

PUBLICAȚIE SAPTĂMINALĂ EDITATĂ DE
GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL

ANUL I • NR. 44 • 16 NOIEMBRIE 1990

August 1968, multimea prageză asaltată de Panzer-ele sovietice

DIN SUMAR: ● CEHOSLOVACIA – invazia sovietică. Ripostă cu miinile goale ● Charta 77 ● Trecut și viitor (discurs rostit de VÁCLAV HAVEL la 21 august 1990). ● KAREL ČAPEK: De ce nu sint comunist? ● E.M. CIORAN – Un popor de singuratici ● ALIANȚA CIVICĂ – o restaurare a societății civile ● Scumpirea hirtiei amenință cultura română – semnează MIRCEA DINESCU și CORNEL NISTORESCU ● O analiză a liberalizării prețurilor de PAVEL CĂMPEANU ● Poziția sindicatelor ● Dialog cu CONSTANTIN COJOCARU ● Cartierul general al Securității trece la economia de piață – anchetă realizată de CRIȘAN IOAN ● Accente semnate de ION VIANU, RADU ENESCU, ROMULUS RUSAN, ALINA MUNGIU, DAN GRIGORE și ADRIAN MIROIU ●

REFORMA ȘI CONTRAREFORMA

Din trioul Parlament, Președinție, Guvern, Guvernul este cel mai dinamic. În fața dezastrului iminent se vede obligat să acționeze. În sfârșit, minștrii s-au decis să privească realitatea în față, ca să vadă ceea ce omul obișnuit știe, trăiește, de luni de zile. Odată sfârșită campania electorală, magazinele s-au golit. Dacă până în mai Cinea s-a îngrijit să se reducă exportul de bunuri, dacă aceiași a plătit salariile fără acoperire în mărfuri produse, dacă s-au făcut promisiuni anestetice, iată a venit scadența. Cinea ar trebui să plătească pentru politica economică aventurieră din prima parte a anului, când economicul a fost sacrificat politicului. Citeva luni de întârziere în demararea reformelor au dus la criza de acum. Alibiul moștenit de la vechiul regim încetează. Câtă vreme Guvernul se va mai ascunde după statisticile mincinoase ale dictaturii?

Premierul Roman face declarații care nedumesc și îngrijorează baza sa electorală. Era pariul său când a acceptat să fie prim-ministru. Votați pentru liniștea voastră, sloganul partidului său, însemna o asigurare că schimbările vor fi minime, că prețurile vor rămâne la nivelul de atunci, că locurile de muncă sint asigurate, că ne vom descurca făcând minimum de schimbări. Și populația a votat pentru – dornică după ani de infern, după citeva luni de tensiuni și explozii sociale, de o viață la adăpostul grijilor, împotriva schimbărilor prea radicale. Speranță iluzorie, desigur, pe care acum o înțelege oricine. Guvernul demonstrează curaj (un curaj al disperării și fricii?) când se năpustește (deocamdată în discursuri) împotriva administrației și care o epurare a celor învechiți și corupți. De asemenea are curaj când, în pragul iernii, anunță brusc o scumpire drastică, chiar dacă o prezintă „prostimii” ca un prim pas al reformei. După ce a întârziat nepermis privatizarea, deci crearea unei piețe – o diversitate de oferte – Guvernul pornește cu măsura... cea mai ieftină și profitabilă pentru el însuși. Visteria statului se umple și pe plan internațional poate reușește o îmbunătățire a imaginii sale. Ceea ce ar însemna nu doar un efect de propagandă, ci otrogerea de investiții străine. Fără o masivă infuzie de tehnologie și capital străin reforma rămîne o vorbă goală. Capital străin alungat cu sloganul aceluiși partid: Noi nu ne vindem țara, printre altele.

Cît costă reforma? A calculat Guvernul exact? Cine și cum va plăti? La ce termen? Din ce resurse? Și la ce termen va aplica următoarele măsuri? Care anume? În jurul acestor întrebări esențiale – un mister adinc. Ceea ce mă îndreptățește să cred că nici Guvernul nu știe prea bine. Ceea ce-n criza în care ne aflăm s-ar putea să fie fatal. De ce?

Demararea reformei pune și problema pauperizării populației. Puterea trebuia să arate oamenilor din ianuarie situația dramatică în care ne aflăm, și să nu o anestezieze cu demagogie electorală. Asta ar fi atras după sine un program de austeritate dublat de măsuri realiste de trecere la economia de piață. Întrutotul situației era previzibilă, și numai Guvernul nu a prevăzută-o, dacă ne luăm după declarația Primului ministru când spune că „se aștepta la o creștere a producției industriale în luna octombrie”. Așa încît, în cunoștință de cauză, Guvernul ia măsuri nepopulare și stingace. Lumea leșe în stradă. Confuzia e mare. Nu se protestează atât împotriva reformei și democrației, cum se spune într-un comunicat al FSN, dimpotrivă. Se cere demisia președintelui. Tragicomedia ieșirilor în stradă se repetă în mai multe orașe. Sindicatul, care au declarat în așteptarea rindurii că sprijină reformarea economiei, se văd confrunțați cu o încercare extrem de dură. Între reformă și contrareformă. Neîncrederea este mare. La ce bun să suporti sacrificii după decenii de altă sacrificii inutile? La fel de fărîmitate ca și opoziția politică deocamdată, reacțiile lor sint contradictorii, între expectativă și protest violent.

După greșeala de a nu iniția un dialog pe tema reformei, Guvernul își ia riscuri mai mari decît or trebui. Recurge la o scumpire artificială a prețurilor pe care o prezintă ca demararea reformei.

Ce pericole pîndesc reforma? O reacție negativă a salariaților striviți între creșterea exponențială a prețurilor și una aproximativă a salariilor, nedublată de umplerea magazinelor cu mărfuri. Cursa inflaționistă a pornit. Cine o va opri? Esperanțele din colofonul țării foște comuniste n-au servit deloc ca exemplu experților guvernamentali? Oare nu va fi reacția negativă a unei părți o populației protestul unei înghețări, sau chiar al aducerii altui guvern mai conservator? Administrația, nomenclatura, dar și alte grupuri sociale „de la orașe și sate” (țărani, muncitori, funcționari), fostul aparat de partid și polițienesc abia așteaptă. Cum așteaptă și destul parlamentari reacționari pentru a susține că oamenii nu doresc schimbări și reforme și a trece urgent la o contrareformă. Deocamdată aceștia, partea conservatoare a populației, care are de apărut interese satisfăcute în trecut boicotează pasiv orice efort guvernamental și neguvernamental de a reforma, adică de a părăsi trecutul. Ar fi o dovadă de înțelepciune politică dacă Guvernul ar depista acele forțe din societate interesate într-adevăr de reformarea societății românești și s-ar sprijini pe ele. Este singura cale de a ieși din izolarea în care se află. Ar fi o minimă garanție pentru reformă. ■

STELIAN TĂNASE

Măsura de liberalizare a prețurilor afectează într-un mod grav și decisiv, prin scumpirea excesivă a hirtiei, apariția cărții, a ziarelor și a revistelor, îngrijorați și chiar interzicând dreptul cetățeanului la cultură și la informație. Îngrijorați de această măsură, reprezentanții ai Uniunii Scriitorilor, editori și ziariști au purtat o discuție pe această temă, în primele zile ale lunii noiembrie la sediul G.D.S.

MIRCEA DINESCU

Cel de-al doilea intineric al culturii române

În România există, și asta a fost marea noastră şansă, în afară de foamea fizică, alinați de celebrul nostru salam de soia, o foame de informație și de cultură, mai ales pentru cultura fără infocultură. Când apărea o carte importantă, se formau cozi ca la alimentară. Venea omul de rind, întreba „ce se dă”, „ce s-a băgat” și lua cartea subțioară. E singurul lucru care nu se năruie în România. În această clipă, odată cu scumpirea hirtiei, după părerea mea, începe cel de-al doilea intineric din istoria culturii românești. Un intineric care există sub Ceaușescu și pe care, la ora asta, renșesc să-l desăvirțescă cel care conduce destinele României. Dacă până acum o carte era încă accesibilă omului amărît de pe stradă, începând de ieri sau de azi-lăieri lucrul s-a sfârșit. Ce om normal, cu o leață subdezvoltată, de 2800 sau 3000 de lei, își mai poate cumpăra o carte pentru copilul lui? Există o înțelegere greșită a celor care se ocupă cu aceste lucruri, cu prețurile, în guvern. E vechea meteahnă pe care o avea și Ceaușescu: de câte ori făcea o chestie urâtă spunea: „păi, stați tovarăși, că și în Occident e criză mare și că la Polul Nord e mai frig decât în igrurile din Bercești”. E adevărat că în Occident poate să coste hirtia echivalent cu prețul de alci. Dar să nu uităm totuși că salariul mediu în R.F.G. este de 3500 de mărci. Or, în momentul în care unii muncitori îi măresc cu 700 salariul și îi scumpești berea, plugeaua, tramvalul și iuleaua, nu-i mai rămân parale de distracție și acțiabiliduri. Și încă ceva, am înțeles că nu se scumpește făina, ouăle, ule-

lul, dar lucrurile astea, amestecate și botezate cozonac, își triplează prețul. O să aibă domnul Iliescu curajul să-i îndemne pe foștii alegători cu angustia frază „dacă n-aveți piine, mincați cozonac”? N-o să aibă!

Numai la rău ne integrăm în Europa și la bine, nu. Asta mi se pare absurd. Încă o dată, vine cel de-al doilea intineric al culturii române. Ideea lui Eleni Ceaușescu abia acum se împlinește. Să nu mai aibă nimeni acces la cultură. Și asta o să se întâmple. Deja librăriile încep să fie desfilinate pentru că nu mai sînt rentabile. A fost și o degringoladă a tipografiilor, a fabricilor de hirtie, dar de-acum înainte va fi chiar moartea librăriilor, putem să le punem colae și luminare. În orașul Sinaia, în celebrul oraș, Sinaia, unde a fost reședința de vară a regelui, nu mai există nici o librărie, s-au făcut sopuri de vîndut gogoși și acadele pe valulă. Și în București spațiile librăriilor se iau cu japea. Nu se va mai cumpăra cartea. Și nu este vorba de omul de cultură care își rupe de la gură pentru o carte, e vorba de intinericul care se va lăsa peste acea clasă socială care oricum a stat în intineric în peșterile etajate unde nu urcă apa și unde nu va urca nici cultura. S-a spus că se vor mări prețurile discutînd cu cei care sînt implicați. Or, noi nu am fost întrebați, ca Uniunea Scriitorilor, ca scriitorii români ce ne ocupăm cu această materie primă care e lîtera tipărită, n-am fost întrebați: domnilor, vă interesează cumva cum veți vinde cărțile în această perioadă? Noi și dumneavoastră, ziariști, sîntem cei care livrăm popu-

lației această materie. Premierul Roman a explicat profund aberant că reșezarea prețurilor îl va atinge pe bișnitari și afaceriști etc... Dar nu. Vor fi atinși oamenii amărîți din toate punctele de vedere, cei ce strigau „cînd Iliescu apare — soarele răsare”...

Am discutat cu dl. ministru Pleșu, prietenul și colegul nostru, și mi-a spus că nu-i nimic de făcut, că scumpirea nu ține de guvern. Dl. Andrei Pleșu mi-a spus că, dacă cerem să fie subvenționată cultura, vor veni alții care vor cere să fie subvenționați și salaulul. Sigur că e o gîndire de om politic sau de economist, dar eu aș zice că la ora asta e mai importantă cultura decât salaulul. Dacă se ridică prețul la cultură, se vor vedea peste ani rezultatele. Acest lucru va costa imens poporul român. Problema nu este numai cu hirtia. Vă mai aduc un exemplu aprope de integrarea noastră în Europa. Un bilet de avion București—München înseamnă, în bani germani, 1000 de mărci, ceea ce ar echivala cu o treime dintr-un salariu lunar al unui muncitor german. La ora asta un bilet pe aceeași rută plătit de un român este salariul pe un an și jumătate. Alci e nebunia! Trebuie să muncim un an și jumătate ca să plătim avionul București—München. Adică dacă noi cu asta ne integrăm în Europa, cu prețurile astea sîntre și aberante, n-o s-o cotim spre Europa, ci spre Groapa lui Onuș. Mai este un lucru pe care trebuie să-l subliniem. Mulți cred că noi sîntem în panică fiindcă se prăbușește Uniunea Scriitorilor, ceea ce se poate întîmpla, hirtia avînd prețuri astronomice. Problema nu e că se prăbușește Uniunea Scriitorilor și nici presa. Problema e că omul de rind nu va mai cumpăra nici ziarul și nici cartea. Populației i se va lăsa salaulul cu soia, dar i se va lua cultura, informația. Și unora le convine să nu mai ste lumea nimic. Uniunea Scriitorilor a primit o mașină tipografică din Germania, una mică și modernă și elvea mai veche. Sîntem sperați pentru că n-avem la ora asta spațiu. Primul-ministru ne-a spus să ne interesăm la capitală. La Capitală primarul se dă bolnav, deci eu domn' Ciurel... cunoașteți barajul ăla, Ciurel. Cam acolo sîntem. La barajul Ciurel. Trebuie să tragem un semnal de alarmă pentru toată populația din România, fiindcă, în ultimă instanță, aici sînt subminate drepturile omului, dreptul de a călători și dreptul de a fi informat. Eu în locul lor leflineam hirtia, o lăsam la jumătate de preț; am stat 40 de ani fără să știm ce-i ala Europa, haldeți să lăsam lumea să ste, să afe, să recupereze, să se sature de citit și de călătorit.

Revîn la problema gravă a culturii române. Îmi amintesc de un lucru tragic și ridicol care se întîmpla la Teatrul Național, unde trebuiau să se fabrice cosciuge pentru rentabilizare. Vă anunț că de săptămîna viitoare Uniunea Scriitorilor preia atelierul de cosciuge de la Teatrul Național. Și teamă îmi e că primul cosciug va fi pentru cultura română.

COMUNICAT În apărarea culturii românești

Uniunea Scriitorilor, Asociația Ziariștilor Români, Grupul pentru Dialog Social, Federația Editorilor și Difuzorilor din România, Solidaritatea Universitară au analizat împreună gravele consecințe care decurg din așa-zisa liberalizare a prețurilor care se dovedește a fi un dictat al puterii, cu consecințe incalculabile și de lungă durată asupra națiunii române. Aceste măsuri arbitrare de stabilire a prețurilor afectează grav calitatea vieții cetățenilor cu venituri mici și mijlocii. Ele încalcă în același timp și în mod flagrant dreptul fundamental al liberei circulații a ideilor și informațiilor prin presa scrisă, accesul la cultură, constituind o formă de cenzură economică, la fel de gravă ca și cenzura ideologică.

Asociațiile noastre au privit cu interes ideile guvernului de reformare radicală a economiei românești, convinse fiind că numai o schimbare economică profundă garantează procesul de democratizare și propășire pe care ni l-am asumat după 22 decembrie. Societatea civilă la act, cu stupeoare, de imensa distanță dintre intențiile declarative ale puterii și caracterul dictatorial al pachetului de măsuri instituite și protestează împotriva compromiterii ideii de liberalizare. Cetățenii României s-au așteptat să aibă loc o deschidere neîngrădită spre adevăr, cunoaștere, cultură, informație, pentru a recupera deceniile de dezinformare și ignoranță care au afectat toate categoriile societății.

Asociațiile noastre protestează energic împotriva scumpirii artificiale de peste șapte ori, a prețului hirtiei necesare tipării cărților, manualelor școlare, ziarelor și revistelor. Adăugarea acestor scumpiri la creșterea prețurilor practicate la serviciile tipografice și de difuzare și impozitele fără egal pe plan european, limitează, într-un mod nepermis, accesul cetățeanului la informație și cultură, echivalînd cu un genocid cultural. Considerăm deplorabil faptul că puterea care s-a proclamat drept emanție a revoluției și s-a angajat față de electoratul român să satisfacă nevoile elementare ale oamenilor, condamnă, prin aceste măsuri, întreaga societate, la sărăcie și ignoranță.

Conștiente de responsabilitățile care le revin, asociațiile noastre au hotărît inițierea „Federației Române a Editorilor de carte și ziare” care să reprezinte societatea civilă în apărarea dreptului la cultură și informație și cer:

- 1) Sprijinul imediat al tuturor grupărilor politice și cetățenești și al presei în campania noastră de apărare a acestor drepturi fundamentale, lezate prin aceste scumpiri arbitrare.
- 2) Dialog televizat cu primul ministru și cu ministrul culturii pentru o dezbate alea de ieșire din actualul impas.
- 3) Deschiderea imediată a unor negocieri cu guvernul pentru crearea cadrului de implicare a Federației în circuitul de obținere a hirtiei și a celorlalte mijloace specifice.
- 4) Avînd în vedere că, în spațiul spiritual universal, cultura română rămîne o parte componentă, Federația va face demersuri pe lingă toate organismele internaționale în vederea obținerii unui sprijin politic, material și moral pentru apărarea acestor drepturi elementare.

Guvernul trebuie să dovedească faptul că dorește liberalizarea societății, adică implicarea societății civile în viața economică și nu se ascunde, asemenea predecesorilor, în spatele unui limbaj demagogic.

CORNEL NISTORESCU

Este un dictat al prețurilor

Problema crucială cred că este această falsă scumpire. De la 1 februarie pînă în momentul de față a avut loc o scumpire a hirtiei de ziar de circa șapte ori. Această scumpire e categoric falsă, intrucît în România tehnologiile și materia primă au rămas aceleași. În momentul de față, pentru a proteja această teribilă nevoie de informație a societății românești să purcedem la un protest într-o formă categorică pentru a cere guvernului explicații legate de fundamentarea acestui preț. Atîta vreme cît salaulul s-a liberalizat, în sensul că s-au întîlnit trei directori care au convenit un preț aberant pentru vînzarea lui, iar mai apoi au descoperit că prețul este într-adevăr aberant și fals și nu reflectă ideea de competiție și de liberalizare a prețurilor, în egală măsură și cei puțin ca exemplu, va trebui să punem problema modulului în care s-a făcut această majorare de prețuri și la hirtie. Pentru că guvernul își permite să aloce o sumă fabuloasă, de circa 90 de milioane de lei pentru a întretine acel salaul politic care este televiziunea română, obținînd niște bani din impozite și prețuri artificiale create, pentru a-și susține direcțiile și prioritățile.

Dacă dv. credeți că acestul guvern calic și acestul stat în egală măsură de calic financiar le putem solicita o subvenție și o întreținere a presei, vă înșelați profund. Dacă este posibil, și este posibilă o întreținere a cărții, a unui anume gen de carte și a culturii este în ordine. Presa în nici un caz nu va primi și trebuie să fim naivi să credem că vom avea vreodată subvenții prin care, prin intermediul vreunei fundații sau a zece fundații sau a unor ajutoare umanitare, de la Polul

Nord pînă în Franța și Australia vom primi ceva. Va trebui să intrăm cert pe baze financiare, dar să determinăm ca aceste baze financiare să fie reale. Să nu fie rezultatul unui preț primit de fratele primului-ministru sau visat peste noapte de un funcționar beat. Să intervenim în aceste reglări de prețuri, să le determinăm. În momentul de față hirtia s-a scumplit fără să existe o liberalizare reală, o competiție între producători. Asistăm la un dictat al prețurilor. Dacă noi ne situăm acum pe o poziție tranșantă, trebuie să cerem socoteală guvernului și-apoi să-i oferim informație cetățeanului în legătură cu modul ticălos în care s-a procedat vis-à-vis de nivelul său de trai, prin creșterea unor prețuri artificiale. Vom obține o informare a cetățeanului despre ceea ce se întîmplă în România și, în același timp, vom obține un sprijin al său de partea presei și a adevărului.

Ideea de subvenție este inoperantă, exceptînd domeniul cărții. Orice formă de organizare care exclude statul, exclude politica și se așază pe baze financiare reale nu poate fi utilă. Primul lucru pe care putem să-l facem e să ne situăm pe o poziție tranșantă față de aceste prețuri false, inventate de guvern, atît pentru carte cit și pentru hirtia de ziar. În România, la niște prețuri reale și oneste, evaluate corect în raport cu producția, cartea încă mai este rentabilă. Se pare că există un decret al primului-ministru prin care prețul hirtiei se mărește de trei ori. Este prețul guvernului sau este prețul fabricii de hirtie? Să cerem guvernului să verifice dacă prețul fixat de fabrica de hirtie nu este fals. Guvernul trebuie să justifice aceste prețuri.

THE „OPEN SOCIETY”
FOUNDATION — ROUMANIA

Announces:

A special program of English language courses at the Edinburgh University, England.

The course is intended for university students specializing in English and having already completed at least two years at their Rumanian University.

There is also an English language course for students studying other fields than English. Participants may be working in commerce or industry.

All participants must have an advanced knowledge of spoken and written English.

The courses last six weeks and start on: 7 January, 19 February, 8 April and 8 October in 1991.

Those interested in entering the screening process for the Edinburgh University courses are requested to send us a file with:

- a student certificate from the Dean's Office or a copy of the University Diploma
- a curriculum vitae written in English
- two recent photos
- two references from two professors in the candidate's speciality.

All files should be sent only by mail to:

The „Open Society” Foundation, CP 22196,
Oficiul Poștal 22, București, or

CP 373, Cluj 3400 from applicants from Transilvania.

Deadline for application is December 31st, 1990 (mail date).

Începînd cu data de 1 decembrie 1990, corespondența pentru revista „22” va fi expediată pe adresa O.P. 22 — 133

E. M. CIORAN

UN POPOR DE SINGURATICI

(Urmare din nr. trecut)

Infatușii de crizele lor de conștiință, creștinii, multumii că un altul a suferit pentru ei, se întind satisfăcuți la umbra crucii. Dacă se ostenește uneori să refacă drumul Calvarului, n-o fac fără să tragă fofoase frumusele ! Cu un aer de profitori, ei se umflă-n gusă prin biserică, iar, când ies, de-abia își ascund un suris, surisul pe care li-l dă certitudinea obținută fără trudă. Harul, nu-i așa, e în ograda lor, har lefiilor, suspect, care-i scutește de orice osteneală. „Mintuți”, de bifci, fanfaroni ai izbăvirii, sibarții gîdilăți de virtutea umilintei, de păcat și de iad ! Dacă-și frământă conștiința, o fac ca să-și ofere noi senzații, iar pentru clevta în plus o torturează și pe-a slora. E destul să adulmece oarece scrupule, vreo sfigiere sau obsesia vreunei greșeli, a unui păcat — n-or să vă mai slăbească ! Va trebui să vă etalați remuscarea, să vă strigați vinovăția în fața lor — spectatori sadici ai zbuclumului vostru. Pînăgeți dacă puteți : e ceea ce așteaptă, nerăbdători să se imbete cu lacrimile voastre, să se bălăcescă, milostivi și feroci, în umilintele voastre, să se infrupte din chinurile voastre. Toți acești oameni cu convingeri sînt rîit de setoși de senzații ambigue, că le vinează peste tot, iar cînd nu le mai află prin preajmă, se aruncă asupra lor îngile. Departe de a fi un obsedat de adevăr, creștinul se minunează de „conflctele sale interioare”, de vicile și virtuțile lui, de puterea lor de intoccare, jubilează împrejurul Crucii și, epicurian al oribilului, găsește plăcere în simțăminte mai curînd a-mare : n-a inventat el oare **orgasmul** remuscării ? Ia-lă cum poți țevi mereu în câștig...

Desi popor ales, evreii nu aveau de câștigat din asta nici un avantaj : nici linie, nici mintuire... Dimpotrivă, situația de ales le-a fost impusă ca o încercare, ca o pedepză. Alesii fără darul harului. În felul acesta, rugăciunile le sînt cu altă mai meritogose, cu cît se adresează unul dumnezeu neiertător.

Nu vreau să spun că toți creștinii ar fi de condamnat. Ci doar că n-au de ce să fie chiar așa de mîndri : fac netulburat parte din „neamul omnesc”. Este ceea ce, de la Nabucodonosor la Hitler, li s-o refuzat evreilor : din păcate, le-a lipsit curajul să-și facă un blazon din asta. Ar fi trebuit, cu o trufie zelască, să-și preaslăvească diferențele, să strige universului că nu au asemănare și nici n-au nevoie să semene cuiva, ar fi trebuit să sculpe pe rase și imperii și, într-un elan autodistructiv, să sprîjine tezele hullorilor lor, să dea dreptate celor ce-i urăsc... Dar să lăsăm părerea de rău, sau delirul. Cine cutrează să reia pe socoteala lui argumentele adversarilor ? O asemenea marelă, de-abia imaginabilă la o ființă, e pur și simplu imposibilă la un popor. Instinctul de conservare slăbește indivizii, ca și colectivitățile.

Dacă evreii nu i-ar avea de înfruntat decît pe antisemitii profesioniști, drama lor s-ar simplifica foarte mult. Luptîndu-se, de fapt, cu evasitotalitarii omenirii, ei stiu că antisemitismul nu reprezintă un fenomen de epocă, ci o constantă, dovadă cății lor de ieri ce folosesc aceiași termeni ca și Tacitii... Locuitorii globului se împart în două categorii : evreii și neevreii. Dacă le-am număra meritele, și unora și celorlalti, neindotelnic primii ar avea mai multe, desule ca să vorbească în numele umanității și să se considere reprezentanții ei. Nu se vor hotări s-o facă alta timp cît vor mai păstra oarecare respect, oarecare slăbiciune pentru restul omenirii. Ce idee, să dorești să fi iubit ! Nu izbutesc, oricît îl dau sfînta. După atîtea încercări nereușite, n-ar fi mai bine pentru ei să se supună evidenței, să admită în sfîrșit că-și merită decepțiile ?

Nu există evenimente, nelegiri sau catastrofe de care adversarii lor să nu-i fi făcut vinovați. Omagii extravaganti ! Nu e-ar trebui să le minimalizăm rolul, nicidecum ; dar, ca să fim drepti — să-i acuzăm doar pentru vinile reale : cea mai gravă rămîne aceea de a fi produs un zeu al cărui destin — unic în istoria religiilor — are de ce să ne lase pe gînduri ; nimic în ei care să fi legitimat asemenea izbîndă : gîlcivitor, șocant, capricios, prolix, ei putea răspunde cel mult nevoilor unui trib ; că într-o zi va deveni obiectul unor teologii savante, patron al unor civilizații rafinate, asta nu, nimeni n-ar fi putut-o ghici niciodată. E drept că nu l-au împus cu sila ; poartă, totuși, vina de a-și fi conceput : o pată pe geniul lor. Ar fi putut s-o facă mai bine. Oricît de viguros, de viril ar părea, acest Iahve (prezentat de creștinism într-o versiune revăzută) nu reușește să ne risipească o anumită neîncredere. În loc să se agite, să caute să ne intimidaze, ar fi trebuit, avîndu-l în vedere mistuna, să fie mai corect, mai distins și, îndeosebi, să fie mai evident. E ros de îndolci : strigă, tună și fulgeră... Sema de forță ? Sub aerele lui senoriale, ghicim neliniștile unui uzurpator, care, adulmecînd primejdia, se teme pentru regatul lui și-și terorizează supușii. Procedeu nedemn de cineva care tot timpul nu face altceva decît să invoce Legea și să pretînda respectarea ei. Dacă, după cum susține Moses Mendelssohn, iudaismul este nu o religie, ci o legislație revelată, e ciudat ca tocmai un asemenea Dumnezeu să-i fie autor și simbol, el, care n-are nimic dintr-un dăitător de legi, incapabil de cel mai mic e-

fort de obiectivitate, el împarte dreptatea după cum îi tună, fără ca vreun cod să-i îngreiească divagațiile și toanele. E un despot pe cit de poltron, pe-atît de agresiv, dospînd de complexe, un subiect ideal pentru psihanaliză. În fața lui, metafizica tace, căci nu poate afla în el nici urmă de ființă substanțială elădită pe sine, superioară lumii și fericită de depărțarea ce o desprinde de cele lumesti ; bufon care, moștenitor al cerului, perpetuează acolo cele mai rele tradiții pămîntesti, pune la bătaie totul, uitit de puterile pe care și le descoperă și mindru să-i facă simțite efectele. Și, totuși, violentele și toanele sale, ținuta neglijentă și elanurile sale spasmodice sfrîsc prin a ne captiva, dacă nu și convinge. Nicidecum resemnat cu veșnicia sa, se bagă-n toate, le-ncurcă pe toate, semăndînd confuzie și dezordine. Descumpănește, irită, cucerește. Oricît ar fi de smintit, își cunoaște bine farmecele și nu ezită să le exploateze. Dar la ce bun să contabilizăm metehnele unui zeu, cînd ele se răsfață în cărțile delirante ale Vechiului Testament, pe lângă care cel Nou apare ca o biată alegorie îndușoasă ? Poezia și asprimea primului nu le mai regăsim în al doilea, în core total e dulce-gărie sublimă, povestioară pentru uzul „sufletelor delicate”. Evreii au refuzat să se recunoască în el ; ar fi însemnat să cadă în capcana fericirii, să renunțe la avuța singularității lor, să opteze pentru un destin „onorabil” — toate, lucruri străine vocației lor. „Moise n-a-și ține poporul și mai strîns în mînă, Moise insistă noi ritualuri, contra celor practicate de tot restul muritorilor. El bălăcoare tot ce noi respectăm ; admit, în schimb, tot ce e necurat pentru noi” (Tacit).

„Tot restul muritorilor” — acest argument statistic de care antichitatea a abuzat, nu-i putea scapa lumii moderne : a slujit și va sluji mereu. Datoria noastră este să-i întorcem în favoarea evreilor, să-i folosim pentru edificarea gloriei lor. Prea ușor se uită că au fost cetățeni ai desertului, că-l poartă încă în ei ca pe un spatiu intim și-l duc mai departe de-a lumea istoriei, spre grozava mirare a acestor vegetale umane care sînt „cei-lalti muritori”.

S-ar euveni probabil să adăugăm că desertul acesta, departe de a fi doar spațiul lor interior, se prelungește fizic în gheton. Cine a vizitat unul (de preferință, în țările din est) nu a putut să nu observe că vegetația lipsea, că acolo nu înflorește nimic, că totul era uscat și pustiu ; o însăși ciudată, mic univers lipsit de rădăcini, pe potriva locuitorilor săi, la fel de desprîși de viața pămîntului ca ingerii ori ca duhurile.

„Popoarele încearcă față de evrei, observă unul din coreligionarii lor, aceeași ostilitate pe care va fi avînd-o făina față de drojdia ce-l strică odihna”. Odihna e tot ce cerem ; evreii înțiesc, probabil, și ei după ea ; le este însă interzisă. Infrigurarea lor stimulează, bichile, birile. Modele de frenezie și durere, ei vă învață gustul furiei, al epilepsiei, al rătăciilor năvătoare și vă recomandă năpasta ca pe un excitant.

Dacă sînt degenerați, cum se crede de obicei, am dori această formă de degenerare tuturor popoarelor bătrîne... „Cîncizaci de venecii de neurastenici”, spunea Péguy. Da, însă o neurastenie de temerari, nu de slăbi, de nevoinți, de ramoliti. Decadența, fenomen încrent oricărei civilizații, le e total necunoscută ; destul lor, desl se deslăgăară în istorie, nu e de esență istorică ; evoluția nu comportă nici creștere, și nici descreștere, nici apogeu, și nici cădere ; rădăcinile lor se înfig în nu se știe care pămînt ; cu siguranță nu într-al nostru. Nu există în ei nimic care să țină de natură, nimic vegetal, nici o „sevă” și nici o permeabilitate de a se vesteji. E în parenchima lor ceva abstract, dar nu lipsit de sînge, un strop de demoniism, asadar de ireal și de activ totodată, un halou neliniștitor și un fel de contra-sursolă ce-i face infundabili pe veci.

E adevărat : nu sînt atîși de decadentă, și cu atît popor bătrîn nu scapă și contra-căreia nu este leac ; mai puțin cunoscîmbulbarea, plagă de care nici un n-a ros ea atîtea imperii, atîtea suflete, atîtea organisme ? În mod miraculos, evreii au rămas neatinși. Ce să-i fi săturat, de altfel, cînd n-au avut parte de nici un răzuc, de nici unul din acele momente bogate, prietnice dezgustului, dar nefaste poftei, voinței și acțiunii ? Neputîndu-se opri nicăieri, sînt nevoiți să dorească, să vrea și să facă, să se mențină în spațiu și nostalgie. Dacă se leagă de vreun obiect, acela nu va dura ; orice eveniment va fi pentru ei o repetare, a dărîmării Templului. Amintiri și perspective ale prăbușirii ! Anchiloză unui armistițiu nu-i amenință deloc. Nouă ne e greu să stăruim în dorință, ei însă nu les din starea aceasta aproape niciodată, trăind-o cu un soi de **euforie morbidă**, proprie unei colectivități pentru care transa este endemică și al cărei mister ține deopotrivă de teologie și de patologie, pe care efortul combinat al acestora două nu l-a putut de altfel lumina.

Împinși spre adîncurile ființei lor și înspăimîntați de ele, evreii încearcă să le ocolască, să le evite, agîlîndu-se de fleacurile conversației : vorbesc, vorbesc, vorbesc... Dar lucrul cel mai lesnicios din lume — menținerea la suprafața cului — lor nu le reușește. Cuvîntul este pentru ei evdare ; sociabilitatea — auto-

părare. Nu ne putem imagina, fără să ne înfiorăm, tăcerile și monologurile lor. Urgiile și cumpenele vieții noastre sînt pentru ei dezastre domestice, simplă rutină. Timpul le e măsurat de crize : una — depășită, alta — ce tocmai începe. Dacă prin religie se înțelege voința creaturii de a se înălța prin neliniștile sale, atunci ei au cu toții, evlavioși sau ateii, un fond religios, o smerenie din care au avut grijă să elimine blîndețea, îngăduința, reculegerea, tot ce-i încîntă pe inocenți, pe cei slabi, pe neprihăniți. E o smerenie fără nevinovăție, căci neștiutor nu-i niciunul din ei, după cum, în alt plan, niciunul din ei nu e prost. (Prostia, într-adevăr, nu are trecere la ei ; aproape toți sînt ageri ; cel care nu-s, citeva rare excepții, nu se opresc în pragul prostiei, ei merg mai departe : sînt cei sărați cu duhul.)

Că rugăciunea pasivă, monotonă nu le e pe plac — e de-nțeleș ; ea li displace, pe deasupra, și dumnezeului lor, care, spre deosebire de-al nostru, suportă greu plătisul. Doar sedentarul se roagă în tihnă, pe așezate ; nomazii, hăituiții sînt obligați s-o scurteze, să se grăbească pînă și în gimnastica lor rituală. Asta, deoarece invocă un dumnezeu ei însuși hăituit și care le transmite nerăbdarea și spaimetele lui.

Cînd sîntem gata să depunem armele, ce pildă, ce îndemn ne este puterea lor de a îndura ! De cite ori, clocind în mine gîndul suprimării, nu m-am gîndit la înverșunarea, la încăpăținarea lor, la reconfortanța, inexplicabila lor dorință de a fi ! Le datorc nenumărate întoarceri la viață, nenumărate compromisuri cu nonsensul de a trăi. Și, totuși, le-am recunoscut cu oare mereu valoarea ? Nici pe departe. Dacă la douăzeci de ani li iubeam într-atîta, că regretam că nu sînt unuș de-al lor, ceva mai tirziu, neputînd să le iert rolul major jucat în istorie, am încoput să-i detest cu înverșunarea unei iubiri dublate de ură. Străluirea omniprezenței lor mă făcea să simt și mai bine obscuritatea țării mele, sorită, o știam, să fie sufocată și chiar să dispară ; în vreme ce ei, știam le fel de bine, aveau să supraviețuiască în vece și oricui, orice s-ar fi nîmplat. De altfel, la vremea aceea, nu simțeam decît o compătimire livrescă pentru durerile lor trecute, fără să le pot ghici pe cele ce-aveau să vină. De-abia mai tirziu, gîndindu-mă la încercările ce-i așteptau și la țaria cu care le-au îndurat, aveam să pătrund valoarea pildei lor și să găsesc în ea argumente împotriva ispitei de a renunța la tot. Oricare mi-ar fi fost, însă, în diferite momente ale vieții, sentimentele în ce-i privește, asupra unui punct rem fost mereu statornic : pasiunea mea pentru Vechiul Testament, cultul pe care l-am închinat mereu cărții lor, providența a furilor sau amărăciunilor mele. Gratie ei, împărtășeam cu ei tot ce aveau mai bun în mișnirile lor ; tot datorită ei și mișnirilor pe care mi le dăruia, atîtea și-atîtea nopți, oricît de crunte ar fi fost, mi se păreau suportabile. Nu puteam uita acest lucru nici chiar cînd mă gîndeam că-și merită oporbiul. Anume amintirea acelor nopți, cînd vorbeai sfîșietoare ale lui Iov și Solomon mi l-au adus alături, justifică hiperbolele grațitudinii mele. Să-i nedreptățească altii spunînd despre ei cuvinte de bun-simț ! Eu n-aș putea s-o fac ; aplicîndu-le criteriile noastre, ar însemna să-i privez de privilegiile pe care le au, să fac din ei niște simpli muritori, o varietate oarecare a speciei umane. Din fericire, ei decid criteriile noastre, ca și investigațiile de bun-simț. Meditînd la acești imblînzitori de abise (ale propriilor abise), descoperi avantajul mentinerii la suprafață, avantajul de a nu ceda plăcerii de a egui ei, cugînd la refuzul pe care ei li opun naufragului, faci logămint să-i imiți, desti prea bine știu că e în zadar, că datul nostru-l să ne scundăm, să răspundem chemării geninei. Cu toate acestea, abătîndu-ne fie și temporar de la tentativele noastre estante de auto-nimicire, ei ne învață cum să ne constrăm o lume ameliorează, de neîndurat ; sînt maeștrii în îndărătnicia de a exista. Din toți cei care-au cunoscut o lungă perioadă de robie, doar ei nu rezistat farmecelor abuliei. Proscriși care adunau forte, în momentul în care Revoluția le-a dai un statut, ei dețineau resurse biologice superioare altor popoare. Iar cînd, în secolul al XIX-lea, liberi, în sfîrșit, și-au făcut apariția în plînă lumină, lumea a fost uluită : de la cîștădatori încosco nu se mai văzuse asemenea tenacitate, asemenea efort. Imperialismul ciudat, neașteptat, fulgerător. Ascunsă atîta timp, vitalitatea lor teburni ; iar ei, care păreau atîi de sterși, de umili, dovedira o sete de putere, de dominare și de glorie cîca n-aspăimîntat societatea dezabusată în care începuseră să se afirme și căreia acești neliniștitori moșteni aveau să-i toarne-n vine sînge prouspăt. Lacomii și gonerosi, infiltrîndu-se în toate ramurile comerțului și cunoașterii, în tot felul de întreprinderi, nicidecum pentru a strînge în cîrcop, ei, împătimiti al riscului, pentru a rebuși, a înosi ; infometeți la sfîrșit de ospăț, căutători ai veșniciei răciții în cotidian, stăpînii de aur și de cer și — amestecîndu-le marcă strălucirea — promiscuitate luminosă și năucitoare, vîrte de abjecție și de transcendență — ei li au adăvrăta bogătie în contradicțiile care-i individualizează. Nu se-adînceau în tainicul studiu al Cabalei pe vremea cînd trăiau din camătă ? Bani și mister ; obsesii pe care le-au purtat cu ei în indeletnicirile lor moderne, complexitate imposibil de deselțit, izvor de putere. Să te îndrîjești contra lor, să-i înfrunți ? Numai smintitul o face : doar ei cutează să se lupte cu armele lor **nevăzute**.

Istoriile contemporane, de neconcepț fără ei, l-au imprimat un ritm accelerat, o respirație de bună calitate, un avînt marel, dar l-au adăugat și o otravă profetică a cărei virulență n-a încetat să ne descumpănească. Cine, în prezenta lor, poate rămîne neutru ? Societatea lor n-a prejudiciat niciodată pe nimeni. În diversitatea peisajului psihologic, fiecare din ei e un caz. Iar dacă li cunoaștem în anumite privințe, ne mai rămîn mulți pași pînă în miezul enigmelor lor. Incurabili ce sperie moartea, ei au descoperit secretul atlei sănătăți, o sănătate primejdioasă, o boală binefăcătoare ; ei vă obsedează, vă chinule și vă silesc să vă ridicăți la nivelul conștiinței și lucidității lor. Cu Cei-lalti, totul se schimbă : în-gă ei, te prinde somnul. Ce siguranță, ce tihnă ! Te regăsești, deodată, „printre-ai tăi”, li vine să casti, poți sforâi în pace. La conviețuirea cu acești consingeni te corupe apatia pămîntului. Pînă și cel mai rafinați par niște țărănoi, niște neciopliți care au sfîrșit-o rău. Se zbat, sărmani, într-o fatalitate moleată. Genii să fie, și tot ar părea niște înși oarecari. Norocul li urmărește la tot pasul : existența le e la fel de firească, la fel de acceptată ca a țărăinii ori apei. Elemente latente.

(Din volumul **Ispita de a exista**, în pregătire la editura „Humanitas”)

Traducere de EMANUIL MARCU și ALEXANDRU SKULTETY

(Va urma)

ACENTE

Radu Enescu

● Vremea
semidoctilor

Ce este un semidoct? Limbajul curent înțelege prin semidoct un individ semicult, cu o brumă de cunoștințe, neasimilate organic, dar cu velleități invers proporționale cu gradul său superficial de cultură. Acest individ, care știe tot dar nu știe nimic, dăruie în viața noastră societate. E vremea semidoctilor, a omului-kitsch, iar rezultatele se văd, le trăim pe pielea noastră. Semidoctul este una din funestele moșteniri cu care ne-a blagoslovit marxismul, mai ales în ipostaza lui caunist-protoconon. În orice societate stabilă, cum nu e deloc cea românească, înșul uman îndeplinește propria sa profesune. Dar are pe lângă aceasta preocupări, interese și pasiuni mai largi. Semidoctul nu are o profesune certă; mai mult chiar, în componența acestui individ intră și note din sfera non-valoriilor etice și estetice. Semidoctul nu e doar prostul care simulează cultura, el e și handikapul moral, vulgar până la abjecție, resentimentar până la ură atroce, sau apertul care „rusă” doar pentru a se ganga, desigur, în loveste obraznic peste ochii cu prefașul său cult pentru Eminescu și clasicii (spre exemplificare: lectura României Mari e suficientă). Fudul și obez ca un fost activist P.C.R., semidoctul e și intolerant. Suficiența sa paranoică nu-și recunoaște decît propriul vid lăuntric, în oglinda sa deformată. Tot ce e strălucit trebuie extirpat. Semidoctul trăiește satisfăcut doar din sine propriu. E cu alte cuvinte naționalist, xenofob, șovin, antisemit. Precursorul semidoctului a fost „domnisorul multumit de sine” al lui Ortega y Gasset, acea emfatică existență pipernicită omeneste; din care s-au reerutat viitorii bătuși și tortionarii fasciști. Dar domnisorul în cămașă neagră, verde sau brună s-a transformat în estroptiatul roșu, sadiu și ros de complexe.

Temelul teoretic al acestei vieții troglodite îl l-a dăruit unul din marii complexați ai istoriei: Karl Marx.

Complexitatea vieții actuale obligă inevitabil la specializare. Acel „omou universal” al Renașterii e o amintire frumoasă. Nu se poate concepe în zilele noastre activitatea unui om de știință fără cașionarea sa strictă într-o anumită specialitate. Ceea ce încă nu însemnează că un bun specialist nu poate avea și varii preocupări, că nu-și poate implini personalitatea printr-o absorbție axiologică intensă și diversă. Marx însă a răsturnat în rău datele problemei. Iată ce scrie el în Ideologia germană, deplângând prețiosul dezavantaj al diviziunii muncii: „...în societatea comunistă, în care nimeni nu are un ecre exclusiv de activitate, el se poate perfecționa în orice ramură ar dori, societatea reglementează producția generală și tocmai prin aceasta lui dă posibilitatea să facă azi un lucru și mine altul, să vină de dimineață, să pesculească după-amiază, să mă ocup cu creșterea vitelor seara și cu critica după cină, după cum am poftă, fără să devin vreedată vânător, pescar, păstor sau critic”. Iată diletanșismul și velleitarismul ridicate la dignitatea unor principii sociologice. Or, cine, din incompetență crasă, făcea la noi de toate și nu pricepea nimic, cine se afla în treabă dar nu muncea? Activistul, nomenclaturistul, revoluționarul de profesie firește. Ceaușescu a declarat în repetate rânduri că un activist nu trebuie să cunoască aprofundat științele, el să fie pătruns de un elan revoluționar și să conducă destinele nației (cum, nu mai e cazul și insistăm). În consecință, bagajul lui mental se putea reduce la diferite Din tezaurul gândirii tovalului în... (sau a toavel). În fond, toată retorica lui Marx în favoarea științei e un fals și o ipocizie. De la Marx la Ceaușescu omul de știință a fost echivalat cu activistul, fiindcă unica știință admisă era marxismul, fiindcă un savant nu trebuie să cunoască lumea, el s-o transforme (în originala noastră democrație prezidențială și originală variantă autohtonă a ponjadismului, peronismului sau a diversității lui uomo qualunque — la loc, înapoi în dictatura populistă și național-comunistă). Dar abdicarea omului de știință de la cunoașterea obiectivă la praxis (citez: interesele partidului de guvernământ) nu constituie decît subordonarea științei obiectivelor politice. Autonomia specialistului, dreptul său la critică sunt abolite. De fapt, onorabila noastră stăpînire procedează mult mai perfid. Atînsă parca de maldia mentală, deseriș de Ganser, amestec de simulare și isterie, caracterizată de Nobensprechen und Nichtwissenwollen, le lasă să vorbeșii în pustiu, în timp ce cu un zimbet erispă pentru „liniștea noastră”, țara e împinsă în catastrofă. El și? Ai noștri să fie la

putere, să ocupe toate scaunele de prefeți, primari, directori și să ne dea afișată benedictiune televizată, înfatușată la Cornelius Scipio Roșianu, pătrunsă de importanță la dl. C. V. Theodoru, cu fața transpirată de emoție la dl. Marinescu sau pur și simplu de un cinism lipsit de scrupule la dl. E. Valeriu! Competența? O vorbă goală, urechea te mîntuie și ochiul te înșală. Guvernul format și din cîțiva oameni inteligenți, capabili, pregătiți este înecat de valurile incompetenței ce se apropie de jos, din dreapta, din stînga, de peste tot. România este năpădită de semidoctii ca de lacuștele nesățioase. Țara noastră oscilează între o „revoluție” anticulturală și o restaurație a formelor selezozate. Revoluția noastră e la ora asta anticulturală. Nu zicea Marx în aceeași ideologie: „Într-o societate comunistă nu există pictori, el cei mulți oameni care între altele pictează.” Mutatis mutandis: Într-o democrație originală nu există bărbați politici, el cei mulți oameni care se joacă de-a politicienii la televizor. Într-o democrație originală nu există opoziție, el cei mulți oameni care fac o opoziție de formă (constructivă, eufemistică spus). Unica opoziție viabilă a constituit-o după revolta din decembrie metamorfozată în răzmeriță telegenică pentru uzul „emanației”: tineretul „pietaril”, „golani”. Fîndcă erau sinceri, intransigenți și puri. Ca și mulți artiști și scriitori. Dar ce avem noi nevoie de creatori de valori spirituale? Formarea lor costă bani, nu e aproape gratuită ca activitățile „culturale” duminicale ale pseudominerilor (cel veritabil se ocupă de pugilistică sau a-runcarea ciocanului în capul mizerabililor de egg-heads) și ale jandarmilor leșiți la pensie. Cît despre restaurație? E o caricatură. Doar n-o fi C. V. Tudor un Chateaubriand. E. Barbu un Joseph de Maistre iar știm noi cine chiar un Metternich. Că Eugen Florescu e un Fouché, asta-i sigur. Mai lipsit de imaginație, de fler, de inteligență însă. Or, o restaurație autentică reează totuși la locul cuvenit valorile spirituale stabile și perene. Nu cirpași și zbirii unui vid intelectual, care aproape că ne-a distrus ca popor. În România o restaurație adevărată înseamnă doar revenirea în țară a suveranului nostru legitim și reintarea în vigoare a constituției din 1923. Nu: pleacă-ai noștri, vin ai noștri, sau joacă de-a semidoctii! Poate vreun anticlișarist protoconon și cu spume la gură (toți anticlișaristii sînt epileptici și fac spume la gură; varianta feminină, în genere neluminată, e apucată, ca seeta tremuricioasă, de aceea se fureie isteroidă) va spune că nu ținem scama de opinia majorității, de criteriul canonic. Răspundem cu un citat dintr-un „licălos” de intelectual: „Nimic nu e mai respingător într-o majoritate, decît faptul că e constituită de cîțiva răufăcători puternici, din pungași profitori, din cîțiva oameni slabi ce se lasă momiiți și de massa care li urmează la trap fără să știe absolut deloc ceea ce vrea”. Cantitativa fără acoperire în sur a calității e egală cu zero.

Numele „golaniului” eliat: nu e Ana Blandiana. Ci Goethe. Care disident n-a fost, el ministru. Referințe de cadre: a-dreșai-vă d-lui E. Barbu (dacă n-a pus mina pe el agenția lui Simon Wiesenthal: știi, crimele de război nu se prescriu!) ■

ACENTE

Adrian Miroiu

● Competența
ca găselniță

E aproape incredibil că, în această perioadă postceusistă, cînd polemica a fost atît de des sub semnul ireconciliabilului, cu toții am acceptat cu nonșalanță ideile, sloganuri care, la o cit de atentă analiză, se dovedesc fire nefondate, fire găselnițe, menite să slujească ideii, optiuni ori forte pe care însă, în chip explicit, mulți dintre noi le dezavoaăm. Aș vrea să vorbesc mai jos despre un singur astfel de slogan. În unanimitate, aproape, am fost de acord cu afirmația d-lui prim-ministru Roman că noua sa echipă este formată din tehnocrați — din oameni competenți, din specialiști de frunte pe care li avem în diversele domenii pe care acum dîșii sînt chemați să le diriguieze: am fost chiar bucuroși să vedem tineri intelectuali luînd locul indivizilor adeseori agramați care, pe vremea lui Ceaușescu, se călărașă pînă în guvern.

De bună seamă, e bine că este așa: un guvern format din oameni competenți constituie o premisă a încrederei pe care l-am putea-o acorda; în același timp, e o premisă a putinței dialogului cu cel ce susține un alt punct de vedere, cu cel ce încearcă să se convingă de raționalitatea drumului pe care va să se meargă. E bine

și dintr-o altă perspectivă. Anume, să ne întrebăm: cum adică sînt competenți membrii guvernului? Dacă ni se spune: sînt oameni cu studii, specialiști în economie, în sociologie ori hidrodynamică, atunci nu vom fi mulțumiți. Caci una e să fi fost cadru didactic care ai predat o atare disciplină, și alta e să conduci un minister; competența, în sens managerial, ministrilor noștri nu au. Din fericeire însă, o atare întîmplare nu atînge eșecul. Caci cuprîndera temeinică a unui domeniu al culturii (competența profesională, adică), cuplata cu un temperament potrivit, poate fi o instanță favorabilă performanței pe linie managerială.

Nu vreau, asadar, să susțin că, privitor la cel de-al doilea guvern Roman, teza competenței echipei sale ar fi nefondată. Vreau să spun, totuși, că se tînde ca această teză să fie folosită ca găselniță în avantajul altor optiuni. Bunăoară, să ne amintim cît de des vorbește d-l prim-ministru de faptul că unele acțiuni ale guvernului ar fi răspunsuri evidente la situația gravă în care se găsește societatea noastră; să ne amintim, de asemenea, frecvența înaltă cu care sîntem asaltați cu afirmații precum: aceasta e o consecință a analizei științifice a problemei! De pildă, cum s-a calculat falmoasa sumă de 750 lei drept compensare pentru așa-zisa „liberalizare” a prețurilor? Științific, ne asigură guvernul. Adică, s-a studiat cu mijloacele științei statistice bugetul familiilor și s-a obținut un adevăr fondat în chip științific. În mod normal, sîntem tentați să reacționăm la nivelul elementar: vom zice, de exemplu, că suma de 750 lei nu acoperă nici pe departe ridicarea prețurilor. Dar guvernul va replica în sensul că aceasta e concluzia științifică a investigației cazului. Atunci, venim cu o altă întîmplare: ce ne spune știința statistică? Că, dacă introducîm în calcul niște variabile, atunci obținem niște rezultate. Or, problema e dacă am introdus ceea ce trebuie, dacă, în cazul nostru, am calculat bine bugetul mediu al unei familii, dacă am calculat bine ce decurge din „liberalizarea” prețurilor. Iar dacă aici guvernul ne va răspunde că a procedat competent, științific, atunci nu vom avea decît o singură soluție — să ne minunăm. Doamne, vom zice, am ajuns s-o trăim și pe asta! Să aflăm că științele despre om și societate sînt mai sigure decît orice altă știință făcută de om! Și bieții filozofi, care se zbat de-o vreme să afle dacă ele sînt măcar științe... Sau, tot așa: liberalizarea prețurilor, zice guvernul, e o măsură care este evident că trebuie luată. „Evident” aici nu poate să însemne decît: o consecință directă a imaginii pe care o avem despre economie. Adică, o consecință a unei descrieri teoretice a economiei. Or, aici e imediat posibil să întrebăm: mai întii, e aceasta singura descriere teoretică posibilă? Cînd se obiectează că liberalizarea prețurilor trebuie precedată de creșterea cadrului adecvat de funcționare a proprietății private, se afirmă de fapt că e posibil să vedem și cu altă ochi starea economiei românești (adică: e posibil să avem o altă teorie) și că liberalizarea, acum, a prețurilor nu este așa de evidentă. În al doilea rînd, un specialist în științele tehnice, precum e și domnul prim-ministru, știe prea bine că putem avea o teorie nemăpomenită a unui fenomen și cu toate acestea să nu fim în stare să o aplicăm în cazuri concrete. Ne trebuie atunci modele, aproximări etc. În cazul nostru: chiar dacă liberalizarea prețurilor e necesară, totuși trebuie văzute care sînt mijloacele folositoare în acest sens. Sindicatele așa au reacționat: nu au respins acțiunea guvernului, ci numai mijloacele, căile de aplicare a ei. (Totuși, d-l Roman a tîns marea să stingă numai primul aspect! Sistematic, așadar, he missed the point, cum se zice.)

Există însă și un alt nivel, al treilea, în care putem reacționa. E vorba de cel la care ideea de competență funcționează ca o găselniță. Cum am văzut, din teza competenței guvernului decurge: 1) că descrierea pe care o face el stării economiei românești e absolut corectă; 2) că propunerea sa de reformare a acesteia e științifică — e cea științifică. Adică, unica legitimă. E o găselniță aici, fiindcă prin aceste consecințe ale unei teze competenței slujește teza unicului adevăr. Pe vremea lui Ceaușescu, adevărul cel unic se arăta încorporat în documentele de partid. În care nimeni nu credea; căci științificitatea ce li se atribua era doar verbală. În perioada aceasta postceusistă, avem iarăși Adevărul; dextrăbrăc de ideologia comunistă, el se vrea încă unic prin științificitatea lui. Cel vechi era totalitarist în numele ideologiei singure adevărate, cel de azi este încă totalitarist în numele singurului Adevăr. Ambele adevăruri sînt intolerante: există, potrivit lor, o unică descriere absolut științifică a situației „reale”; o unică stare de atîns, care, evident, intrinsece cerințele raționalității; o cale unică și optimă de atîngere a acesteia.

Trebuie, de bună seamă, să avem un consens social; teza competenței e folosită tocmai pentru că pare capabilă să atragă consensul în jurul guvernului. În situații atît de complexe cum e trecerea la un nou mecanism economic consensul social e necesar mai mult ca altădată. Dar dacă un atare consens se vrea obținut prin intoleranță, prin arroganța unei pretinse științificități ce ar fi de găsit tocmai în zone unde aceasta poate fi cel mai greu intrinșită — anume: în teoria globală a societății! — atunci el e dubios. Din cel puțin două motive: 1) idealul unicului adevăr intră în contradicție cu principiul liberalizării: de ce am liberaliza numai prețurile, nu și adevărurile

noastre? Apoi: 2) el e periculos, căci exclude dialogul: într-adevăr, de ce ar mai fi nevoie de dialog, cînd posedăm unicul adevăr? De ce am mai discuta alte proiecte de privatizare, cînd proiectul nostru guvernamental este cel mai bun? De ce am mai consulta sindicatele cum să facem liberalizarea prețurilor, cînd aceasta e necesară (și strategia noastră e cea științifică, bazată pe știința statistică)?

...Cum scria Max Born, „credința într-un adevăr unic și în faptul că esti posesorul său este rădăcina cea mai adîncă a întregului rău pe lume”.

ACENTE

Ion Vianu

● Amintiri
despre 1977

La începutul lui 1977 nimic nu permitea să se nădăjduiască într-o schimbare în România. Orice gest de protest semăna cu o sinucidere. Și poate tocmai pentru că, în societatea bucoarească atît de pestriță și — de pe atunci — minată de nenumerate emigrări și „fugi” — printru noi se găseau și cîțiva inși în plină tinerețe, în plină vitalitate, a putut germina ideea unui protest — ca o formă de sinucidere care ne permitea, totuși, să mai păstrăm o formă de viață.

Pe vremea aceea un ins normal constituia un avea de ales decît între trei posibilități: să se „adapteze” (dar aceasta era o formă de moarte morală lenită de care nu ne simțeam în stare); să reziste făcînd, stînd pe loc (dar pentru asta trebuia o forță pe care atunci nimeni n-o avea) sau să plece — nu în căutarea unui mai bine, ci, mai degrabă, ca un fel de harakiri — această soluție o aleseseră cîțiva și, pentru motive despre care o să vorbesc poate altădată, și eu însumi.

Pe Paul Goma îl întîlnisem numai o dată, în casă la Ion Negoițescu. Cînd am aflat că el trimisese o scrisoare de solidarizare cu mișcarea Charter 77 am găsit în aceasta ocazia de a da plecării mele acel sens simbolic pe care, inconștient, îl chemam din toate fibrele științei mele. Multe lucruri se uită, dar nu voi uita niciodată ziua aceea din martie (forșul agonizant sub ruinele marelui cutremur de pămînt) în care am pătruns, în tovărășia lui Negoițescu în micul apartament din Drumul Taberei, literalmente garnisit cu microfoane (aveam să am dovada mai tîrziu în timpul anchetei de la Securitate) unde l-am reîntîlnit pe Paul, pe soția lui, Ana, și pe micul Filip care avea pe atunci doi ani. Filip era cîteodată în cămăruța din fund și bătea în ușă furios. Le-am spus părinților: e și el „disident”. „Nu, lui răspundea Paul, e un deținut politic”.

Îeșisem din lumea convențională, ipocrită și coruptă a establishment-ului. Prin Paul găseam o calitate a relației și a comunicației cu totul unică — ceea ce francezii numesc „le parler-vrai” — o vorbire autentică, fără duble sensuri, fără aluzii, chiar fără metafore — o vorbire unică. Nu știu dacă și fi capabil să evoc efectul de improspătare pe care această ieșire din ambiguitate a avut-o pentru mine.

Cînd Goma și Negoițescu au fost arestați am rămas singurul disident ceva mai cunoscut. Or, se spunea că în cărțile de telefon de pe la posturile publice numele meu era pretutindeni subliniat. Eram în anchetă, dar liber. Acasă, chiar și prietenii apropiați se temeau să mai vină. Dar această mare tăcere care se așezase în jurul meu era compensată de zumzetul noilor apariții: oameni foarte simpli care veneau să-și manifeste solidaritatea sau să-mi ceară ajutorul, ca acel adventist care refuza să-și trimită copiii la școală și se temeă să nu fie făcut să „dispară”. Viața devenise primejdioasă, dar cu atît mai seducătoare. Eram fericit și, desi îmi dădeam seama că dacă nu aveam să plec mă pășteau nenorocirile, eram plin de dorința să renunț la plecare, într-atît „le parler-vrai” era de fascinant.

Toți cei care „semnaseră la Goma”, toți cei care ne declaraserăm în public („Europa liberă” făcînd pe atunci funcție de ziar) eram urmăriți, dați afară din slujbe, sufeream fel de fel de persecuții (de altfel diferențiate: unul om mai simplu i se turnase spirit pe gură, printro-o plînie). Dar era în noi un fel de veselie care depășea suferința și pot să o spun azi: cine n-a cedat — a reușit.

Greul a început mai tîrziu, cu exiliul. Dar încă de pe cînd eram în România, chiar înainte de plecare, parcă ceva se umbrise. Goma ieșise din închisoare împovărat. Acest idealist incurabil credea că mișcarea lui avea să ducă spre o revoltă mai consistentă, că măcar un număr de intelectuali i se va alătura, întocmai ca în Cehoslovacia. Dar România nu era Cehoslovacia, o anumită pasivitate „mioritică” apăsa asupra noastră — momentul

nu venise, avea să vină mai târziu, mult mai târziu.

Și totuși, (istoricii vor avea prilejul să se aplece asupra acestor lucruri și să tragă concluzii obiective) am certitudinea că totul a început atunci. De la ultima rezistență deschisă care fusese zdrobită în 1961 (odată cu desăvârșirea colectivizării) trecuseră mai bine de cincisprezece ani. Miscarea Goma era un simplu strigăt de referință, dar el a avut ecou. În aceeași vară au făcut grevă mizerii din Valea Jiului (da, da) — și s-au referit la Paul. Un an mai târziu a luat ființă în mod efemer, dar cit de semnificativ, Sindicatul liber al oamenilor muncii din România (SLOMR). Atunci s-a auzit vocea lui Ionel Cană, a părintelui Calciu. Și ei s-au referit la Goma. Ori de câte ori s-a auzit un protest, numele celui care mi devenise mai mult decât un prieten era poment. Din exil, unde ne regăsissem, urmăream această lungă saga, în care speranța era cit un fir — dar exista — pînă în zilele lui decembrie 1989, care se știu.

Orice povestire cheamă un sfârșit. Nu am convingerea că acest sfârșit s-a scris. Ar trebui, pentru ca s-o putem încheia, ca acea vorbire-adevărată să ajungă la îndemina tuturor românilor. Nu înseamnă perspectiva istorică — și poate luciditatea — ca să spunem dacă o astfel de împlinire e aproape sau departe.

octombrie 1990

ACENTE

Alina Mungiu

Figuranții din linia întâi

Viața noastră politică s-a umplut în lunile din urmă de felurite personaje noi. Unele mai simpatice, altele mai antipatice, dar în orice caz, personaje. Eroii vieții noastre publice și-au pierdut înalțimea. Nimeni nu mai agită pumnul ca Dumitru Mazilu sau nu mai scapă sincerității „golănești” ca dl. Iliescu. Acestea aparțin unui trecut primitiv dar sincer. Personajele învață acum repede că există anumite convenții care trebuie respectate. Scrupule, nu — dar convenții da, aceasta e legea de bază a puterii. Fiecare se forțează să intre în rol. Să-și formeze un stil ca o firmă care încearcă să vîndă o marfă: „Tot ceea ce poartă eticheta... are un parfum inconfundabil”. Intocmai.

Priviți doar puțin la acest personaj-spectacol care este primul ministru, Petre Roman. Trei sferturi din timpul său — da, interviuri, zimbete camerei de luat vederi sau direct pe ecran. Fie că e vorba de mineri, de falimentul economiei sau de orice zimbetul este constant. Substanța spuselor sale, gustul lor, nu are nici o importanță. Contează acel parfum inconfundabil care îi trezește reflexul de recunoaștere și le face să adevi la produsul oferit pieții. Petre Roman vinde cum se cuvine. Nu face o gafă că zimbete nonșant. Român adevărat, cel carismatic adevărat, nu este sensibil la fraze. El nu cere vieții să-i pună probleme, ci să-l bineînțea.

Sau priviți puțin pe ministrul nostru de Interne, dl. Doru Viorel Ursu. Ion Cristoiu ne spune că domnia-sa umblă dezbrăcat noaptea din post în post. Poate nu-l adevărat, dar așa umblă vorba și ministrul nu dezmințe zvonul, pentru că îl avantajează. Prefecesorul său era un ins stîncat, care își purta greul sentimentului civil, darămite să se mai și dezbrăceze. La Timbora în desambul spusese tot felul de lucruri care intru în lume normală l-ar fi trimis rapid după gratii. (Și pînă la urmă îl vor trimite). Nimic din toate acestea la succesul său. E drept, nu a recunoscut nici o clipă că politica bate (nici măcar cu privire la ziua de 13 luni), cu studentii s-a întâlnit fără să cadă la nici un rezultat, și în olan concret nu se poate spune că a adus prea multă transparență ministrului său, rămas tot un fel de bastion obscur și sinistru. În schimb, a dat atîtea declarații și interviuri! Fraze lungi, sunoase, o țre-nă de cuvinte care se reiau obsedant, ca într-un ritual. A pus pe absolutul fostei scoli de securitate să învețe toate strofele de la Gaudemur lectur și l-a dat la Actualități. De parcă lipsa principală a politicii din țara asta era că nu știu latineste.

Personajele abundă. Dl. Claudiu Iordache recunoaște orice — e o plăcere să discuți cu asemenea persoană de bon sint, mai că al lerta totuși partidului din care provine, decât promite atîta de solemn că va schimba totul. Ce-l costă ne om să promită, în fond? Și, mai cu seamă, în timp ce redactază programul nostru închitarea sindicatelor și organizațiilor studențesce. ba l se mai pare strategia de acolo și normală? În ceea ce privește fațetele. Frontul a asistat în programul lui Iordache de ce este în stare — adică, în continuare, de orice. În rect, dacă lumea

mai crede în declarații, dl. Iordache nu e vinovat. E datorica lui de personaj principal să le dea cit mai convingătoare, să plece publicul această satisfăcut și pătruns. El își joacă doar rolul.

Dar cei mai bine se observă simptomul amintit la dl. Virgil Măgureanu. Acesta dă atîtea interviuri, încît chiar că nu mai are timp de altceva. Treaba serioasă o fac, evident, alții. D-nul Măgureanu este pentru public, pentru presă. Domnia-sa vorbește frumos, cel puțin pentru amatorii de gargară. E un demagog ca și ceilalți, doar cu un vocabular ceva mai extins. Habar n-are de nimic concret — întrebați-l ce vreți — dar în schimb modulăția sa este atât de sinceră, de năvălă. E un civil de treabă care ne spune nonșalant că serviciul de informații nu va mai folosi informatori. Așa de mare este dorința de a fi crezut, că dă drumul la această enormitate fără să cliposească. Odată ce a spus asta, noi simțim lămuriri ce valoare au spusele sale. Serviciul de informații fără informatori nu există. Ori se vor cănta informații prin telepatie, ori tot ceea ce declară dl. Măgureanu sînt basme de adormit copiii. Asta și sînt. Ce contează că e un neadevăr și o aberație de-a dreptu, odată ce noi ne-am săturat de informatori? Omul ne spune ceea ce vrem să auzim.

Figuranții din linia întâi sînt niște mașini de declarații linistitoare. Ei sînt marii psihoterapeuți ai unei societăți caneroase și care ar avea nevoie de un chirurg. Dacă celulele tumorii s-ar auzea să niște un cîntec de leagăn organismului bolnav, asigurîndu-l că proliferarea lor este firească, că existența lor narativă este legitimă, el nu ar suna altfel decât corul de declarații de azi. E le ne învelene ca un lîntol în care nutrezielimea se extîndează cu demnitate. Stăduț minuscule, al haerbariei manifeste, s-a încheiat. Zece rînd la usa Euronel, intelegem să procedăm ca acea rolină a lui Huxley care, fardîndu-se, îl descoperă pentru prima dată în oglindă un chip de cadavru autentic.

ACENTE

Romulus Rusan

Noul val

Nu este un secret pentru nimeni că „noul val” s-a numărat printre vestitorii primăverii de la Praga. El a apărut în intervalul unuia din aceste „slăbiri ale surubului” prin care regimul încearcă să evite explozia cazanului. Novotny simțise nevoia să elibereze presiunea socială și artistică acumulată și, în intervalul de cîteva ani, o generație întreagă de cinești a reușit să se strecoare prin această breșă.

De obicei asemenea „liberalizări” sfințeau printr-o nouă strîngere a surubului, care normaliza lucrurile. De data asta, totul s-a sfîrșit, însă, o dată cu primăvara de la Praga, iar „noul val” i-a revenit soarta de a muri direct sub șenilele lancurilor. Printr-o solidaritate dusă pînă la suprema consecință, ultimul său film, semnat de Jan Němec și-a numit „Válavský Náměstí”, adică „Piața Văclav”. Era vorba de piața care fusese în 1968 (dună cum urma să fie în 1989), locul marilor manifestații populare, un fel de Piața a Universității de la noi.

Ce a însemnat „noul val”, cum arată el azi, în perspectiva unui sfârșit de secol? Privit fără preîdecețit nu este mai mult decât o urlasă oglindă pusă pe obrazul unei societăți vulgarizate de colectivismul forțat. Personajele sînt oameni care trăiesc în devălmășie și provizorat, descurecîndu-se cum pot și urîindu-se fără să-și dea seama. Lupta pentru supraviețuire le ascute egoismul și violența. Totuși nu fac crime, ci se complac într-o existență latentă, într-o pîndă dizgrațioasă, lipsită de personalitate. Sînt dezbrinați, pe profesii și generații, pe grade de cultură și de înțelegere. Copiii mai ales își disprețuiesc părinții, descoperînd în ei o strîmtime sufletească la care încă n-au ajuns, dar de care presimt că s-ar putea mîhni dacă lucrurile vor continua. Un conflict între vîrstă, în revelația căruia cineștii pun mult patos polemic în favoarea tinerilor.

Pe seuri, ce aveau deci atît de subversiv filmele lui Forman, Menzel, Passer sau Nemlé? Și cum au contribuit ele la năsterea acelei insurecții sufletești care a fost Primăvara de la Praga? Cred că marea lor încredințură explozivă constă în strîngerea la cer înțele pe care o găseau în omenii (parcă ar fi vorba de lucruri mai apropiate și mai familiare, încă). N-a existat cinematografie mai îngrășată de starea normală a personajelor ei, mai ironică față de imobilismul și larvaritatea lor. Decențele de intoxicare și dezinformare au așezat pe fața acestor oameni, fără excepție, o mască de inutilitate și suficiență. Ei se consideră persecutați, dar nu sînt decât propriile lor victime, meru în căntarea unui alt „noul val” din afară. Ce putea să fie mai deranșant pentru regimul care-și baza puterea toamă pe aceste infirmități so-

ciale, decât să le vadă descompuse mecanisme?

El n-a reacționat direct prin cenzură, dar a căutat să-l marginalizeze pe autorii. Străinătatea l-a descoperit însă în marile festivaluri și l-a făcut celebru. Astfel, curentul proaspăt de gîndire al Cehoslovaciei acelor ani a lesit în lume în primul rînd prin intermediul filmului, deși se manifestase, poate încă mai pregnant și printr-o publicistică politică excelentă (oricum, greu traducibilă). Astfel, momentul prerévolutionar al anilor '68 a rămas înscris în aceste cîteva zeci de filme care vorbesc nu de minoritatea gînditoare și activă, ci de partea lentă a unei societăți livrate de vîrtuți și înălțări civice. Ele sînt un repros continuu, din care s-a conturat, fără să mai aibă nevoie de argumente, necesitatea schimbării.

ACENTE

Dan Grigore

Spre Mozart via Havel

MOTTO: Arta este cel mai scurt drum spre libertate.

SERGIU CELIBIDACHE

Am auzit atîtea rostiri memorabil-stupide anul ăsta — de la chestia cu salamul spus de cei ce nu erau în drept s-o spună la „noi muncim nu gîndim” cu „corolarul” MOARTE INTELLECTUALILOR, de la mirișala „să nu ne dea nimeni lecții” spusă de cei ce tocmai primiseră o arundă la o lecție mare a istoriei, la „Dumnezeu ajută / și fără valută” demn de triburile ce-și vindeau pămînturile și aurul pentru „apă de foc” sau strigari de mărgele. Și multe altele — gen... Soarele răsare (cînd cineva apare) parcă țesute din manualele de scoală... precară cu „în această bucată poetul ne arată”. Dar nici una nu m-a stupeflat mai tare ca acea „dacă nu avem un Havel”! Iesită din meru proaspătul infanțism al corapalescului „pînd cînd să n-avem și noi falții nostri?” — neputînd îndrăzni răspunderea unei personalități (sau invers „ba pardon s-avem tertare coane Făncă”) sau rîmînd interzîși la modelele și modelele lumilor stricate de-atîta maturitate!

De ce, chiar așa, să n-avem noi un Havel, măcar unul de mai mică litraj — un miniHavel acolo, mai potrivit spațiului moraliștic?

Dar de ce să punem negația în față — la să vedem noi mai înții ce avem cu adevărat sau, mai bine zis, ce avem noi în schimb (cum se spune tehnocratic — în contrapartidă)?

Avem, cred, o societate proaspăt suferînd de cel mai avansat stadiu al comunismului — comunismul de tip mafiot, o structură profesional coruptă și perversită sub ale cărei îndelungi exercitări poporul român a înregistrat urtase pagube materiale și omne, stîlcăciuni adînci în înțina națională, morală, în conștiința umană ce au făcut posibilă și schilodă în viața culturală românească, în patrimoniul istoric, urbanistic, în existența autentică a satelor, în situația mediului inconjurător, în

dimensiunea etică, religioasă, etnică a nației noastre. (A se vedea de exemplu, conservarea și restaurarea vechilor centre ale Varsoviei, Budapestei și Pragai spre comparație cu centrul civic bucureștean.)

Conform tradițiilor esențiale ale gravet maladii sociale de care suferim, putem distinge doi poli, două extreme ale totalitarismului comunist. Pe de-o parte puterea ajungă la stadiul ei cel mai absurd, puterea cu orice preț, puterea de dragul puterii, obsedată de legitimitate (ruralismul lui „cu acte-n regulă”), neacceptînd nici un fel de opoziție în fond — necum să ajute la formarea ei, vînd glorie și dragoste „nefarmurită”, folosind capitalul preexistent de linguaeală și slugărnice.

Pe de altă parte, la polul opus, cei „de jos”, pe ale căror abdicări de la orice răspundere, mai bine zis pe suma abdicărilor cărora puterea se spîrînd, abdicări de bunăvoie și nesilite de nimeni sau...

Apoi acest imens capital de slugărnice, de linguaeală, oportunism, exersa de zel ce mi se par doar exploatare și dezvoltare de boala comunistă din această jumătate de secol în țara noastră și nu create de aceasta.

Toată laștatea, lipsa de giră a spinării, tot oportunismul și delatările, toată pofta amîntită de a răsturna și a menține o întreagă lume pe dos cu relațiile interumane schimonosite, cu interesul, insipirația, entuziasmul, patriotismul, competența, talenta, vocația, mîsluie pînă la caricatură și toate acestea de pînd acum instituționalizate, adică puse în ecuație de o politică secretă cu o tehnologie întredăvăr de vîrf — de ascultare, citire a corespondenței, propagării zvonurilor, diversivului, înscenării de tot felul, înduceri corupției în orice segment al societății, atomizării și dominării prin toate aceste tehnologii (inclusiv a Telexului-Monopol de stat) a acestui societăți — în scopul a ce? a menținerii liniștii și ordinii în scumpa noastră patrie ce ba urca trepte, ba zbura streua spre criza pe care... simțem pe cale să o conștientizăm? (Nu prea părem dispuși să o facem, cu excepția unei minorități — de toace naționalitățile, din fericire — de care, pare-se, începe să se tînd seamă.)

„Și tot acest vacuum al imposturii, fie el și neinstituționalizat!

Undeva printre toate aceste tesuturi mortificate, prin toată această confuzie și convulsie latentă, cred că există și viitorii, ba chiar și actualii noștri Haveli. Prin picla deasă, mai mult sau mai puțin artificială, a atît de originalei noastre transparențe ei ne vad și ne vorbesc. Și noi îi putem vedea și auzi. Liniste(a noastră)! Și — mai ales — curaj(ul nostru — că ei îi au mai de mult)!

7.11.1990

P.S. Mi s-a comunicat printr-un tenor de la Opera — care, după părerea mea „nu e nimic și totuși e” — „ghici clipercă ce-î” și care cu o voce subit baritonă m-a anunțat că e „un fel de consilier cu muzica sau cu Opera” — citez exact, deci mi s-a comunicat zilele trecute că dl. președinte Iliescu cunoaște un număr (anume) de muzicieni „de frunte” la o discuție. Neaparticipînd la această întîlnire cu un tipic prea bine cunoscut, am văzut-o totuși filmată la TVR — la Actualități. Nu mi se pare deloc curat ca printre cei invîtați (despre care nu fusese instituit decît parțial, bineînțeles) să vad pe unul din cei mai slabi dirijori români în viață, despre aie căruț grade știam de mult, a dîru de un muzician, e drept, chiar „de frunte” dar mare specialist în osanale dedicate fostului președinte, și-n temenale-n frac adreșate din gurile inaugurate ale metroului și altor ctitorii de aur pînă-n stadiioanele nord-coreene ale tînării noastre prerévolutionare. Contribuibilă de frunte la foșta legitimitate a cărei orogația s-a solbat cu atîta marți și rîșni) — o adevărată tragedie națională pe care o trăim în depîndă necunoștință de cauză. Încă.

In efortul de a sprijini învățămîntul postuniversitar din țara noastră,

FUNDAȚIA „SOCIETATEA DESCHISĂ” — ROMÂNIA

ANUNȚA:

Un program de cursuri la Centrul Internațional Universitar de la Dubrovnik, Yugoslavia, pentru anul academic 1990/1991.

Domeniile de studiu sînt următoarele: Economie, Științe Sociale, Drept, Medicină, Ecologie, Explorarea Petrolului, Jurnalism și Limbi Străine.

Durata cursurilor va fi de pînă la două săptămîni, în perioada ianuarie — august 1991.

Cursurile sînt concepute la nivel postuniversitar. Cu toate acestea, participarea studentilor merituosi va fi binevenită. Cursurile se vor ține în limba engleză. Selecția se va face pe baza cererilor, de către un juriu de specialiști, iar testul final va fi cel de limba engleză. Limita de vîrstă a participanților este de 40 de ani.

Dosarul candidaților trebuie să includă:

- un formular-tip de înscriere completat cu toate datele necesare,
- copie după diploma de licență,
- copie după foaia matricolă.

Formularele-tip de înscriere la concurs se pot găsi la Inspectoratele Școlare Județene și la secretariatele institutelor de învățămînt superior din toată țara.

De asemenea, formulare-tip de înscriere se pot obține prin posta de la Fundația „SOCIETATEA DESCHISĂ” din București, Căsuța Postală 22196, Oficiul Postal 22, București, sau de la filiala acesteia din Cluj, Căsuța Postală 273, cod 3400. Cei interesați în obținerea formularelor de concurs prin postă sînt rugați să trimită la adresa Fundației o cerere, incluzînd și un plic timbrat cu adresa lor, pentru a primi formularele prin postă.

Încă o dată, adresa noastră este:

Fundația „SOCIETATEA DESCHISĂ”

Căsuța Postală 22196, sau Căsuța Postală 273
Oficiul Postal 22, București Cluj, cod 3400

Dosariile complete trebuie trimise pe adresa Fundației „SOCIETATEA DESCHISĂ” pînă la data de 10 decembrie 1990 (data postei).

Fundația va acoperi toate cheltuielile — taxele de curs, cazarea și masa, cu excepția cheltuielilor de drum, care urmează a fi plătite de participanți. Numărul aproximativ al participanților selecționați va fi de 100.

Restaurarea societății civile

Nașterea unui organism care dorește să unească, după model polonez sau cehoslovac, partea responsabilă și activă a societății noastre, vine să se alăture astăzi efortului de instaurare a democrației autentice în România. Partidele politice sînt fundamentul oricărei democrații, însă formațiunile ivite din decembrie încoace dovedesc, în mare majoritate, a nu se putea integra stării de suflet a poporului ieșit din comunism. Elanul și mobilizarea Alianței Civice sînt îndreptate spre restaurarea societății civile românești ca forță alternativă interesată și capabilă să se opună tendințelor generatoare de criză. Promovînd transparența informației, Alianța obligă puterea să execute corect exercițiul reacției, și nu al eludării problematicei care nu îi oferă capital politic, așa cum se întîmplă acum. Susținătoare a valorilor credinței, umanismului și democrației, Alianța Civică oferă garanția recuștigării identității și demnității naționale, armonizînd România vastului proces de regîndire ce animă omenirea.

GABRIEL ANDREESCU — fizician

Ce este Alianța Civică?

Au trecut două zile de la anunțarea ei și deja s-au făcut o mulțime de afirmații neadecvate despre Alianța Civică. Nici nu cred că adăugînd explicații cu privire la structura ori la modul de funcționare se va răspunde așteptărilor. Oamenii au nevoie de spiritul unei acțiuni. Spiritul Alianței Civice rezultă din modul ei de apariție. În ultimele luni netrebnicilor care sprijiniseră, trecînd peste orice sentiment de responsabilitate, acel regim odios și pe care îi credeam retrași în rușine și păreri de rău au ieșit din nou la suprafață; mai mult, au început să ne sfideze. S-au repezit să pună încă o dată mina pe putere. În fața acestei amenințări mai multe grupări ale societății civile care după Revoluție au reprezentat o adevărată conștiință publică și-au dat întîlnire și și-au spus: așa ceva este intolerabil! Trebuie făcute curățențe și lumină. Trebuie ca împreună să ne apropiem de adevăr. Să oprim sistematic orice abuz. Să facem apel la competență și la dorința noastră de dreptate. Acesta este spiritul Alianței Civice!

SORIN DUMITRESCU — pictor

Tot ce în mine e pentru toți

Trebuie accentuat faptul că Alianța Civică nu își propune să fie o alternativă a puterii decît în extremis. Implicarea în politică a Frontului s-a dovedit un act deliberat, plănuit din capul locului, în ciuda camuflajului pentru o vreme; nu dorim să împrumutăm această biografie nefastă. Scopul declarat al Alianței rămîne plămădirea societății civile, care, odată construită ca mentalitate, ca viteză de reacție, ca promptitudine istorică, să-și ofere ea însăși liderii. Românul are o mare curiozitate culturală, o importanță disponibilitate pentru spiritual, zestre cu care puține popoare se pot mîndri. Ca individ, românul e superior multora. Din punctul de vedere al persoanei civice e însă absolut carent. Creștini fiind, înțelegem valorile persoanei prin tot ce în mine e pentru altul. În structura talnică, mistică a persoanei s-a atrofiat tot ce în mine e pentru toți. Acestea sînt valori civice al căror spectru merge de la contestare la inteligența contestației pînă la martiriu. În Piața Universității a început să se producă trecerea de la intreruperea spontană a puterii — petrecută în decembrie — la intreruperea deliberată a acesteia. Rămîne de parcurs un drum lung de aici pînă la construcția unei mentalități pozitive a conștiinței civice, de unde să rezulte o viață politică cu un spectru strălucitor, așa cum au democrațiile a căror biografie n-a fost fracturată de comunism. Sintem cel care acum ne situăm ca arbitri ai puterii — o fluițăm sau o încuviințăm. Că puterea actuală merită mai mult fluițări nu vine dintr-un negativism al Alianței. Cînd puterea va fi consonantă cu rațiunile împrejurării, nu ne vom da înapoi în a o sprijini, în a o susține.

RADU FILIPESCU — inginer

Structurare și organizare

Inițial am avut o rețineră în a semna prima listă a Alianței, rețineră legată de faptul că, după opinia mea, orice inițiativă de a uni mai multe forțe, în momentul în care nu reușește aceasta, produce o divizare; în cazul eșecului, rezultatul este o fărîmîtare a respectivelor forțe, politice sau sociale. Modul în care s'evoluat însă pînă acum este foarte promițător, iar concretizarea idealurilor pentru care militează Alianța Civică depinde în mare măsură de felul în care va reuși să se structureze, să se organizeze.

ALEXANDRU PESAMOSCA — medic

Valoarea pe un pedestal solid

Alianța ar trebui să-și păstreze independența față de politic. Nu îmbunătățim atmosfera actuală cu încă un partid. Ideal ar fi ca nucleul care a inițiat-o să se îmbogățească cu oameni cinstiți, care să reprezinte ceva în domeniile lor de activitate. Acțiunea lor civică poate restabili o ordine a valorilor, de care România nu a dus lipsă înainte de război. Societatea noastră este bolnavă de ideologia comunistă, care a agresat, peste tot unde a fost aplicată, valorile umane fundamentale. Prin prezența masivă în Alianță a celor cu un cult al muncii fundamentat pe competență se va reinstala pe un pedestal solid Valoarea. O mare izbîndă ar reprezenta opinia de masă atașată ei și purității morale. Trebuie să începem prin a ne crește copiii cu frica lui Dumnezeu, de la școala primară pînă la maturitate, să îndepărtăm diletanțismul. Pericolul nu este așa-zisul vid de putere, ci vidul de competență. Numai în Germania sînt cîteva mii de doctori români ce trebuie convinși să se întoarcă. Am spus multora dintre ei că, dacă pașoptiștii preferau confortul Occidentului, n-am fi avut o Romînie Mare. Vidul de competență ar fi umplut și cu experiența acestor oameni harnici; prin forța lucrurilor, specialiștii din exil au avantajul unor specializări de zece, douăzeci de ani, avantaj indispensabil pentru armonizarea cu standardele înalte spre care tindem.

RODION GALERIU — medic

Un proces de regîndire a lumii

Alianța Civică răspunde așteptărilor născute odată cu decembrie '89, acel decembrie care pentru noi toți este timpul sacru al Romîniei. Ar fi fost firesc ea imediat după aceea, în zona destinelor națiunii să se angajeze personalitățile care justificau, prin comportamentul anterior, preluarea misiunii de înfăptuire a societății civile românești, pe măsura idealurilor și năzuințelor care pun în mișcare energiile întregului Răsărit al Europei. Acestui corp de rezistență nu i s-a oferit puțin de a-și manifesta capacitățile creatoare, abilitatea, întreg harul unei conștiințe care a pulsai în prizonierat. Actuala putere a realizat în cele 11 luni de guvernare o cadență nefastă, un spor continuu de tensiune, ajungîndu-se azi la o acumulare explozivă de confuzie și neîncredere. În mod anormal, s-a omis a se discuta în profunzime atît dimensiunea noastră spirituală, cît și problema integrității trupului țării. În plan spiritual, trebuie refăcută capacitatea omului de a funcționa în virtutea atitudinii creștine. Atitudinea creștinului ortodox e capabilă să pornească destelențea, intrucît se bazează pe credință, iar credința este ancora ce se aruncă în necunoscut, realizînd puntea pe care se poate înalța. Din Platforma Frontului a lipsit invocarea Dumnezeuului, în ciuda faptului că în fața gloanțelor s-a strigat Dumnezeu este cu noi. Pe de altă parte, nu se întrevăde clarificarea raporturilor cu URSS, atîta vreme cît Moscova se află la originea impuneri comunismului în România. Noi trăim un proces de regîndire a lumii, înțelegem că se conturează diverse planuri suprasatale; toate trebuie aduse în față, dezbătute în profunzime. Soluția de a ne integra unui nou sistem nu trebuie să fie rezultatul unor acțiuni externe, mai exact nu să fim integrați, ci să ne integrăm. În absența dezbaterii publice, riscăm să apară concesiile care să limiteze autonomia țării. Alianța Civică, prin preluarea în sarcina sa a problematicei românești, se angajează la realizarea unei conștiințe civice capabile să răspundă în chip corect complexelor confruntări ce asaltează persoana, în contextul transformărilor și convulsiei sociale. La realizarea acestei persoane civice participă, pe lîngă fondul nativ al poporului român, și corpul de personalități cu înalte virtuți pedagogice, strînse laolaltă în acest organism.

ATHANASIE TRUȚIA

— decan al Facultății de Fizică

În căutarea adevărului

Cred că epoca unanimității a trecut, iar eu n-am aderat la Alianța Civică cu speranța unei unanimități. Ideea de noi a dat faliment, ideea de eu poate fi uneori exacerbată. Se impune o reechilibrare între eu și noi, cu intimitatea lui eu, cu individualitate bine structurată, care să fie o componentă din noi. Elementul esențial care ne-a unit în Alianță e dorința de implementare a democrației și a competiției valorice, avînd ca rezultat profesionalismul pus în slujba societății cu tot sufletul. Noi, cei din cercetare, nu cred că trebuie să dorim puterea, ci ar fi bine-venit mai degrabă efortul căutării de sine. Ca cercetători, sintem în căutarea adevărului, deci nu putem să mergem decît pe linia ce dorește eliminarea minciunii, deci răspunsul fără ochisuri la întrebările actualității. Disponibilitatea la nou — condiție a muncii în cercetare — ne delimitează prin firea lucrurilor de spiritul conservator, încă un argument pentru care n-am putea dori puterea. Sintem prin definiție oameni de opoziție, o opoziție de influență. Putem aduce în dezbateri publice fără fereală, numeroase probleme, încercînd în același timp, o reducere a reacției interlocutorului, cu care nu poți fi de acord întotdeauna.

GEORGE ȘERBAN — scriitor

Garanția permanentă a democrației

După zece luni de succese și eșecuri, de ezitări și acțiuni pripite, tinăra societate civilă românească s-a unificat, s-a organizat, s-a structurat și a primit un nume: ALIANȚA CIVICĂ. Ea reprezintă partea cea mai activă a societății. Rostul ei este de a forma o opoziție extraparlamentară, de a supraveghea și chiar sancționa Puterea atuncî cînd manifestă intenții totalitare. În toate țările civilizate, societatea civilă reprezintă garanția permanentă a democrației. Cu atît mai mult ea a fost necesară în România, după apariția acestui Parlament aproape monocolor. Riscul unei dictaturi feseniste sau de orice altă natură este astăzi mai mic decît ieri.

Importanță este acum definitivarea structurii organizatorice a Alianței, transformarea ei într-o forță capabilă să reacționeze prompt, adecvat și constructiv în toate momentele dificile prin care va mai trece societatea românească. ALIANȚA CIVICĂ va trebui să fie, simultan, un mecanism de apărare a celor mulți și fără putere și un element de echilibru, pentru o trecere cît mai puțin convulsivă de la un trecut ultratotalitar la un viitor autentic democratic.

ALIANȚA CIVICĂ

sediul provizoriu în str. G-ral Eremia Grigorescu nr. 3,
sector 1, București

Informații suplimentare la tel. 105363

SFÎRȘITUL „PRIMĂVERII“

REMEMBER

De jumătate de secol, sovieticii au dăruit lumii o nouă religie, care promitea o pace veșnică, într-o societate fericită, lipsită de clase sociale. Ei s-au erijat într-o conștiință morală mondială, pe care mulți o recunoscuseră. Pe cind America era mutilată moral de războiul din Vietnam, iar Mao se afla în plină revoluție culturală, sovieticii păreau să fi devenit simplii oameni cum ecade.

Puterea sovietică, după cum se credea în general, nu mai simboliza ororile perioadei staliniste, pericolul din Berlinul de Est sau criza rachetelor din Cuba. Urmasii Marii Revoluții Socialiste din Octombrie manifestau tendința evidentă de a realiza o politică lucidă, „bine temperată”, în raport cu erorile comise la Washington sau Beijing. Dar aceasta s-a dovedit valabilă până marți, 21 august 1968, orele 23. Din acel moment diviziile de tancuri și parașutiști ale Armatei Roșii, invadând Cehoslovacia, ne-au spus: „at toate iluziile și au aruncat lumea cu 20 de ani înapoi, în epoca războiului rece.”

În primele ore ale nopții, un șterg de milion de soldați „roșii” au ocupat suprafața de 127 870 km² a Cehoslovaciei.

Riposta cu mâinile goale

Studentii se apropie în rânduri dese de clădirea C.C. al P. C. Cehoslovac. Soldații sovietici, echipați cu muniții imblănte, cu cizme lungi, care ocupaseră clădirea printr-un asalt fulger la ora 4.22, cită o clipă. Suvorul demonstrațiilor depășeste primele blândețuri usoare. Un steag cehoslovac flutură pe o turleă. Atunci au răsunat primele focuri de avertisment. Demonstrații nu se întimidă, răsună o nouă salvă. Cade prima victimă, un tânăr de vreo treizeci de ani. Pe o vitrină distrusă (la colțul străzii VNOHRAD) se preling primele picături de sânge ale victimei. În vitrină a rămas strânată o fâțetură de ziar înfățișându-ne soldați, aruncători de grenade și rachete. Trecurilor au tras o săgeată dinapre fotografie spre petele de sânge. Seara, ca într-un pelerinaj sfânt, sute de praguezi s-au perindat prin fața vitrinii.

Aici, în jurul Radiodifuziunii, priveliștea amintește de un bombardament: automobile „căcate” de tancuri, autobuze arse, mașini cu muniții abandonate, case fumegând... Tineretul praghez a înfirmat precizarea că-si va pleca fruntea la primul foc de armă. Praguezii au întăminat tancurile sovietice cu pumnii tineri împunând clădirea Radiodifuziunii. Tinere cu mini-jup și tineri tunși a la Beatles au construit baricade din autobuze și buldozere, pe care flutura steagul național — aceleasi culori ca-n drapelul Revoluției Franceze. Aici au întănit soldații sovietici cova cu totul neobisnuit, o rezistență deschisă, tenace. Fără atacuri ne la noapte, fără ura orăbă din revoluția ungară (1956). Doar să arate sovieticilor ceea ce acești tineri dezarmați gândesc.

Pe plan intelectual — așa cum începuse — revoluția pragheză își continuă drumul de suferință. Comuniștii reformatori păstrează încrederea în puterea de rezistență a convingerilor, a unei argumentări eficiente.

Din spatele unui tanc o mașină a poliției cehice care încercă să se arafat din loc în loc ultima ediție a ziarului (al rezistenței culturale) „LITERARNI LISTY”.

Joi dimineață, după o noapte sfâșiată de lumina proiectilelor și măcinată de zgomotul automatelor, praghezii formau deja la ora 5.30 imense cozi pentru a semnă liste de sprijin „PRO DUBČEK”.

Solidaritatea în spirit, îndrăjirea pumnilor goi — acestea erau armele lor. Pentru că un cuvânt liber poate supraviețui mai mult decât oamenii, care au pregătit calea libertății cuvintului. Deja joi după-amiază au răsunat ca din pământ emisari secreți. Comitetul orăgenesit ale Partidului Comunist chemau la solidaritate cu Dubček. „Nu mergeți la Hotel Praga!” suna mesajul secret transmis de dimineață parlamentarilor și delegațiilor de partid. Este o știre falsă, o provocare difuzată pe calea undelor. Imediat au apărut în apropierea hotelului pancarte pe care cetățenii puteau citi: „Nu mergeți la Hotel Praga! — e o capcană”.

Ultima transmisie radio în jurul orei 10, chema la rezistență pasivă. A urmat un mesaj cifrat cu literele apel la unitatea armatei. El suna așa: „Urăm bun venit Margaretei”. Apoi s-a auzit renumitul refren husit: „Vol, lupători ai Domnului,

nu luați seamă la numărul dușmanului”. Apoi emisiunea s-a stins.

Oriunde se opreau, tancurile sau camioanele cu trupele erau înecruite de populație. Tinerii le luau cu asalt, dar nu pentru a arunca cocktailuri Molotov, ci pentru a discuta cu soldații, pentru a-i convinge. Se împărțeau manifeste cu următorul text: „Până ieri am trăit în pace și liniște. Întreaga țară construia statul socialist într-o unitate de neclintit. De ce ati venit aici? Ați auzit voi invazia de conșternarea poporului nostru. Gândiți-vă de ce v-au trimis aici”. Soldații, până atunci cu fețe radioase, citeau curioși manifestele, ascultau răbdători argumentele victimelor lor — care nu mai vorbiseră rusete de luni de zile — și ridicau din umeri: „Aici e contrarevoluție, nouă asta ni s-a spus”.

Superioritatea neputincioasă a cehilor a fost surprinzător, măști de mărturisirea comandantului unei garnizoane de tancuri, care declara că nu știe exact unde se află. De abia cind vehiculele sovietice s-au pus în mișcare s-a manifestat acut rezistența pasivă. Sîrul de oameni li s-a pus în față, au fost acompaniați de concerte de suflători, camioane grele flancu tancurilor. În zona Radiodifuziunii tineri împreună cu soferii de autobuze au baricadat cîteva străzi, prinzînd în capcană tancurile sovietice. Cehii nu incendiat baricadele. Vehiculele rusești au încercat să străpungă prin acest vacarm. Un tanc exolodază, îi urmează vehiculele cu muniții. Plîngînd socrți s-au speriați de moarte demonstrații declară: „Parcă ar fi ocupația din 1939” (Hitler ocupînd Praga). Coloanele în retragere poartă în frunte zece de steaguri naționale pătate cu sângele primilor eroi.

„Vine momentul cînd, fără să știe, demonstrații îl zăresc pe Dubček alături de prietenii săi în feronstra înfrefeșchină a clădirii C.C., salutîndu-l pe manifestanții entuziaști. Oamenii zîmbesc pînă ce feronstra se închide și odată cu ea un capitol de istorie.

La ora 12, cînd a început o grevă generală — în sunetul asurzitor al claxoanelor — Piața Václav a devenit un veritabil iad. Chiar și acum oamenii încercuiesc tancurile dușmane, în timp ce orașul vechi este întesat de mese unde populația depune semnături în sprijinul lui Dubček.

Pînă la acest punct sovieticii nu întreprînd încă nimic împotriva intelectualilor înarmați doar cu pixul în mînă. Totuși îndoiela se citește pe fețele plîns, oboeste. Totul pare nesigur. Nimeni nu știe ce va fi. În dimineața următoare apar totuși două ziare, dintre care „Libertatea” poartă titlul: „Pentru noi nu există cale de întoarcere” și comentariul „Nici un sprijin pentru ocupanți”. Pe străzi oamenii poartă brasarde cu steagul albastru — alb — roșu. Ochi lor, plîni de o tristote nesfîrșită, privesc nencredincios cu nume ale funcționarilor colaboratoriști. Dedesubt stă scris: „Trădători de țară”.

CHRISTIAN SCHMIDT-HAUER,
correspondent al revistei „Der Spiegel”
la Praga, 1968

Invazia sovietică (POCEMU?)

● Istoria se repetă

Da, precum infanteria lui Hitler în 1939, brunii soldați sovietici au sosit, la adăpostul nopții, ocupînd simultan Boemia, Moravia și Slovacia, cu scopul de a distrage orice libertate a poporului cehoslovac. Ca și în 1939 au sosit din Germania lui Walter Ulbricht, prin punctul de frontieră Zinnwald. Vecinii, care pînă mai ieri îi susținuseră pe tovarășii cehoslovaci, cu ipocrizie, într-un joc militar copilăresc împotriva germanilor de peste Rin. Președintele P. C. Cehoslovac declară despre invazie: „Încălcarea granițelor noastre de către trupe sovietice, est-germane, poloneze, ungare și bulgare vine în contradicție cu principiile fundamentale ale relațiilor dintre țările socialiste”.

Sovieticii au bănut recordul cu timpul de 2h 16 min față de perioada estimată la săptămîni, necesară ocupării cartierului general al operațiunilor, ministrul apărării. La Bonn, fostul general Tretnner și amintea cu nostalgie de precizia asemănătoare a atacului lui Hitler.

Însă mușchii moscoviți nu știu de fapt unde se află; ei credeau că se află în Polonia, la manevre. Cînd s-au lămurit, au afirmat că e vorba de o contrarevoluție, de aceea se mirau de femeile plîngînd pe stradă. Și nu s-au înșelat doar în această privință. Au confundat clădirea muzeului de istorie națională din Piața Václav cu Radiodifuziunea și i-au distrus fațada cu salve de mitralieră.

Monumentala clădire a C.C. al P.C.C. era păzită de parașutiști cu chipuri roșii, inaugurată cu prilejul celei de a 50-a aniversării a M.R.S.O.

Armata de coaliție s-a comportat diferit, după specificul național: bulgarii au cucerit țările est-germane s-au așap'at rapid simlîndu-se ca acasă. Saxonii lui Ulbricht au controlat și fotografiat auto-vehiculele de pe sosele, au confiscat camere de filmat. Populația i-a semnalat disprețuitoare și forioasă. Intrucit unii dintre polonezi se înrudeau cu cehii, s-au comorțat rezervat, nu au tras. Ungurii au atacat cu ură mai ales în Slovacia, unde există o minoritate maghiară. În general camarazii din Europa Răsăriteană n-au fost decît „completare” la marea armată rusă, compusă din diviziile de tancuri și parașutiști, însumînd 1/5 din conținutul. S-au împrăștiat manifeste cu caractere ebrițice, în care se motiva acțiunea lor eliberatoare.

● Reacția internațională

A aruncat în umbră orice alt eveniment începînd cu războiul din Vietnam și terminînd cu problema copiilor malmnutriți din Biafra.

● Germania de Vest. La Bonn, în timp ce tancurile mărșăluiau prin Cehoslovacia, militarii dormeau adine. Primul comunicat laudat al agenției DPA a apărut la ora 1.15, dar știrea nu era sigură. La 2.25 a sosit confirmarea pe telex. Deja la 2.32 Kieșev, cancelarul vest-german fusese trezit din somn de consilierii săi. Oficialitățile militare au aflat de abia în jurul orei 3. La 4.35 președintele țării îi sună pe cancelarul pentru a-i confirma știrea. La 5 dimineață se la telefonie legătura cu Willy Brandt, ministrul de externe, aflat în Norvegia, în concediu, la pescuit. Dimineața, președintele Gerstenmeier are

ocazia de a se adresa „patriei și poporului” cu cuvintele: „Este un scandal ca trupele germane, chiar sub steagul război, cu seceră și ciocanul, să participe la invadarea Cehoslovaciei”. La ora 3 inspectorul general de Măzriere prezintă situația militară exactă. Ora 19, o nouă ședință de cabinet federal, singurul organ executiv. În acest moment cancelarul și-a format deja o teorie politică coerentă. După e., determinante p. ntru invadarea Cehoslovaciei au fost vizitele consecutive la Moscova, Tîb și Ceneșescu. Dupa ovație cu care poporul cehoslovac i-a întîmpinat pe cei doi, tovarășii din Kremlin se temeau de o alianță de opoziție a celor 3 țări. Temerile sovietice au fost confirmate de declarația lui Ulbricht, în urma vizitei la Karovny-vary, unde a discutat cu Dubček. „Cu Dubček e greu să ajungi la o înțelegere”, desși și el a fost încesat de posibilitatea unei destindere democratice în propria țară.

● Bonn — atmosferă agitată, ca-n preajma frontului. Germanii se apropie de arme, deoarece dictionul lui Bismarck pe rusete sună așa: „Stăpînul Boemiei este stăpînul Germaniei”.

● Președintele american Lyndon Johnson, al cărui consilier în problemele Europei de Est este în concediu, s-a exprimat blînd la adresa invadării unei țări dezarmate, unde înflorirea unor libertăți umane normale a fost înăbușată.

● În Franța președintele de Gaule își vede zădărniciță politica „Estului”. Harold Wilson, premierul englez, îi înterupe concediul. Danemarca anulează vizita lui Jivkov, și cere convocarea Consiliului de Securitate, unde reprezentantul sovietic, Malik, este paralizat cu un veto tergiversat. La bursa de aur din Paris se cumpără miercuri 15.000 napoleoni. Papa Paul al VI-lea declară: „Linistea Europei a fost tulburată, pacea este amenințată”.

● Studenții din Bonn încercuiesc 10 minute Mercedesul ambasadorului sovietic Zarakpin și distrug geamurile ambasadei.

● Speriați de acest alac neobisnuit, comuniștii francezi și italieni se intrunesc de urgență pentru a-și aduce critici.

● La ambasada cehă din Varșovia se primesc telefoane de compasiune.

● Poliștii est-germani atacă cu toreade ambasada din Berlin și-i scoot afară pe sărmanii turiști cehoslovaci, ce căutaseră sfat și refugiu.

● La radio Moscova știrile se derutează normal, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Continuă cu gimnastica de inviorare.

● Pînă și Albania la atitudine, indemnîndu-i pe cehi să trescă la arme.

● Chinezii declară: „Un act nerusnat. Americanii și rușii sînt niște tigri de birtie”.

● Chiar din prima zi la Praga a apărut o pancartă cu textul: „De ce, Poecmu?”. De ce a risat Kremlinul — două ani de muncă migăloasă pentru restaurarea imaginii URSS — compromis de Stalin, să dezamăgească așteptările, să-și stîrbească prestigiul. Înapoi la teroare? ■

Adaptări după „Der Spiegel” de VIRGINIA HRISTU

Cum s-a născut CHARTA 77?

Într-o serie de întrevederi cu Karel Hvizdala, ce au avut loc între Bonn și Praga în anul 1985 și 1986, Václav Havel evocă apariția CHARTEI 77. Dramaturgul relatează cum a trăit această apariție și perioada care a precedat-o.

Pentru Václav Havel, totul a început în ianuarie sau februarie 1976, printr-o întâlnire cu tinerii muzicieni ai underground-ului, respectiv grupul Plastic People, ares-tați după puțin timp. Împreună cu filozoful Jiří Němec, el declanșează o campanie în favoarea acestor tineri care nu voiau nimic altceva decât să poată face muzică în con-tinuare. În cuprinsul celor 70 de semnături ale unei cereri pentru susținerea lor, se întâlnesc toate orientările. Opozanți izolați com-plet, care trăiau închiși în grupul lor, încep să se frecventeze, să se cunoască, să înnoadă prietenii. Ha-vel recunoaște că modul său de a naște genera CHARTA 77 este foarte personal; în orice caz, ea așa a trăit-o.

Pentru el, publicul venit în in-ciata tribunalului cu seara procesu-lui tinerilor muzicieni dădea o idee despre ce avea să fie CHARTA în primele luni ale existenței sale: „Atmosfera de egalitate, de solidari-tate, de camaraderie, de comuniune, și disponibilitatea de întra-jutorare, de devotament, suscitată de conștiința cauzei comune și a pericolului comun”.

Diverse reuniuni constituie pre-ludiul elaborării Chartei, la care asistă persoane extrem de dife-rite, precum Václav Havel, Jiří Němec, Zdeněk Mlynář, Petr Uhl, Jiří Hájek și Ludvík Václík, prin-ter alții. Este limpede că această „inițiativă civică” trebuie să crească „cervă” de natură pluralistă, în care toți vor fi egali și în care nici o grupare, oricât de puternică ar fi ea, nu va juca „un rol conducător” și nu-și va impune sceptrul comu-nității. L. Hejdanek (protestant) pe de o parte, Z. Mlynář (ex-comunist) pe de altă, au sugerat ca baza să fie constituția de Pactul drepturilor omului.

Pentru Havel, contează prea pu-țin cine a redactat prima versiune a declarației despre Chartă. El binevoieste doar să releveze că Pa-vel Kohout a fost cel ce a avut ideea denumirii de Charta 77. Pentru purtătorul de cuvânt, lumea recunoaște de comun acord numele lui Jiří Hájek, în virtutea experienței sale în domeniul con-tactelor internaționale. Petr Uhl ar

fi avut ideea numirii a trei purtă-tori de cuvânt, alți din rațiuni de ordin practic, ei și pentru a subli-nia specificul pluralist al Chartei. Petr Uhl, la sugestia soției sale Anna Sabatová, sugerează numele lui Havel. În fine, toată lumea sfinștește prin a cădea de acord a-supra numelui lui Jan Patočka (chiar dacă mulți nu-l cunosc de-

Václav Havel

loc), din două motive: în calitate de contrapondere a lui Jiří Hájek și în aceea de personalitate respec-tată a mediilor ne-comuniste, care, pe deasupra, „așa cum crezusem pe bună dreptate, ar fi capabil să confere Chartei o dimensiune mo-rală mai bine decât ar ști să o facă oricine altcineva”.

„Patočka a ezitat multă vreme, povestește Havel. Până atunci nu se angajase niciodată la modul direct, politic sau civic, nu participase niciodată la un conflict direct și acui cu Puterea; în toate aceste lucruri era șovăitor, plin de re-ticente, timid în oarecare măsură; s-ar fi zis că înclina mai degrabă spre strategia unei război de tran-

șee: acolo unde se afla, încerca să rămână, atât cât se putea, fără ca pentru aceasta să trebuiască să se renege și nici să pornească el in-susși la atac; el se consacra cu in-treaga-i ființă filozofiei și muncii pedagogice fără să renunțe vreodată la opiniile sale, dar evita ceea ce i-ar fi putut împiedica să-și exercite activitatea. Dar am impresia că simțea în același timp că va trebui într-o zi să-și confirme gin-direa printr-un act, că nu va putea să-l întirzie sau să-l evite prea mult deoarece, în timp, ar fi pus în felul acesta la îndoială filozofia pe care o susținuse. Ca și cum ar fi știut, de asemenea, că dacă va face pasul acesta într-o zi, îl va face cu adevărat complet, hotărât, fără vreo portivă de scăpare... cu logica filozofiei sale (...) Patočka a devenit purtătorul de cuvânt, s-a implicat total în activitatea aceasta și, în concluzie, și-a confirmat opera plătind-o cu viața. Nu știm ce ar fi fost Charta dacă, la începuturile ei, Patočka nu i-ar fi lumina-t drumul cu strălucirea marii lui personalități (...)”.

„Până la nasterea Chartei 77, nu îl întâlnisem niciodată pe Patočka (...) În timpul scurtei perioade în care am avut contacte personale cu Patočka, mi-am dat seama de caracterul ferm și pretios al acestui om ce trăia în adevăr, după o formulă a lui Havel. Am vorbit ul-tima oară cu Patočka în intervalul interogatoriilor noastre de la Ru-zyně. A fost un soi de dialog filo-zofic soerat despre sensul apără-rii drepturilor omului (...)” (Jiří Hájek, ministrul afacerilor externe în perioada Dubček, într-un inter-viu cu Anna Marvanová, publicat de Infoch, mai 1986, și reprodu-s de Listy, n° 6/decembrie 1986).

MOARTEA UNUI FILOZOF

În urma unui lung interogatoriu dus fără menajamente, Jan Pa-točka a fost victima unui atac de cord și a murit câteva zile mai târ-ziu. Înmormântarea sa a căpătat a-lura unei veritabile manifestații de o mie de persoane și a constituit pretextul unor noi hărțuiri poli-tienesti; arestări ale semnatarilor Chartei ce se îndreptau spre cimi-tir, perturbarea înmormântării prin zgomotul motocicletelor de pe te-renul de sport învecinat și de către elicoptere.

(După La Nouvelle Alternative, n° 3/mars 1987).

MANIFESTUL CHARTEI 77

Pe 23 octombrie 1976 a fost publicat în Culegeres de legi a Republicii So-cialiste Cehoslovacia (sub numărul 120) „Pactul internațional despre drepturile civice și politice” și „Pac-tul internațional despre drepturile economice, sociale și culturale”. — Texte semnate în numele Republicii noastre în 1968, ratificate la Helsinki în 1975 și intrate în vigoare la noi pe 23 martie 1976. Începând cu această dată, cetățenii noștri au și ei dreptul, la Statul are datoriu, să li se confor-maze.

Libertățile și drepturile umane ga-rantate de aceste două pacte repre-zintă valorile civilizatoare importante spre care tindem, în decursul istoriei, efortul numeroaselor forțe ale progre-sului, și promulgarea lor poate con-tribui într-un mod semnificativ la dez-voltarea umanistă a societății noastre. Din acest motiv primim cu satis-facție adheziunea R.S.C. la cele două pacte.

Dar, în același timp, publicarea lor ne reamintește încă o dată cu însta-tență că, până la o nouă schimbare, o mare parte a drepturilor civice fun-damentale sunt aplicate în țara noastră, din nefericire, exclusiv pe hirtie.

Este, de exemplu, completamente iluzoriu dreptul la liberă exprimare, garantată de articolul 19 a primului Pact.

Cele de mii de cetățeni sunt împie-dicați să muncească conform pregătirii lor numai pentru că susțin opinii dife-rite de cele oficiale. În același timp, ei devin deseori obiectul discrimină-rii și șicanelor celor mai variate din partea autorităților și organizațiilor sociale. Lipsii de orice posibilitate de-a se apăra, ei au devenit practic victimele apărării.

Alte sute de mii de cetățeni își văd refuzată „eliberarea de frică” (conform preambulului primului Pact), deoarece sînt obligați să trăiască în pericolul

permanent de-a pierde, printre altele, posibilitatea de a lucra, în situația în care și-ar exprima opiniile.

În contradicție cu articolul 12 al ce-lui de-al doilea Pact, care garantează tuturor dreptul de a se întrași, ve-numărați tineri sînt împiedicați să-și urmeze studiile exclusive datorită pă-rerilor lor, respective părerilor părinților. Numeroși cetățeni sînt nevoiți să trăiască, prin urmare, cu teama că pot fi lipsiți, ei înșiși sau copiii lor, de dreptul la învățare dacă și-ar mani-festa opiniile.

Reclamarea dreptului „de a căuta, de a primi și de a difuza informații și idei de orice fel, fără a ține cont de frontiere, fie oral, fie prin scris sau pe calea pressei”, sau încă 2 al articolu-lui 12 al celui de-al doilea Pact), an-trenează urmări nu numai în afara ei și în cadrul tribunalelor, uneori sub camuflajul unei inculpații de drept comun (faza cum dovedesc, printre al-te, procesele în curs de desfășurare ale tinerilor muzicieni).

Libertatea de exprimare în public este venimată prin direcționarea cen-tralizată a tuturor mijloacelor de in-formare a tuturor organismelor cul-turale și de editare. Nici o idee poli-tică, filozofică sau științifică, nici o exprimare artistică nu poate fi publi-cată dacă ea depășește, oricât de pu-țin, cadrul îngust al ideologiei sau es-teticii oficiale, orice critică publică a fenomenelor de criză din sînul socie-tății este astfel făcută imposibilă, orice posibilitate de apărare publică împo-trina atacurilor injurioase și contrare adevărului din partea propagandei oficiale este exclusă (deoarece protec-ția legală față de „lexarea onoarei și reputației”, formată garentată de articu-lul 17 al primului Pact, este inexis-tentă în practică). Acuzățiile nerela-te sînt imposibile de respins, la fel cum ar fi inutilă orice tentativă de a obține

reparație sau reabilitare pe cale judi-ciară. În domeniul creației intelectuale și culturale, orice discuție liberă este exclusă. O mare parte din personalul științific și cultural, ca și alți cetățeni, este obiectul discriminărilor pentru singurul motiv că, în urmă cu mai mulți ani, publica legal și-si ex-prima deschis păreri care condamnău puterea politică actuală.

Libertatea credinței religioase, asig-urată în mod expres de articolul 18 al primului Pact, este sistematic xi-grumată de arbitrarul puterii: între-ruperi și restricționări în activitatea cle-ricului, ce trăiește perpetuu sub amenin-țarea de a-și vedea refuzat sau retras asentimentul Statului pentru exerci-tarea funcției sale, sancțiuni — prin in-termediiu mijloacelor de existență și altele — împotriva tuturor celor ce-si manifestă, prin cuvînt sau prin gest, convingerile religioase, restricții adu-se intrunirilor religioase etc.

Instrumentul limitării, respectiv al suprimării totale a unei întregi serii de drepturi civice este sistemul de subordonare efectivă a tuturor insti-tuțiilor și organizațiilor statului, direc-tivelor politice ale aparatului Partidului dominant și deciziilor citorva oameni influenți aflați la putere. Nici Consti-tuția Republicii Cehoslovace, nici ce-lialele legi și norme legale ale țării nu au priză asupra continuității și forme-i, asupra credinței și aplicării unor ase-menea decizii. Acestea sînt uneori doar orale, necunoscute de masa ce-tățenilor și necontrolabile de către aceștia, autori deciziilor, nefiind răs-punzători decît în fața lor înșile și a propriei ierarhii. Și cu toate acestea, ele amasă într-un mod determinant a-supra activității organelor legislative și executive ale Statului, asupra ad-ministrației, justiției, organizațiilor sociale, indiferent că sînt sindicale, de interes sau de altă natură, asupra ce-lorlalte partide politice, asupra între-

„REVOLUȚIA DE GATĂ

Pe 17.11.1989, are loc, în cimitirul districtului 2 al Pragai studenților cu ocazia celei de-a 50-a comemorări a lui Jan Ceeh asasinat de naștiți; poliția intervine, lovind manifestanți 17 spre 18 nov.; se la hotărîrea grevei studentesce. În 18, mesajul este transmis întregii Universități Carol și ma-tuții de învățămînt superior. La grevă se raliază actorii, de apelerile lansate în apărarea lui Václav Havel și mobiliz-Academiei de arte dramatice și cinema. Greviștii se ac-tualist. Este anunțată greva generală pentru 21 nov.

19. nov. (a 3-a zi): dimineața, studenții Academiei de cinema scriu o declarație; sub titlul „Nu așteptați — acți-oa în Cehoslovacia anul 1989 ar putea fi numit „Anul cîm-magului a și lovit, făcînd să curgă sînge. Se fac revend-primre altele, suprimarea, din Constituție, a articolului ce conducător al Partidului Comunist.

Orele 23: grupările de opoziție deja existente, în frunte se întâlnesc în alt teatru al Pragai; responsabilii acestui Václav Havel, sosiți în grabă din Boemia în urma vestilor „cru”. Sînt prezenți și membri ai Partidului Poporului, prece-dului Socialist (al cărui secretar general este Jan Skoda, c și prieten cu Havel). Din fuziunea acestor grupări se cons-Civic, care cere: 1. Demisia imediată a liderilor comunista-zia din 1968 (Gustav Husák — președinte și Miloš Jakeš-dului, în primul rînd); 2. Demisia ministrului de Interne (K. Kinl) și al primului secretar din Praga al P.C.-ului, Miroslav punzător de reprimarea violență a manifestațiilor pasnice imediată a detinuturilor politice.

Forumul Civic încurajează greva generală și preia con-țiel. Piața Václav este invadată de zeci de mii de oam-neral” al revoluției devine „Lanterna magică”, teatru s 100 m de una dintre extremitățile pieței.

27 nov. (a 11-a zi): Greva generală de 2 ore (12-14 h) fi un succes încă înainte de a începe. Manifestație în Václav Havel afirmă că, în cazul în care cererile înaintate nistru nu vor fi aprobate („deschiderea societății noastre-politic și alegeri libere”), va cere demisia guvernului. Mult „Demisia” și „Alegeri libere”. Conferință de presă la ora 19-punde, improvizînd uneori.

28 nov. (a 12-a zi): La orele 12.30, un ministru al guver-nă informare asupra negocierilor dintre acesta, pe de o ps-national, condus de Adamec împreună cu Forumul condus-a-tia. Primul ministru promite că pînă la 3 decembrie va pu-guvern „de largă coaliție”, compus din experți. Clauzele pri-ducător al P.C.-ului, caracterul de subordonare al Frontului trina marxist-leninistă ca bază a educației — vor fi elimi-situate.

1 decembrie (a 13-a zi): După orele 19, negocierile s-adoptarea unui Comunicat comun laconic: demisia guver-2 decembrie (a 16-a zi): Editorii ziarului „samizdat” al-1 devenit legal, se întrefin cu Havel, František Janouch, sec-țiel Chartei 77 la Stockholm și cu prințul Karl von Schwar-de la Viena, președintele Federației Internaționale de la-ecusaone cu inscripția „Havel președinte”.

3 decembrie (a 17-a zi): Havel este ales Președintele U-riilor. Componerea noului guvern Adamec se dovedește a-asteptărilor.

4 decembrie (a 18-a zi): În Piața Václav, mulțimea o-să-și agite cheile, scandînd „Demisia” și „Trăiască Forum-alegeri libere pînă la 31 decembrie 1990, pe baza propun-daturii ale Forumului, formarea unui adevărat guvern de-a de Forum, care se poartă garanți pentru tranziția spre un s-fondat pe autoritatea legii. Forumul părăsește sediul provi-ternei magice”.

17 decembrie (a 30-a zi): Klaus și Carnogurský anunță a-cale și legislative ce auveau să direcționeze țara pe drumul-economie de piață și spre guvernarea legii; schimbări etia și culoarele „Lanternei magice”, cu 15 zile în urmă.

(După Timothy Garton Ash, în „Lettre Internat-Printemps 1990)

Alexander Dubček — trecut și prezent

priaderilor, institutelor științifice, bi-rourilor, școlilor și a altor instituții, or-dinele lor încalcînd însăși legea. A-tunci cînd, în interpretarea drepturilor și îndatoririlor lor, organizațiile sau cetățenii se află în contradicție cu di-rectiva, la este imposibil să se adreseze unei instanțe imparțiale, deoarece nu există nici una. Toate acestea repre-zintă o limitare serioasă a drepturilor, așa cum rezultă ele din articolele 21 și 22 ale primului P-ziere și interdicția-piedicarea în orice-cetătuia), ca și din-țate în drepturi pe-gestiunea treburilor și din articolul 36-rei discriminări în-acuasta de lucruri-1 măsură pe muncitor-tori să formeze, fă-

Cuvinte pentru prietenii noștri

N-am fost niciodată la Praga. Dacă aş fi întrebat ce-mi evocă acest nume, aş răspunde întâi că oraşul lui Rilke, cu porturile lui baroce. Lecturi mai vechi sau mai noi mi propun diferite versiuni ale spiritului locului: arcaşul lui Kundera, Irlanul sfiorat al lui Jan Odeňásek (vă mai amintiți **Romeo, Julietta și invierul**, cu sentimentul de claustrofobie pe care-l comunica?) — nu, nu Kafka, asta e altă poveste...

De mulți ani m-am obișnuit să identifice amintirile altora (și cele ale părinților lor, pe care mi le-au transmis) cu ale mele care, pe accentele sale sau din cărțile pe care le deschid zilnic, se întorc îndărăt cu trei generații. În dialogul meu cu ele a crescut cu vremea și o experiență ochă.

Voi povesti așadar cum, în 1977, filmul cu Yves Montand și Simone Signoret, după memoriile lui Arthur London, supraviețuitor al procesului Slansky, mi-a dat, prin ultima imagine, a drumului înghețat pe care se spulberă cenusa celor asasinati, impresia că stăteam înclențit de aceeași nemiloasă mașină. Ceva mai târziu, îl ascultam pe istoricul britanic Hugh Seton-Watson povestind că, la prima sa călătorie în Cehoslovacia, la 13 ani, și-a făcut intrarea în Bratislava cu trenul personal al președintelui Masaryk (care nu era altul decât trenul imperial, moștenit de la Franz Josef). Bătrînul bun din fata mea era același cu băiatul în pantaloni scurți fotografiat alături de Masaryk și Capek, fiindcă tatăl său, un mare ziarist, își câștigase meritele față de cauza cehă, ca prieten al tuturor tinerelor națiuni revoltate contra Austro-Ungariei.

Povestea începe cu Masaryk, omul de la luptă. În refugiu, când guvernul armat sovălaie, cu țara pe jumătate ocupată, marele președinte, conducătorul din exil al poporului său, a venit, în toamna anului 1917, cu să organizeze aici o mișcare de solidaritate și a fost primit ca un șef de stat, cu cele mai mari onoruri. I.G. Duca mărturisește în memoriile sale amintirea de neastere pe care i-a lăsat-o: „Tăcut, blăstînit și trist, un profesor serios și cum obosi, astfel se infățișa la prima vedere... Sub aceste aparente modeste se ascunde o voință de fier și o putere de credință supraomenească... Este un om de principii și de caracter, un om care instinctiv, dacă nu conștient, a înțeles că evenimentele se deslează și se stăpînesc nu prin abilități trecătoare, ci prin convingeri statornice... El face parte din acei idealisti ce nu cred decât în puterea biruitoare a ideii și care înțeleg ca ideea lor să învingă sau să moară”.

Solidaritatea, ale cărei baze se puneau atunci, s-a manifestat activ în momentul deznădărilor Austro-Ungariei. Din Statele Unite, unde se țineau, la Pittsburgh, kongresul cehilor și

slovacilor, Masaryk a proclamat independența noului stat și, la 28 octombrie 1918, revoluția de la Praga s-a desfășurat fără vărsare de sînge, sub protecția unităților militare aflate la fața locului. Aceste erau în majoritate formate din regimentele 2 Brașov, 51 Cluj și 37 Oradea care, constituindu-se în „legiunea română din Praga”, sub ordinea dr-ului Alexandru Simon, au asigurat preluarea puterii de către Adunarea Națională. Cei dinții apărători ai libertății cehe au fost deci cîtăneosii români din Ardeal.

Mai târziu, Mica Înțelegere a apropiat țarași România și Cehoslovacia al căror interes comun era de a respinge acțiunile revanșiste. În 1935 Masaryk, întemeietorul, a părăsit locul pe care-l ocupase cu dreptul cel mai netăgăduit vreme de aproape două decenii. În acel ceas de apoteoză, N. Iorga scria că „plăcarea de la putere a președintelui scutură cu coborîrea de pe munte a profetului care a lăsat neamului său, pentru a-l ocroti în orice împrejurări, azămintul cel veșnic”. N-a fost așa. Beneš, succesorul, aliatul nostru, după vizita lui Carol al II-lea la Praga în 1936, a fost neputincios să amine tragedia unei țări prădite de dușmani. Acordul de la München a precedat cu numai doi ani sentința de la Viena, mutilarea României fiind și consecința înrobirii Cehoslovaciei.

Partidul Comunist, format ca reacție față de patriotismul din 1918, a adoptat promat tactica lui Stalin după pactul sovieto-nazist din august 1939, opunîndu-se războiului „imperialist”. Klement Gottwald trimitea de la Moscova mesajul: „Descebiră dintr-o stăruie fasciste și cele democratice și-a pierdut orice sens... Timpul nostru va veni. Aveți încredere în marea noastră patrie”. Pentru comunisti, patria, la un an după München, era Uniunea Sovietică. Ideea unei Slovaciei independente a fost pentru totdenuna compromisă, de faptul că au susținut-o agenții unor mari puteri străine, pe rînd: U.R.S.S. și Germania. Noul conducător al Cehoslovaciei au utilizat fără scrupule naționalismul împotriva minorităților germană și maghiară. Revoluția din 1948 a fost și ea fără violență, realizată doar prin presiunea străzii și sub amenințarea tancurilor sovietice. Demisia lui Beneš în fața ultimatumului comunist repeta capitularea din 1938. În acești zece ani, acumularea de suferință și umilire a fost imensă.

Trei decenii după aceea, „primăvara de la Praga” a însemnat o nouă speranță, nu numai pentru Cehoslovacia singură. Generația mea s-a trezit atunci la viața politică. A fost vremea cînd românii puteau citi în „Scînteia” discursurile lui Dubček și Štrougal. Ce frumoase erau! Nimeni nu le-ar fi putut confunda cu ale omului din balconul de la București. Sunau așa de

adevărat, de firese, aveau o sinceritate cuceritoare. Lecția lor n-a mai fost uitată niciodată, după cum n-am putut țerta invazia tihărească, la care ne-a fost cruțată rușinea de a fi complici. Sacrificiul lui Jan Palach (16 ianuarie 1969) a dovedit lumii întregi că „cehii nu sînt lași”. Sînt sigur că înțelegi, cititorule, cîtă nevoie are un popor palmuit de o asemenea reabilitare simbolică.

Esec politic, dar victorie morală: situația nu era necunoscută la Praga. Au mai trecut douăzeci de ani și Václav Havel a urcat spre castelul unde Mihai Viteazul era odinioară oaspetele împăratului astrolog. Încă o revoluție liniștită, îndeplinită de astă dată de forțele adevărate. Cehii și slovacii nu se mai tem de viitor. Președintele lor le-a spus: „Am învățat să nu mai credem nimic, să nu mai fim atenți unii la alții, să nu ne pese decît de noi”. Primele lui muștrări au îndemnat la credință, iubire și

muncă. Cuvîntarea lui, la aniversarea zilei din februarie 1948 cînd democrația a fost ingenuchiată, m-a făcut să mă întreb dacă vom auzi cuvînte asemănătoare din partea președintelui nostru, la 6 martie 1991. Îndrăznesc să cred că ceea ce se petrece în țara noastră îi interesează pe cehii și pe slovacii în aceeași măsură în care vechile lor legături cu noi ne inspiră emoția cu care urmărim pașii lor către un viitor liber și drept.

O amintire, încă una: în copilărie citeam **Legende istorice** ale lui Alois Jirásek, din romantismul cărora este de păstrat neclintita încredere în biruință. Cavalerii dorm sub pămînt, așteptînd să fie chemați. Cînd poporul lor va fi îndurat destul, după veacuri de minciună și de uitare, vine timpul ca ei să iasă la lumină. Asa învie națiunile! ■

ANDREI PIPPIDU

Havel și soția la comemorarea fostului președinte T. G. Masaryk

OCAZIE RATATĂ DE ROMÂNI

În anul 1977, Paul Goma adresează o scrisoare deschisă lui Pavel Kohut, prin care se solidarizează cu mișcarea **Charta 77** din Cehoslovacia. Este punctul de pornire pentru ceea ce în România s-a intitulat **Mișcarea Goma**.

- „Dacă sînt întrebat (pentru a mia oară):
— Ce a fost mișcarea pentru drepturile omului din România, în 1977?,
răspund:
— O mișcare pentru drepturile omului, în România, în 1977.
Dacă, în continuare, sînt întrebat:
— Ce culoare a avut?,
răspund:
— Ce culoare poate avea o mișcare pentru drepturile omului — chiar dacă acel om este român (deci, tricolor)? Nici una... Înșă dacă trebuie — deci nu văd de ce ar trebui — să colorăm totul, ei bine: culoarea curcubeului.”

În vara lui '90, la Paris, mult mai aproape de România decît mulți români care, pe vremea lui Ceaușescu, n-au încetat să mînnice salam de saia, Paul Goma spune:

„Îi aud pe români tînguindu-se acum, a, dar noi nu avem un Havel... Dar un Havel se face, se construiește. Un Havel se merită. El nu-ți cade din cer pe nepusă masă... Chiar intelectualii se plîng acum, în '90, dacă am fi avut și noi o mișcare '77... Dar au avut-o. A fost acolo, la îndemîna lor. Nu pentru că eu aș fi fost lider. Eu am fost doar un fel de cutie de scrisori. Acel moment înșă, era o ocazie fericită. Și, atenție, atunci, în '77, nu mi s-au alăturat mulți oameni, iar cei care mi s-au alăturat au fost nescrisorii (afară de Ion Negoițescu, despre care se știe că s-a raliat mișcării noastre cu un text excepțional dar, din nefericire, sântajat de securitate, mai târziu, Negoițescu a fost silit să retracteze. Dintre intelectualii scriitori ni s-a mai alăturat și Ion Vînuu).

Pot să vă mai spun un lucru interesant: dintre minerii din Valea Jiului, în jur de 4.000, din cei 35.000 răscelați în august, după ce a început reprimarea care a fost feroce, sub directa îndrumare a lui Ceaușescu și cu mine lui Pleșiță, comandant de securitate, ei bine, acei aproape 4.000 de mineri au trimis o scrisoare la Europa Liberă prin care se alăturau mișcării pentru drepturile omului, ei ziceau a lui Goma, din martie. Lucrul se petrecea în noiembrie, cînd securitatea reușise să „împrăvească” drepturile omului, iar Ceaușescu se întona tîmner de onoare sau primul minor al țării...

Anul '77 a fost una dintre ocaziile ratate de români”.

* Din volumul „Culorile curcubeului '77” de Paul Goma, Editura Humanitas, 1990.

organizații sindicale sau de altă natură în vederea protejării intereselor lor economice și sociale, și de a beneficia liber de dreptul la grevă (alinatul 1 al articolului 18 din al doilea Pact).

Alte drepturi civice, inclusiv interzicerea „oricărei atingeri arbitrate a dușe vieții personale și familiale, domiciliului și corespondenței” (articolul 17 al primului Pact) sînt grav încălcate inclusiv prin faptul că Ministerul de Interne controlează prin diferite mijloace viața personală a cetățenilor: ascultări telefonice, microfonare, instalații în apartamente, deschiderea corespondenței, urmăriți, percheziții, rețele de informatori recrutate din rândurile populației (uneori prin utilizarea unor amenințări inadmisibile ori, dimpotrivă, cu ajutorul promisiunilor) etc. Prin acestea, ei interzic deseori în hotărîrile funcționarilor, inspiră acțiuni discriminatorii ale administrației și ale diviziilor organizate, influențază organele de justiție și dirijază chiar campanii de propagandă ale mijloacelor de informare. Activitatea aceasta nu este conștientă prin nici o lege: ea este secretă și cetățeanul nu i se poate împotrivi în nici un fel.

În cazul urmărilor penale angajate din motive politice, organele de anchetă și judicare violență drepturile inculpaților și ale apărărilor, pe care le garantează articolul 14 al primului Pact, precum și legea cehoslovacă. Persoanele astfel condamnate sînt tratate în închisoare într-un mod contrar demnității umane a deținutului. Prejudiciabil sănătății sale și altui drept scop distrugerea lor morală.

De regulă, alinatul 2 al articolului 12 al primului Pact, care garantează cetățeanului dreptul de a-și nărâni liber țara, este și el violat: sub pretextul „apărării securității țării” (alinatul 3), dreptul acesta este legat de diferite condiții inadmisibile. Același arbitrar se regăsește în procedura de acordare a vizelor de intrare străinilor, din care unii nu pot vizita Cehoslovacia din simplul motiv că, de exemplu, au severă relații amicale sau de servicii cu anumite persoane care sînt, la noi, obiectul discriminărilor.

Anumii cetățeni atrag atenția, în particular, asupra locurilor de muncă sau în public — ceea ce nu este cu puțină decît prin intermediul mijloacelor de informare străine — asupra violărilor sistematice ale drepturilor omului și libertăților democratice, cerînd simultan ameliorări în cazuri concrete. Vocea lor rămîne tofuit, în majoritatea timpului, fără ecou, sau alături ei devin, dimpotrivă, obiectul unei anchete.

Bineînțeles, responsabilitatea în materie de aplicare a drepturilor civice în țară încumbă, în primul rînd, puterii politice și Statului. Dar nu lui singur. Deoarece fiecare dintre noi își are partea de răspundere în ce privește situația generală și în consecință, de asemenea, aplicarea pactelor ratificate, care de altfel angajează nu numai guvernul ci și, în egală măsură, toți cetățenii.

Sentimentul acestei co-responsabilități, voința de angajare civică și credința în finalitatea sa, ca și nevoia comună de a-i căuta o nouă formă, mai eficientă, este ceea ce ne-a făcut să concepem **CHARTA 77**, a cărei naștere o anunțăm astăzi în mod public.

CHARTA 77 este o comunitate liberă, neoficială și deschisă a persoanelor aparținînd diverselor opinii, credințe și profesii, reunite prin voința de a se angaja cu titlu individual și colectiv pentru a face să se respecte în țara noastră ce și peste tot în lume drepturile omului și ale cetățeanului — drepturi recunoscute de către cele două pacte internaționale cu putere de lege, prin Actul final al conferinței de la Helsinki, de către alte numeroase documente internaționale, împotriva războaielor, violenței și oprișării sociale sau spirituale, așa cum sînt ele global enunțate în Declarația universală a Drepturilor omului de la O.N.U.

CHARTA 77 se dezvoltă pe un teren de solidaritate și de prietenie a celor care împărtășesc îngrijorarea pentru soarta idealurilor cărora și-au asociat și își asociază încă existența și activitatea.

CHARTA 77 nu este o organizație, nu are statute și nici organe permanente, nici condiții statutare de adezi-

une. Din ea fac parte toți cei care sînt de acord cu principiile ei, care participă la acțiunile ei și o susțin.

CHARTA 77 nu este o bază de acțiuni politice de opoziție. Ea dorește să servească interesul general, după exemplul numeroaselor inițiative similare luate de cetățeni în diferitele țări din Vest și Est. Ea nu vrea însă să-și stabilească propriul program de reforme și de schimbări politice sau sociale, dorînd mai degrabă să ducă, în rîndul ei de acțiune, un dialog constructiv cu Puterea politică și statală, în mod special prin atenționarea asupra diverselor cazuri concrete de violare a drepturilor omului și ale cetățeanului, pregătind documentarea adecvată, propunînd soluții, prezentînd sugestii cu un caracter mai general, susceptibile de a aprofunda aceste drepturi și garanțiile lor, acționînd ca intermediar în eventuale situații conflictuale ce pot provoca nedreptăți etc.

Prin numele ei simbolic, **CHARTA 77** subliniază că s-a născut în pragul noului an, care a fost declarat Anul drepturilor deținutilor politici și în cursul căruia Conferința de la Belgrad va trebui să examineze aplicarea angajamentelor luate la Helsinki.

În calitate de semnatori ai acestui manifest, îi delagăm pe profesorul Jan Palach, Václav Havel și pe profesorul Jitka Havel drept purtători de cuvînt ai **CHARTEI 77**. Acești purtători de cuvînt au puteri depline pentru a o reprezenta în fața organelor de stat și a altor organizații, precum și în fața opiniei naționale și mondiale și de a garanta prin semnătura lor autenticitatea acestor documente. Ei vor găsi în noi și în ceilalți cetățeni care vor fi aderat, colaboratori pregătiti să-i asiste în demersurile necesare, de a se împărtăși cu activități parțiale și de-a împărți cu ei onorabilitatea răsunătoare. Sîntem încredințați că **CHARTA 77** lei va aduce contribuția pentru ca toți cetățenii din Cehoslovacia să poată munci și trăi ca oameni liberi. ■

1 ianuarie 1977

(După „La nouvelle Alternative, revue pour les droits et les libertés démocratiques en Europe de l'Est”, n° 5/mars 1987).

Prezentări și traduceri de NICOLAE BALTA

CARTIERUL GENERAL AL SECURITĂȚII TRECE LA ECONOMIA DE PIAȚĂ

■ În Valea Jiului minierii au ajuns mai puțini decît securiștii ■ Directorul combinatului minier este nepotul comandantului de securitate ■ Fostul secretar P.C.R. al securității i-a condus pe mineri la București ■

■ L-a văzut pe Victor Rebeniguc în cămașă legionară

Majoritatea minerilor care au acționat în București au fost aduși din județul Hunedoara. Participarea conducerii F.S.N. din județ la evenimentele din 13-15 iunie a.e., schimbarea acestuia după reacția conștientă a celei scontate de putere reprezintă faptele dovezii indubitabile a pregătirii și desfășurării feseniat-securiste a „pacificali” opoziției. Am interviuat avocații de la baroul din Deva, colegii ai avocatului Igna George Emilian — președintele comitetului director al F.S.N. din județul Hunedoara și al avocatului Stănescu Octavian — secretar al acestui organ de partid. Avocatul Petreu L.V. a declarat: „În dimineața de 13 iunie colegii comentau faptul că Munteanu O. a dat-o cu cererea de substituție la procesele susținute de el în următoarele zile, înlocuitorul desemnat fiind Vancea Liviu din partidul F.S.N. În cerere motiva că are unele probleme de partid, fără a prezenta încă sinteză legată de situația din Capitală”. Avocata Pervoin Elisabeta declară: „Eu am descoperit cererea fiindcă mă interesa dacă va veni la judecătoria a doua zi, când îl aveam adversar la cauza 1037/1990. În 14 iunie la procesul respectiv nu s-a prezentat nici avocatul Vancea, nici martorii părții lui, ceea ce mi-a stârnit suspiciuni. Le-am spus colegilor că cererea de substituție ar putea să dispare”. Munteanu O. nu s-a prezentat la încă trei procese pe care le-a avut în zilele următoare, asocet pe care mi l-au confirmat avocații Rădulescu Mircea, Parfenie Maria, Pervoin Elisabeta, Petreu Liviu și Avram Măriaș. Igna G.E. a recunoscut la barou plocarea sa în Capitală în 13 iunie. Avram Măriaș declară: „Igna ne-a povestit la mulți că a fost la București în zilele de 13-15 iunie și că l-a văzut pe strada pe Victor Rebeniguc în cămașă legionară, agitănd oamenii”. După înțocirea sa, în 17 sau 18 iunie, redactorul șef al publicației „Explozia T” din Deva l-a întâlnit în barul restaurantului fostului comitet județean p.c.r. Publicistul respectiv declară: „L-am întrebat, cu referire la situația din București, cum stau lucrurile, care este moralul F.S.N.-ului. A spus că e mai mult decît O.K., tocmai am discutat cu prietenul meu Bebe Alie și dacă ni se mai cer mineri, mai avem încă o mie în blocașuri”.

Av. Petreu L., care a discutat la Petroșani cu studenții pe care-i cunoaște, declară: „Am vorbit cu o parte din ei în grup, cu alții separat, unde s-a nimerit să-l întâlnesc. Informațiile lor concordă asupra faptului că în 13 iunie, la prânz, Oprea vizitau al lui Crăciun Dumitru din Deva a parcat în fața casei de cultură din Petroșani. Trei bărbați au coborât din el și au trecut strada, intrând la primărie. Toți s-au întors după scurt timp și au plecat în direcția Tîrgu-Jiu”.

■ S-au înghesuit în balcon lingă Ion Iliescu

Personal n-am mai reușit să obțin la Petroșani o convorbire despre cele văzute de studenții de la Institutul de Mine, dar avocații de la baroul local, între care d-nii Prip și Kandut declarau: „Și ceilalți lideri ai minerilor, Cărnărescu, Atomulescu s-au dus la București cu automobile personale pentru a nu apărea împreună cu minierii”. Precauția lor n-a durat, pe unii chiar orgoliul publicității făcându-i imprudenți. Crăciun Dumitru și Munteanu Octavian s-au înghesuit în balcon lingă Ion Iliescu în dimineața de 14 iunie, au fost fixați pe peliclele T.V.R. și în memoria celor care au văzut transmisiile. La fel s-a întâmplat în după-amiaza de 15 iunie, când Munteanu și Crăciun au apărut pe ecranele televizorilor la stînga președintelui țării. Imaginile filmate de T.V.R. la Polivalentă, unde se odihneau și erau hrăniți minierii, au surprins și un camion Mercedes alb, de mărime medie. La o vreme după evenimentele, în Deva a apărut un camion identic, al cărui proprietar este Crăciun G.E., cu cele mai mari șanse la funcția de prefect al județului Hunedoara, s-a ferit de popularizarea T.V.R.

Avocatul Rădulescu Mircea declară: „După mineriada, la alegerile F.S.N. pentru candidații la postul de prefect, Igna a câștigat cele mai multe voturi. La barou, Munteanu O. și Vancea L. se lăudau că seful lor a avut 17 voturi, iar Bogdan M.B. și Alie Bebe doar câte 3 voturi”. Stabilirea prefectului s-a întârziat mai mult de o lună, când deja efectele agresivității din 13-15 iunie s-au conturat puternic a fi altele decît cele dorite de organizatorii ei. Demnul Sandor, consilierul premierului Roman, a adus la Deva numirea lui Bogdan Mihai Bujor. La întîlnirea consilierului cu partidele, Igna, care afisase, a întârziat ostentativ. Petreu L. declară: „Igna G. a intrat afumat, tirziu, scuza sa, mai curînd sfidare, fiind că nu și-a permis să lipsească de la sindrofia pensionării prietenului său Știnea Nicolae, fost președinte și vicepreședinte al tribunalului județean”. În septembrie Igna și Munteanu au fost destituiți din funcțiile de partid. Prefectul Bogdan înlocuit cu Alie Munteanu O. este fiul activistului Teofil, responsabil al c.j. al p.c.r. între 1969-1973, cu problemele securității, miliției, procuraturii, justiției, avocaților și notariatului. Igna G., judecător la Petroșani la începuturile carierei, a reușit să și-l facă nas pe Teofil. Acesta l-a adus pe Igna la Deva și l-a propulsat președinte al judecătorei. Ulterior Igna a devenit nas fiului lui Teofil. Tânărul din și-a început studiile la drept, continuându-le 8 ani, alternativ la București și Cluj și absolvind de 12 ori, cu tot ajutorul nașului, examenul de drept român. Cum triada lor avea barul băuturii și era trebuită de o „perdea” (un șef de restaurant devotat și discret), au apelat la un vechi prieten din Petroșani, Crăciun Toader, fost ofiter M.I. și după trecerea în rezervă, șef pe la marile restaurante din metropola cărbunelui. Acesta le-a oferit serviciile pupului său, Căldăras Romeo, ocheș analfabet cu talente ascunse, prețuite deopotrivă de miliție, securitate, comerț și justiție. Romica a luat calea Deva și numele tutorelui, devenind vestitul Crăciun Dumitru. S-a dovedit tute prințator de cheap și aici, unde băutura nu erau așa înfocați spectatori la unduirea funcțiilor de sticle și pahare. Clanul l-a sortit de nas pe Coca Victor, secretarul consiliului județean și, mai tirziu cu... Teofil, săracul, inspector șef la procuratura județului. Când Romica a fost prins, pe înțeles, cu infracțiuni economice și condamnat la 2 ani, toți nașii secundarii de final Octavian l-au scos de sub incidența Legii 22 și l-au reabilitat, redându-i funcții dragi de responsabil gestionar. Repetațiile cercetării ale comisiilor pentru Legea 18 îndreptate împotriva lui Crăciun D. au devenit, pentru el, prin rafinarea clanului, mecanism de autoverificare a avuției și puterii. Revoluția l-a surprins, ați ghici, în „inventar” la Legea 18, neașteptat formal nici astăzi. Romul nostru a candidat pentru parlament pe lista U.D.R. din județ, la noșturile de stînga, dar n-a putut să nu și servească și binefăcătorii, clanul care interesea decît dosarul p.c.r.-ului, deși Igna a fost în președinția baroului județean, iar Munteanu director al acestuia în ultimii ani de dictatură. Tâlcuială și promisiunile demaraj politice al lui Igna și final l-au lăsat și pe Crăciun D. la pieptul generos al lui Ion Iliescu. Transmisiunile T.V.R.L. din campania sa electorală în județul Hunedoara au surprins triada Igna, Munteanu și Romica umăr lingă umărul vîltorului președinte. La restaurantul fostului c.j. al p.c.r., Crăciun Dumitru s-a ocupat de pregătirea mesei pentru d-l Iliescu și alaiul lui. Problema strictă de profesie, simpatie și încredere, banii fiind luați din contul nr. 45.10.40.40 de la B.N. Hunedoara adus de președintele F.S.N. la cunoștința tuturor locuitorilor (...) pentru a depune sume de bani ce care doresc să susțină frontul (Cuvîntul Liber nr. 02/11.IV.1990, Deva).

Duminică 6 mai a.e. Crăciun D., responsabil al restaurantului „Bachus”, a încălzit cu roșu un lot mixt de fesenisti și ocheși (contrar legislației în vigoare atunci) care-a plecat apoi spontan să combată mitingul Alianței pentru Proclamația de la Timișoara desfășurat la casa de cultură din Deva. Pseudominerii lui au înjurat în lezinci rîmăte, au jefuit pancarte, au maltratat o femeie cu plectoarele și au lapidat cu pietre (din grădina de vară „Bachus”) vorbitorii, între care pictorul Pogan G. și subsemnatul, psiholog la Hunedoara, Secretarul U.D.R. din județ,

Căldăras Costică declară: „Am crezut la început că Romica se ligănește cu F.S.N.-ul. A vîndut postere, prin oamenii lui, luate de la Ivanovici din București, 25 lei Roman, 25 Iliescu. După 13-15 iunie am aflat că-i aprobă să cumpere „Bachus”-ul. La Congresul național al U.D.R. de la Sibiu eu și președintele filialei U.D.R. din județ, Bologa, am cerut deputatului Rădulescu Gheorghe să dezvalue Parlamentului că nu l-am delegat noi să plece cu minierii la București, ci s-a dus din proprie inițiativă, cu F.S.N.-ul, să le asigure minerilor mîncarea și băutura. Noi l-am exclus din U.D.R. și-am aderat la „Frontul Antitotalitar”. Aniversînd pactul din 13 iunie eu și puterea l-a făcut rașdou în 13 octombrie „Bachus”-ul, privatizat sub firma „Alfa-Romeo” și un credit de 2.300.000 lei.

■ Minerii l-au demis, CPUN-ul l-a cooptat

După greva din 1977 interesul economic și extracției de cărbune și cel de eliminarea riscului altei „defecțiuni” în Valea Jiului, deși în opoziție reală, trebuluau legate, înfrînute, în favoarea regimului. Căsătoria între combinatul minier și securitatea a fost „năștită” de directorul general Surulescu. Securiștii au fost infiltrați în abataje, însă minierii li depistau sollicitădu-le, pe baza acordului de brigadă, participarea la muncile grele. În scurt timp își cereau, la personal, transferul la altă mină. Dar oriunde, chiar fără intenție expresă, povestea apelului minieresc la transparența securității se repeta, și clientii transferurilor repetate nu mai erau acceptați de șefii de brigăzi. S-a impus cooperarea conducătorilor direcți ai minerilor, de la șefii de brigadă și maiștri în sus, pînă la nucleul principal de organizare a conducerii, șeful sectorului minier. Dificultatea corupției se măsoară pe scara ierarhică, nivelele de vîrf (straturile directoriale) avînd interese comune cu nomenclatura de partid și securitatea. Soluția, care s-a răspîndit și s-a dovedit eficientă pe termen lung, a fost ca șefii de brigadă să accepte, în schimb, „inghițirea” securității în abataje, să li se treacă în scriptele de prime sume foarte tentante (de la 10, 20 mii lei în sus) din care pri-

meu doar 1, 2, 3 mii, restul trebuind să le înapoieze spre șefii de sectoare. Directorii își aveau și ei partea care, grație numărului de șefi de sectoare din subordine, se rotunjea chiar mai grosă decît a celorlalți. Neofiii sesizau doar spectacolul unor mese tovarășești pe la cabanele minerilor unde conducerea invita fruntășii. Conducerea oferea băutura, mîncare și loc ferit de ochii lumii unde „premiatii” să aducă „puroșul” de miare care nu era parica lor de răspîlată. Cei care nu respectau, odată corupți, pactul dintr-un motiv sau altul, erau bruse „descoperii” cu pontaje fictive sau alt gen de lipsă, delapidare și pedepși „exemplari”. Fiind o corupție dirijată, dacă înțelegea se putea reface, triada miliție — procuratură — conducere apăsă și musamaliza cazul. Cum fluctuația personalului la minele din Valea Jiului era ridicată, angajații mulți foști detinuți, unii nicolași de miliție și securitate, astfel că infiltrarea din rîndul minerilor a fost înainte de revoluție masivă și periculoasă. Am descoperit la Petroșani că directorul combinatului care ar fi primit telezul lui Voican, Vasilescu Ion a fost pensionat la o lună după cruciada ciocanelor negre. Actualul director general, Costinș Benone este nepot al fostului comandant al securității din județ, col. Simon. Directorul general adjunct este Boanță Viorel, fost membru al C.C., membru al prezidiului Congresului al XIV-lea al p.c.r. Cînd acești doi directori diriguiau mina Lonea, Cosma Miron, actualul lider al ligii minerilor le-a fost subaltern și colaborator. Ca un exemplu de „priză”, col. Simon, în exercitiul funcției sale, a absolvit Institutul de mine din Petroșani, neavînd absolvitul de mine din Petroșani, neavînd absolvitul liceal, astfel că l-a terminat repede la Brad (localitate minieră) și cu cerneala neuscată pe diploma de baccalaureat s-a întors și-a depus-o la rectorul Institutului, de unde și-a ridicat-o pe cea de inginer.

Bogdan Mihai Bujor a fost, pînă la 25 decembrie 1989 director la mina Petrița, cînd minierii din întreprindere au obținut destituirea printr-o grevă de două zile. A fost cooptat (cum ? de cine ?) în C.F.S.N. Petroșani unde se mai aflau Klaiber Wilhelm (mai tirziu, președintele C.P.U.N. Petroșani pînă după 13-15 iunie) Kraus Vadislav (primul președinte al C.F.S.N. Petroșani, actual senator F.S.N.), Edelhauser Viorela (actuală deputată a partidului ecologist, căruia nu i-am găsit se-

diul în vale). Silaghy Ladislau (fost președinte al partidului F.S.N. Petroșani până după 13-15 iunie), Burlea Ionel (actual ministru adjunct la M.M.) și Burdum Romulus (vicepreședinte la C.P.U.N. Petroșani până după 13-15 iunie). În 10 ianuarie 1990 Bogdan M.B. a apărut în Deva la alegerea C.F.S.N. județean ca delegat (de cine?) al minerilor și a fost instituit primar al județului. Parodia alegerilor a fost, literalmente, regizată de doi ofițeri cu petițe negre: un colonel, care se ocupa de instruirea ofițerilor rezervați de propagandă concentrați, detașat la un an înaintea revoluției în Valea Jiului cu misiuni speciale și un căpitan proaspăt venit de la Ștefan Gheorghiu. Ca și cei din C.F.S.N. Petroșani, cei „alosi” în 10 ianuarie la Deva au urmat stindardul F.S.N. și dintre ei au apărut deputații și senatorii F.S.N., liderii de partid F.S.N. și șefii din administrația județului.

■ În Valea Jiului s-a privatizat doar nomenclatura

În 24 decembrie 1989, Dobre, lider al minerilor în greva din 1977, a apărut subit la Petroșani cerind funcția în C.F.S.N. Sub președinția lui Krauss Vodislav, C.F.S.N. a auzit informațiile fostului șef al C.I. și secretar p.c.r. al securității municipale, cpt. Atomulesci Ioan referitoare la colaborarea lui Dobre cu generalul Macri plătită cu cca. 8000 lei lunar și l-a expulzat pe lider din vale. Cpt. Atomulesci a devenit lider de acțiune, conducând minerii la 13-15 iunie în acțiunile de represalii. Krauss, prof. dr. sociolog la Institutul din Petroșani și Edelhäuser, psiholog cercetător principal la C.C.I.T.P.M. din același oraș și-au precizat prin opțiunea politică și prin tăcerea din 13-15 iunie până acum, calitatea morală alterată corelată instrumentației profesioniștilor de intelectuali. Dacă Dobre a colaborat cu Macri, ghiciti ei doi cu cine au colaborat? Silaghy Ladislau a fost exclus din F.S.N. pentru delapidarea din fondurile partidului său și furt din ajutoarele umanitare. Burdum Romulus a fost judecat și condamnat, cu alți doi cepeuniști din Petroșani, pentru furturi din ajutoare.

După revenirea minerilor acasă, liderii lor au constituit echipe de autoapărare, care au păzit, o vreme, zi și noapte intrările în vale. Țiganilor din zonă li s-au dat asigurări oficiale, de către primar și lideri, că nu vor suferi represalii ca cei din București. Avocații Prip și Kandut declară: „Proșurile practicate de țiganii aici sînt dintre cele mai usturătoare, dar la fel sînt și cele din consignațiile membrilor, familiei nr. Mitea, fostul șef al miliției din Petrița sau în consignația din incinta restaurantului combinatului. Țiganii s-au implicat în multe gîlnării”. Trist este și că președintele judecătorei din Petroșani, Cărciu Bucur, este nepotul fostului șef al securității din oraș, actualul șef al S.R.I. la Bistrița. Nemecskert Ștefan, redactor înainte de revoluție la „Steagul Roșu” local, are acum o rețea video proprie cu 100 de abonați pe care difuzează filme pornografice. A făcut astfel venituri mari, s-a scandalizat lumea și i s-a făcut dosar la legea 18 D-1 Cărciu B., ca și predecesorul lui, favorizează amnarea procesului. La Amnosa, pe Cămărășescu vor să-l avanseze inginer șef, adică prim tehnolog al minei. Macea, lider sindical de la Vulcan și-a impus nepoata pe un post din liceu care cere cu totul altă specializare, iar șefa inspectoratului județean de învățămînt, d-na Lazăr, a închinat steagul. Directorul fabricii de plină din Petroșani, destituit de muncitori, cercetat penal, a fost reinvestit de viceprimarul Botorogăi, în consecință plina devenind mai neagră și mai rea. Armean Nistor din Petrița declară: „con-

ducerea comerțului în Valea Jiului a rămas cea comunistă: directorul Toma G., contabilul șef Ionescu, Roșianu și Ioana etc., care împart fondul de marfă preferențial”. Ferentz Elena, țărăniștă, spune: „Geampana, care este bucureștean, inginer electronist detașat în Petroșani ne-a ocupat sediul partidului. Gașca lui de provocatori ne-a înlăturat liderii alegîndu-se ei 3-4 oameni, între ei, apoi s-au dat la chefuri, scandaluri, la tot felul de trucuri pentru pretextul să fie desfășurat P.N.T.c.d.-ul”. K.G., A.N., S.G. declară „minerii spun că șefii lor, maistri, ingineri, lideri sindicali le-au cerut să plece la București în iunie. Le-au spus că palatul și sediul guvernului sînt înconjurate, Iliescu și Roman în pericol. Abia în Gara de Nord li-au anunțat că cei doi sînt în siguranță grație poliției și armatei și că ei, minerii, trebuie să mai facă ordine prin oraș, acolo unde vor fi conduși. N-au plecat de capul lor, nici n-ar fi putut. Autobuzele și autodubele l-au așteptat în curțile minelor pînă li s-au distribuit tot felul de sloguri și furtunuri, cozi de lopeți de mină, topoare de magazin. Și ce magazinier ar fi deschis lăcățul la ușă lăsîndu-și golite rafturile și rastelele fără ordinul conducerii? Au

fost echipați astfel mil de minerii în 30-40 de minute”. Nu numai durată scurtă în sine (record de manevră militară) a mobilizării și-a deplasării la gară de la locurile de muncă, ci realitatea esențială că mobilizarea și dotarea minerilor cu echipamentul știut nu s-ar fi putut realiza decît în și prin acțiunea factorilor de decizie din structurile conducerii cu acordul lor, reprezentăți chiar dovada imposibilității practice a „răspunsului” complex și multimediat care a fost pus în mișcare în 13 iunie 1990.

Pe la începutul lui iunie, ziarul local „Zori noi” publicase o anchetă referitoare la penuria de echipament de lucru pentru minerii, relevînd că în depozitele combinatului nu existau stocuri. Localnicii, din zona depozitului central al combinatului declară: „Înainte plecării din 13-15 iunie în Capitală s-au adus la «Varnița» camioane întregi zeci de mil de salopete, cizme și cărți. O parte s-au dat minerilor în ajunul plecării, dar altă parte a fost încărcată în camioanele combinatului care au plecat spre București”. Cine a folosit deci acel echipament? Am întrebat, în octombrie, dacă acum minerii au suficient echipament de lucru și mi s-a răspuns negativ. K.P. declară: „După 13-15 iunie criza de echipament de protecția muncii a reapărut, dar zărele locale nu mai reiau ancheta la acest caz, poate și pentru că n-a făcut-o nici Comisia parlamentară de anchetă a evenimentelor de atunci?”

Pușcas, membru al fostului comitet municipal p.c.r. a deschis o bombă particulară în „Aeroport” (cartier din Petroșani). Pe ușă, cunoscuta inscripție „Inventar”. La un particular, m-am întrebat: Vociță-răniște m-au lămurit „o fi sedința la Partidul Socialist Muncitoresc. Nu vă mirați, președinte este Popa Loghin, fost prim secretar p.c.r. la Petrița, vicepreședinte Negruț, fost prim secretar la municipiul Petroșani și secretar, Baciu, un fost securist. Se legalizează cînd încheie inventarul”. De acord, fiindcă nici eu nu l-am terminat... ■

Septembrie — octombrie 1990

CRIȘAN IOAN

Semnatarul rîndurilor își asumă întreaga responsabilitate pentru cele afirmate; anchetei li se adaugă experiența proprie localnicului: un an miner în abatajele de la Lonea, 1/2 de deceniu profesor de științe sociale la Liceele din Petrița, Orăștie, Brad și Simeria și 1/2 de deceniu ultima, de studii și examinări psihologice la minele de la Hunedoara, Abrud, Rușchita și Dobrestii, sub coordonarea metodologică a I.L.T.S.M. Petroșani (C.C.S.M.) ■

VITALITATEA „SERVICIILOR SECRETE”

- Rezistența „structurilor intermediare”
- Supraviețuirea neoficială a Securității
- Foștii securiști — actualii detectivi particulari
- Cercul vicios al complicității
- Neglijența Forumului Civic
- Rolul conducător al Kremlinului și planul secret al KGB
- Hotărîrea unui ministru adjunct

Una dintre problemele esențiale cu care se confruntă țările fostului „bloc răsăritean”, dezagregat în cursul anului 1989, este, pe lângă aceea a tranziției de la economia surscentralizată de tip comunist la economia de piață, persistența imensului și redutabilului aparat de represalii reprezentat de poliția politică secretă. Cehoslovacia nu face excepție. În pofida **Revoluției de catifea** ce a eliberat-o de dictatură; la un an de la manifestările din Piața Venceslas, urmată de constituirea Forumului Civic în frunte cu dramaturgul Václav Havel, noii guvernanti aleși liber continuă să aibă de rezolvat aceeași problemă. „Echipa lui Havel subestimase capacitatea de rezistență a structurilor intermediare ale regimului”, afirmă Sylvie Kauffmann în articolul din „Le Monde”, 21 septembrie 1990, în urma unei discuții purtate cu Jan Ruml, vice-ministru de interne. „St B” (Securitatea cehoslovacă), oficial dizolvată și înlocuită cu un nou serviciu de informații și de contraspionaj, (**Oficiul pentru protecția Constituției și a democrației**, creat în februarie 1990), continuă să ducă o existență ocultă, dispersată și tenacă. Dl. Jan Ruml declară că a concediat „toți agenții St B-ului utilizați în lupta împotriva inamicilor interni, respectiv 60% din efectivele regulate ale acestui organism”. Procesul de curățare, executat pe baza arhivelor ministerului, de către comitii de verificare formate într-o manieră dintre cele mai fiabile cu putință”, s-a încheiat în iunie a.c. Cu toate acestea, același om politic susține că „foștii agenți continuă să opereze și înțrețin legătură cu K.G.B.-ul. Ei lucrează împotriva regimului democratic instaurat după 17 noiembrie”.

Așa cum era de așteptat, și cum se și știa de altfel, rețeaua Securității se infiltrase în toate structurile sociale, motiv care o face să fie, astăzi, pe cît de flexibilă pe atît de rezistentă: singura soluție ar fi schimbarea a însăși acestor structuri. Faptul că Ministerul de Interne, sub fostul regim comunist, constituia „un stat în stat”, era, și el, cunoscut; că se plătează și acum, chiar dacă neoficial, reprezintă o sursă de neliniște și un pericol potențial. Fiabilitatea serviciilor secrete este asigurată actualmente prin cele mai variu mijloace, unele atingînd perfecțiunea: „soțiile lor — ale agenților regulați — sînt deseori angajate ale administrației Ministerului de Interne, ceea ce înseamnă că, prin intermediul lor, ei continuă să fie informați în privința diferitelor inițiative ale ministerului, iar noi nu avem nici o posibilitate de a interveni în viața lor”, continuă să explice dl. Jan Ruml.

Pe de altă parte, agenții concediați s-au constituit în firme de detectivi particulari, ceea ce le dă, pe deasupra, dreptul la un permis de port-armă; permis ce le este eliberat de primăria orașului Praga. Primărie, al cărui aparat de administrație a rămas neschimbat: un cerc vicios. Dați afară pe ușă, foștii securiști intră înapoi pe fereastră. Profesionalismul se relevă a fi și el un factor important în perpetuarea existenței acestei forțe de temut: noul Oficiu a fost nevoit să recruteze o parte, cît puțin, dintre vechii agenți ai St B-ului, experți în tehnica filfel și a ascultărilor telefonice.

Situația prezentă se datorează, nu în mică măsură, unor greseli ori neglijențe ale Forumului Civic: formîndu-și primul guvern în decembrie 1989, Forumul a refuzat să desemneze un ministru de interne, preferînd soluția trecerii ministerului în subordinea vice-prim-ministrului, astfel

încît, pentru o perioadă considerabilă, departamentul în chestiune s-a aflat, se poate zice, într-o situație de independență absolută; statut de care a profitat pentru a-și distruge parțial arhivele. (**Arhivele** — veșnica problemă generală ardentă a Europei de Est...) Ulterior noul ministru de interne, Richard Sacher, membru al Partidului Popular, și-a păstrat ca adjunct un general cu aceeași funcție sub fostul regim. Pe lângă această eroare, el a mai făcut-o pe aceea de-a nu-și aduce oamenii de încredere, încît consecința a fost aceea firească, unica posibilă: singur fiind, el a putut fi manevrat cu ușurință și în cel mai desăvîrșit mod de către înreg personalul ministrului, Jan Langos, cel ce avea să-l înlocuiască în iunie a.c., nu a mai comis aceeași greșală. S-au pierdut, însă, șase luni.

Intr-un soi de bilanț, dl. Ruml consideră că, în condițiile existente, în trecut, a cca. 18000 de agenți regulați și a 140000 de informatori, doarele a 10000 dintre ei (agenți și informatori) au dispărut actualmente. Ipoteza vehiculată, conform căreia acestea s-ar afla la Moscova, este „seducătoare”, dar conducătorii cehoslovaci au evitat sistematic să ceară vreo informație despre acest subiect autorităților de la Kremlin. Un demers în această direcție ar fi, oricum, inutil; în timp ce, de exemplu, țările membre ale Pactului de la Varșovia și-au deschis arhivele referitoare la invazia din 21 august 1968 (în special Polonia și Ungaria), U.R.S.S.-ul refuză să le urmeze exemplul. Bănănuiește vînzînd continuitatea operațiivității K.G.B.-ului pe teritoriul cehoslovac (în zonele din care se retrag trupele Armatei Roșii) cît și în afara lui — prin intermediul agenților chei ce acționau în străinătate (Europa de Vest și S.U.A.), dintre care o parte, desi rechemati în totalitate de către noua conducere, nu s-au întors, rămînînd „la post” în slujba, de data aceasta evident, nu a Pragăi ci a Moscovei — prin tot mai multă consistență. Culmea susmențitorilor a fost atinsă în însăși privința **Revoluției de catifea**, existînd informații despre un proiect al sus-numitelor servicii pentru declanșarea programată a acestui proiect ce includea trei date virtuale ale punerii în practică: 21 august 1989, 28 octombrie 1989 — comemorări la care, însă, numărul manifestanților s-a dovedit a fi insuficient... — și, în fine, 17 noiembrie, cînd s-a știut că vor fi prezenți numeroși tineri. Proiectul avea ca scop păstrarea (prin efectuarea unor reforme „gorbaciioviste”) în sfera de influență a Moscovei a trei dintre statele răsăritene: Cehoslovacia, Bulgaria și România. (Urmare a mult discutatei înțelegeri de la Malta ??) Ceea ce nu s-o prevăzută a fost, cum se știe astăzi, spargerea oricăror limite previzibile ale transformărilor, sau după formula d-lui Ruml, faptul că nemulțumirile acumulate ale oamenilor nu puteau fi domolite „cu o schimbare cosmetică, și că ei vor cere o schimbare de regim”.

În concluzie, pus în fața datelor esențiale ale dificultăților ridicate de puternicul sistem al serviciilor secrete, vice-ministru de interne afirmă că nu își face prea multe (și inutile, de altfel ?) probleme, de conștiință sau de alt fel: considerînd fostul St B o organizație criminală, scrupulele nu-si au loc în acțiunea de concediere în bloc a angajaților ministerului de resort, ceea ce ar echivala cu o epurare masivă și salutară a acestuia. Acțiune, inutil de precizat, mai mult decît necesară, și nu numai în Cehoslovacia. ■

NICOLAE BALTA

LIBERALIZAREA PREȚURILOR (II)

Întâmplări din vecini

PAVEL CÂMPEANU

Scăpate din fricile economiei de comandă prețurile au început în sus, de la o zi la alta, cu o viteză care stănește în același timp spaima consumatorilor și a guvernului. Măsura este contestată nu numai de adversarii politici ai regimului, dar și de unii dintre sprijinitorii lui. Demonstrații de protest au loc în capitală și în țară. Surprinsă de vigoarea acestor reacții, unele partide care își asumaseră inițial paternitatea programului guvernamental, îl critică acum vehement. Se nădăjduiește, pare-se, în emergența unei mișcări populare înclinată să convertească împotrivirea față de guvern în împotrivire față de reforma economică și a societății. Încurajând o asemenea mișcare opoziția ar putea trage, pentru moment, unele foloase, care, nu este însă sigur că ar fi și foloasele națiunii.

Adoptând măsura cu pricina guvernul a vădit o serie de slăbiciuni dintre care nu lipsesc: precipitarea, incoerența, spiritul de improvizație, o nu tocmai matură înțelegere instituțională, o legătură mai mult decât deficitară cu opinia publică și cu parlamentul, un control aproximativ al aparatului său. Acuzările care i se aduc însă cel mai des par să fie următoarele:

1. Liberalizarea prețurilor nu ar reprezenta decât porea unei scumpiri nerecunoscute, după tipicul așa-ziselor „reșezări” practicate sub vechiul regim;

2. nu se poate trece la liberalizarea prețurilor înainte de a se fi trecut la privatizare.

Examinarea obiectivă a acestor acuzații n-a avut decât de câștigat din rememorația celor petrecute la alții care, străbătând aceeași potecă, au depășit punctul unde ne aflăm noi azi. Mă gândesc de pildă la Polonia, unde liberalizarea prețurilor, decisă vara trecută de guvernul Mazowiecki a provocat o inflație a cărei rată anuală se ridicase, în câteva luni, la 1200 la sută. Pe fondul acestei situații catastrofale, omologul catolic al d-lui P. Roman s-a hotărât toamna trecută să pună soarta guvernului său și a economiei naționale în mâinile unui fost membru al fostului partid la putere. El i-a oferit poziția cumulară de vice-prim ministru și ministru al finanțelor lui Leszek Balcerowicz, un profesor de economie în vîrstă de 43 de ani, care în acel moment predă în Anglia. Acționând propunerea, acesta și-a format o echipă de experți împreună cu care a elaborat faimosul plan de redresare care îi poartă numele și a trecut la acțiune sub sloganul: „numai șarlatanii au la îndemână leucii miraculoși”. În decurs de numai 9 luni zlotul a fost devalorizat devenind cunoscutul inflația a scăzut la 3% pe an, corile în fața magazinelor sînt pe cale de dispariție. Foarte apreciată în occident această spectaculoasă recucerare la costul polonezi un milion de euro, redresarea cu o treime a veniturilor naționale și a salariilor, scăderea legendarei „solidarność”, blazarea corupției economice și a adversității Walensa-Mazowiecki în alegeriile prezidențiale sau în observările: într-o economie a cărei bază e pe prețuri coercitive, liberalizarea prețurilor are ca prim efect scăderea înțelesului a inflației. Înainte de inflație marfă. Măsură notabilă este înlocuirea materiei libere în marfurile și în cost, ceea ce are loc prețurilor coercitive, materializate în limita de bani și de comenzi. Această tranziție brută distruge iluzia că am putea consuma mai mult decât putem produce. Iar datorită creșterii prețurilor, generată de liberalizarea lor, ajustarea consumului la nivelul producției și al productivității este transformată dintr-o funcție a constrîngerii extra-economice într-o funcție a constrîngerii economice. Disimulată pînă mai

leri de retorica stalinistă și de o imagine-agonizantă monetară, sărăcia reală căpătî o necrutătoare transparență.

Dar între actuala tentativă de liberalizare a prețurilor și așa-numitele „reșezări” de prețuri din trecut mai există și o altă deosebire: sub dictatura, noile prețuri erau ordonate de la centru, pe cînd acum există o șansă ca noile prețuri să se formeze cu adevărat pe temelia raportului dintre cerere și ofertă. Este sigur că nu orice alt guvern care ar fi încercat la noi să liberalizeze prețurile ar fi săvîrșit aceeași greșelă ca cele comise de cabinetul Rogan — dar pare la fel de sigur că nici un alt guvern care ar fi purces la liberalizarea prețurilor nu ar fi putut evita pentru un timp creșterea lor vertiginoasă.

Revenind la exemplul polonez, planul Balcerowicz comporta două faze: cea dintîi avea ca obiectiv central stoparea inflației și stabilizarea zlotului — cea de a doua privatizarea. Strategia reformei poloneze spera ca pînă la sfîrșitul lui 1991 să vîndă unor investitori particulari 8000 de întreprinderi de stat. În termenii folosiți de el, aceasta este condiția „schimbării convergențelor și a deprinderilor de muncă”. De aci a doua observație: aserțiunea potrivit căreia privatizarea ar constitui premisa liberalizării prețurilor, și nu invers, s-ar putea dovedi mai puțin plauzibilă decît pare la prima vedere. Constituind primul pas, privatizarea ar urma să fie înfăptuită nu pe baza unor prețuri negociate, ci pe baza prețurilor impuse, care nu ar exprima valoarea întreprinderilor vizate, ci voința arbitrară a dispozitivului stalinist de comandă. Căci zdrobit ca instantă în decembrie 1990, acest dispozitiv supraviețuiește prin persistența prețurilor coercitive care continuă să ne subordoneze voinței lui. Desfășurîndu-se într-un astfel de context, privatizarea nu ar accelera tranziția la economia de piață, ci s-ar integra în pseudo-economia stalinistă contribuind la perpetuarea ei. Înțelegem ca transfer semnificativ al unor mijloace de producție din mîinile statului în mîinile unor întreprinderi particulare, privatizarea nu poate avea loc decît într-o economie autentică, în care prețurile sînt negociabile și măsurate de o monedă stabilă, convertibilă.

Intrăm într-o perioadă extrem de grea și de primejdioasă, al cărui epilog depinde de responsabilitatea fiecăruia dintre noi. Ea nu reprezintă, așa cum afirmă surzătorul nostru prim-ministru, „examenul-cheie al guvernului”, ci examenul-cheie al revoluției, înfînt mai importantă decît soarta acestui guvern — sau a oricărui guvern — este soarta întregii noastre societăți, pusă în joc de intrarea efectivă în faza transformărilor de structură. Prin aceasta nu vreau să sugerez că rolul guvernului ar trebui ignorat, ci doar că trebuie redus la adevăratele sale proporții. El este inițiatorul unei transformări istorice a cărei înzestrare îl depășește; el este — și trebuie să fie — agentul punerii în mișcare a acestei transformări; el nu este, și nu trebuie să fie, singurul și nici măcar principalul agent al transformării însăși. Prin modul său de acțiune el poate favoriza sau poate compromite transformarea în cauză, dar nu poate umbri necesitatea ei. Opoziția, la fel ca toți cei care au o atitudine critică față de actualul guvern, se află în lăta unei grave responsabilități istorice: să se opună transformării necesare pentru că aceasta este inițiată de un guvern pe care nu îi agreează, sau să susțină transformarea în poziția faptului că ea este inițiată de acest guvern. ■

(Va urma)

În sens giratoriu

(dialog cu dl. profesor Constantin Cojocaru realizat de Andreea Pora)

— În ce constă exact varianta Cojocaru?

— Ea presupune ca întregul capital acumulat în proprietățile de stat și cooperative să treacă printr-un anumit mecanism în proprietatea privată a celor care au muncit pînă la data de 23 Decembrie pentru crearea acestui capital.

— Tocmai despre acest mecanism aș dori să discutăm...

— Există două căi clare de a transfera această bogăție din proprietatea statului în proprietate particulară...

— Ce înțelegi prin bogăție?

— Mă refer la capitalul neconsumat și acumulat care este folosit în activitatea economică. De exemplu casa mea dacă o folosesc numai pentru locuit și nu ca să scoț chirie nu este capital, este un bun de consum, ea devine capital în momentul în care o închiriez.

— Concret care ar fi acest capital?

— Pămîntul, fabricile, uzinele, drumurile, podurile, construcțiile de toate felurile. Toate sînt capital real.

— Cum puteți determina cifra reală a acestui capital. Ca să știm cît împărțim?

— Din nefericire, valoarea capitalului acumulat este stabilită în conformitate cu sistemul de prețuri, care nu este unul ce exprimă valoarea reală nici a marfurilor, nici a capitalului. Nu putem avea decît o valoare estimativă. Valoarea reală se stabilește numai în condițiile economiei de piață. Reevaluarea care se face acum va avea ca efect stabilirea mai științifică a valorilor, dar va rămîne subiectivă, ne-reală. Numai cînd am 10-15 oferte pentru un produs îl pot stabili o valoare reală. Deci prin concurență.

— Vom pleca de la premiza că nu știm exact cît împărțim?

— În ideea mea această cifră nu are prea mare importanță, eu dau mecanic anul de împărțire. Cu aproximație cifra care mi-a ieșit mie din estimări este de 18 mii de miliarde de lei. Criteriul pe care l-am ales pentru împărțire este pe de o parte, numărul anilor de muncă și pe de altă parte munca deja acumulată pînă la venirea pacostei care se numește comunism, în fostele proprietăți asupra pămîntului, industriei, caselor, care au fost naționalizate sau cooperativizate. Pentru toate acestea din 16 mii miliarde lei vom da la o parte o cifră corespunzătoare valorii proprietăților. Cred că este mai eficient să rezolvăm astfel problema fostelor proprietăți, decît din titluri de proprietate în contul lor, decît să dăm înapoi exact fosta proprietate.

— Trebuie făcută o evaluare a fostelor proprietăți?

— Trebuie să subliniez un lucru foarte important: aceste limitări. De exemplu, pentru pămînt se va lua în considerare un anumit număr de hectare, 10, 12, indiferent cît a fost confiscat. Acest lucru îl va hotărî parlamentul, pentru că problema este de ordin politic. Nu se va da mai mult decît o medie de un milion, de exemplu, pentru ca suma să nu depășească cît ar fi putut acumula un om într-o viață de muncă.

— Cum se va face împărțirea?

— Prin aceste TDP-uri (bonuri de valoare), a căror valoare va corespunde cu cifra aprox. de 16 mii miliarde. Ele vor fi distribuite în mod gratuit după 2 criterii. Întîi TDP-uri pentru proprietățile confiscate, care să spunem că vor constitui un 15% din total, iar ceea ce rămîne, TDP-uri pentru anii de muncă. Aceasta nu înseamnă că cei care au primit TDP-uri pentru proprietățile confiscate nu vor primi TDP-uri și pentru anii de muncă.

— Unii vor beneficia din start de mai multe TDP-uri?

— Binăseles, unii vor fi favorizați. Echitatea perfectă nu există. Dar cred că așa este corect. Pentru a nu lungi procesul de distribuție a TDP-urilor pentru fostele proprietăți se pot găsi variante. Cele pentru pămînt pot fi date într-o primă fază, pentru că există o evidență clară,

fiecare cu cît a intrat în CAP, iar restul vor fi distribuite în timp.

— TDP-urile vor fi distribuite de către întreprinderi salariaților ei cu prioritate?

— Nu. Ele vor fi de la Banca Națională și vor da pur și simplu o valoare, 1.000, 10.000, 15.000 etc., indiferent de locul unde lucrează fiecare. Ele nu îndeplinesc funcțiile normale ale banilor, dar îi pot permite să cumperi: Obligațiuni emise de stat pentru valoarea capitalului ce va fi reținută în regim autonom și pentru care se vor primi dobînzii; Acțiuni emise de societățile comerciale ce sînt în curs de înființare și pentru care se pot primi dividende, TDP-urile vor exprima deci titluri de proprietate asupra unui capital real, terenuri, clădiri, utilaje... Cel care nu vor dori să aibă acțiuni sau obligațiuni, vor putea cumpăra capital real (tractoare, strunguri etc.) cu care vor putea prin asociere sau individual porni afaceri. Există foarte mult capital real neutilizat. Într-o economie sănătoasă valoarea capitalului financiar trebuie să fie egală cu valoarea capitalului real.

— Cum se va face schimbul de TDP-uri în acțiuni sau obligațiuni?

— Aici sînt două variante, care desigur ar putea fi supuse spre dezbateri parlamentului. Prima ar fi acordarea dreptului de prioritate salariaților întreprinderii pentru cumpărarea de acțiuni chiar din acea întreprindere. Există însă niște riscuri financiare, pentru că schimbul se va face la valoarea nominală, deci 1.000 TDP va fi egal cu 1.000 acțiuni. În momentul cînd acțiunile intră pe piață unele pot avea valoare mai mare decît cea la care a fost făcut schimbul, sau mai mică. Deci unii vor fi avantajați, alții dezavantajați.

— Mai mult, unii ar putea fi falimentari din start; dacă îi oblig pe salariații unei întreprinderi nerentabile să cumpere acțiuni numai din acea întreprindere.

— Asta cu rentabilitatea este discutabil, sînt unele întreprinderi nerentabile în actualul sistem defectuos și rentabile în celălalt.

— Dar sînt unele evident nerentabile!

— Oricum acești dezavantajați vor fi mai avantajați decît în sistemul guvernului în care nu vor primi aproape nimic.

— Nu știu care va fi avantajul să ai în buzunar o acțiune total nerentabilă.

— Oricum fier vechi are o valoare. Chiar dacă dau la topit tot 23 August rămîne ceva, fierul vechi și clădirea.

— Dar aici va fi vorba în final de bani, nu de fier vechi. Căci fierul vechi va fi a zecea parte din valoarea acțiunii.

— Tocmai de aceea am propus a doua variantă. Fiecare poate cumpăra acțiuni de unde vrea, dar la licitație. Prin acest mecanism stabilindu-se și valoarea reală a capitalului.

— Licitația nu va conduce însă la situația în care numai cei cu bani vor putea cumpăra, ceea ce dvs. se pare că nu doriți.

— Tocmai aici este punctul fierbinte care nu a fost înțeles. O perioadă de 2-3 ani, rămîne la latitudinea parlamentului, acțiunile sau obligațiunile nu vor putea fi cumpărate, decît, subliniez decît, cu TDP-uri. Bani nu pot cumpăra acțiuni.

Deci licitația se va face numai cu TDP-uri. După cum TDP-urile nu pot fi vîndute pe bani, decît numai pe acțiuni, obligațiuni sau capital real. Bani nu vor intra în funcțiune decît după ce acțiunile va intra în proprietate particulară. Atunci se pot vînde acțiunile.

— În felul acesta în perioada respectivă, capitalul străin va avea un foarte mic acces în țară.

— Capitalul străin se va putea alătura celui particular românesc. Iar după ce acțiunile vor intra în proprietate particulară, lucru care nu va dura mult, investitorul străin va putea cumpăra de la particular acțiuni sau obligațiuni. Asta mi se pare foarte important, să nu cumpere de la stat, din cei 70% ai statului, care nu știu ce va face cu ei, să cumpere de la nea Gheorghe de exemplu, de la oicine, să intre valuta în buzunarul acestuia.

— Aș dori să vă ridic o problemă. Tineretul. El va fi cel mai dezavantajat din acest tip de împărțire. Și nu numai ei, studenții, femeile casnice, orfanii handicapații.

— Să le luăm pe rînd. Generația tînără este moștenitoarea integrală a generației mai în vîrstă. Deci strict material nu va fi dezavantajată. În afară de aceasta i se oferă șansa de a intra în viață ca orice tînăr american și să nu uităm, într-o societate cu economie de piață. Pentru că acum ne aflăm într-un sens giratoriu perpetuu. Studenții? Fiecare an de studiu se consideră echivalent cu un an de muncă. Orfanii, handicapații vor primi desigur și ei TDP-uri, femeile cu copii, pentru fiecare copil un număr corespunzător de TDP-uri. Acestea sînt amănunte care pot fi reglate prin discuții. Iar cei care n-au fost deloc încadrați în muncă, exceptînd femeile casnice și pensionarii pe caz de boală sau alte cazuri obiective, ceilalți să-și vadă de treabă și să facă ce au făcut și pînă acum, e-dică bișniță, dacă vor mai putea desigur. ■

Din partea Biroului de presă al Ministerului Justiției

În numărul 42 din 2 noiembrie 1990 al publicației dv., la pagina 2, în cadrul rubricii „Cotidiene”, se pune în discuție o problemă de o deosebită importanță pentru reserierea istoriei noastre culturale și judiciare de după război, anume aceea a recuperării unor documente arhivistice de însemnătate majoră, confiscate de organele Ministerului de Interne încă de la sfîrșitul anilor '40 și despre a căror existență sau loc de depozitare nu există date suficiente. Se face supoziția că, între autoritățile care dețin asemenea documente de arhivă, „trebuie” să fie și Ministerul Justiției.

Biroul de presă al ministerului este imputernicit să declare că nici un document de genul celor la care se referă articolul nu a mai fost depozitat în arhiva Ministerului Justiției după anul 1947, iar cele care se aflau în arhivă pînă atunci au fost ridicate de către organe ale fostului Minister al Afacerilor Interne. Chiar și dosarele tribunalelor militare

au fost preluate „spre conservare” de organele „arhivistice” ale timpului.

Însuși Ministerul Justiției, în preocuparea sa de a contribui la întocmirea reală a istoriei judiciare postbelice, ar dori să se descopere fiiele din numeroase procese, mai ales că, printre condamnați, au figurat și personalități celebre în lumea dreptului românesc — cum sînt prof. Istrate Micescu (mort în închisoare), prof. Mircea Djuvara, unul din marii exegeți europeni ai filozofiei dreptului, prof. Eugen Herovanu, pentru a da numai cîteva exemple în completarea celor citate de dvs.

O dată cu instaurarea în România a unui stat de drept, care constituie principala linie directoare actuală a activității Ministerului Justiției, ne exprimăm încrederea că vom putea intra și în posesia arhivei judiciare care s-ar mai putea recupera.

În fața „efectelor”

La întrebarea „Cum privește cartelul ALFA măsura de liberalizare a prețurilor?”, dl. Mocănescu Dan mi-a răspuns cu un zâmbet ușor sarcastic: „Cred că trebuie să vorbim în primul rând despre efecte, pentru că sîntem puși în situația de a porni de la efecte și nu de la cauze. Efectele acestei măsuri ne pun într-o situație deosebită, de a sta meren pe baricade și a încerca să dăm, în măsura posibilităților, un cadru organizat protestelor, care altfel ar fi putut să ia cine știe ce întorsătură”. Această situație deosebită de tensionată a apărut încă înainte de decizia de liberalizare, datorită zvonurilor îngrijorătoare care circulau, a informațiilor parțiale, deci din lipsa unei transparențe care să permită oamenilor să înțeleagă ce se petrece. Pentru că este evident, într-o mare măsură reacția negativă a muncitorilor provine nu numai din fisurile de fond ale problemei ci și dintr-o încredință informare. „Mă întreb — imi spune dl. Mocănescu —, și nu numai eu, dacă nu cumva a existat o premediere care să ducă la promulgarea acestor tensiuni, și dacă nu, tot rău este, pentru că în acest caz, deși nu vreau să cred așa ceva, este vorba de o inabilitate economică a executivului”. Din păcate ideea „inabilității” își eroieste tot mai mult spațiu în mintea oamenilor, care, deși prost informați și derutați, înțeleg totuși că economia de piață presupune mai înții existența proprietății și a unei concurențe, că societățile comerciale sînt deosebit de importante și că inexistența lor ar fi deosebit de dăunătoare. În acest caz sînt fixate arbitrar, neflecționind prețul real. De altfel, singurul articol din legea nr. 15 care se referă la prețuri este articolul 48, destul de confuz în esența lui. La nivelul Federației s-a ridicat problema dacă nu mai există nici o altă soluție decît această sărăcire rapidă a forței de muncă și așa destul de chinată de lipsuri. „Din această cauză, imi explică cu amărăciune dl. Mocănescu, există posibilitatea ca revolta să depășească un cadru sindical. Ne confruntăm cu situații tensionate mai ales în acele locuri din țară unde în timpul revoluției au fost tulburări grave, violente, unde oamenii au apelat și la mijloace dure. Cum este cazul de la Cugir, acolo a fost chiar revoluție. Oamenii își arată cite un teren viran și își spun „aici a fost primăria sau o clădire afumată «uite aici era miliția». Iar situația economică l-a adus iarăși în numai câteva luni în fața acestui conflict de muncă. Sîntem întrebați permanent. Ce facem? Ce facem? Că noi tot leșim.” Un fapt cel puțin ciudat pe care mi-l semnaleză interlocutorul meu, și anume, liderii sindicali care încearcă să ordoneze și să tempereze lucrurile se trezesc numiți peste noapte directori sau primari...

O altă problemă care produce profunde nemulțumiri la nivelul cartelului ALFA, este modul de tratare a crizei de etică a muncii, reproșurile permanente de tipul „du se muncește”, și concluzia că aceasta ar fi cauza de fond a scăderii producției și implicit a liberalizării. Or, înțeleg că în realitate lucrurile nu stau chiar așa, că oamenii vor să muncească, dar nu oricum, ci într-un cadru optim, pe cît este posibil acest lucru acum, ei reclamă proasta organizare, incapacitatea managerială și menținerea vechilor structuri. În sensul modificării structurilor nepropunindu-se nimic, iar schimbarea ciforva directori nu a dus la îmbunătățirea situației. „Desigur a existat un reflux al interesului pentru muncă după revoluție, dar este tot un efect, trebuiau analizate cauzele cu multă atenție și nu cu argumente de ordin politic.”

Impactul cu liberalizarea a produs distorsiuni sociale grave, nu numai din cauza nemulțumirii care deosebită mocănește ci chiar în perspectiva unei scăderi a productivității, deoarece mai mult ca oricînd oamenii caută prin discuții să dezlege acest mister. Nimeni nu se va hărnicii peste noapte numai pentru că s-au majorat prețurile.

Problemele și mai ales întrebările la care răspunsurile se lasă așteptate, sînt nenumărate. Muncitorii, liderii sindicali, și nu numai ei, se întreabă, de exemplu, cu cine s-au negociat prețurile de monopol? Prețul la petrol, în speță, la petrolul provenit din producția națională care este totuși de 7 milioane de tone. Producătorul nu este Hussein, iar beneficiarii se află și ei în țară. „Mai sînt multe alte chestiuni la care nu știm ce să răspundem cînd sîntem întrebați. În preț intră și salariul? (...) Ar mai fi proiectul Căjocaru. Noi am cerut și chiar sîntem dornici să ni se aducă argumente, dar nu de ordin politic, să ni se arate eventualele puncte slabe. Să fie discuții. Nu numai varianta aceasta, ci și alta dacă există, pînă se găsește soluția optimă. Pentru că ce se întâmplă acum nu este bine.”

Cartelul ALFA a susținut încă de la început programul guvernului, amenințînd chiar că va intra în opoziție dacă nu va fi respectat. „Numai că programul guvernamental cuprîndea niște etape, ca privatizarea, crearea concurenței etc. Aceste etape au fost eludate și din această cauză liberalizarea apare și chiar și este, doar o scumpire exagerată de prețuri, care nu va duce nici la stoparea corupției sau a speulei, nici la apariția de produse pe piață. Muncitorii spun, bine, costă kilul de cașcaval 240 lei, dar unde e? Și nu așa lei colo, cu cozi nesfirșite, ci peste tot. Noi nu spunem nu liberalizării și nici n-am făcut-o, dar nu așa!”

ANDREEA PORĂ

A pune căruța înaintea cailor

Legea nr. 15 privind transformarea întreprinderilor economice de stat în societăți comerciale și regimul autonom și liberalizarea prețurilor sînt primele inițiative importante din cadrul programului guvernamental de reformă economică. Deși inițial programul expus de dl. prim-ministru Petre Roman a fost primit favorabil inclusiv de forțele politice de opoziție, aplicarea lui în practică a provocat rezistențe și adversități. Am inițiat pe această temă un dialog cu reprezentanții ai Confederației Sindicale Independente „Frăția” — dl. Nicolae Hanța, secretar general și dl. Tudor Florescu, șeful Comitetului Director.

Horățiu Pepine — Care este punctul de vedere al sindicatelor afiliate Confederației, cu privire la liberalizarea prețurilor?

Nicolae Hanța — Noi considerăm că nu este o liberalizare autentică, ci o scumpire care va avea drept consecință în primul rînd sărăcirea populației.

H. P. — S-au prevăzut însă măsurile de protecție socială, prin compensații salariale.

N.H. — Măsurile de protecție socială trebuiau să înceapă odată cu liberalizarea. Și se ridică acum o întrebare: cine va plăti cei 750 lei? Vor fi repartizați de la buget, sau vor fi suportate de întreprinderi? Căci dacă plătește întreprinderea nu mai e vorba de protecție socială.

Tudor Florescu — Avem noi o vorbă: „A pune căruța înaintea cailor”. Atîta vreme cît nu s-a creat un sistem concurențial, cîtă vreme piața care reglează prețurile nu există încă, liberalizarea prețurilor este o simplă scumpire.

H. P. — Prețurile, după cum am înțeles, se negociază.

N.H. — În cea mai mare parte sînt impuse de Guvern. Cine negociază? Guvernul cu Guvernul?

T. F. — Liberalizarea și Legea nr. 15 ar fi trebuit să meargă mîna în mîna. Pînă în prezent s-au creat doar 130-140 de societăți comerciale. Există încă o mare frînă birocratică ce împiedică accelerarea procesului. Centralele se desființează, dar există întreprinderi mici tutelate de întreprinderi mai mari. Apar situații cînd toate inițiativele mici întreprinderi sînt pur și simplu blocate de întreprinderea căreia i se subordonează.

H. P. — După cite știm, sindicatele au fost chemate să discute citeva legi, cum ar fi cea privind acordul de ajutor de șomaj...

T. F. — Tocmai asta e problema. Guvernul spune că dorește un dialog pentru a ține seama și de părerea noastră, dar apoi înaintea Parlamentului proiectul de lege fără nici o modificare. Iar cînd s-a făcut liberalizarea nici n-au considerat că e necesar să se discute și cu sindicatele.

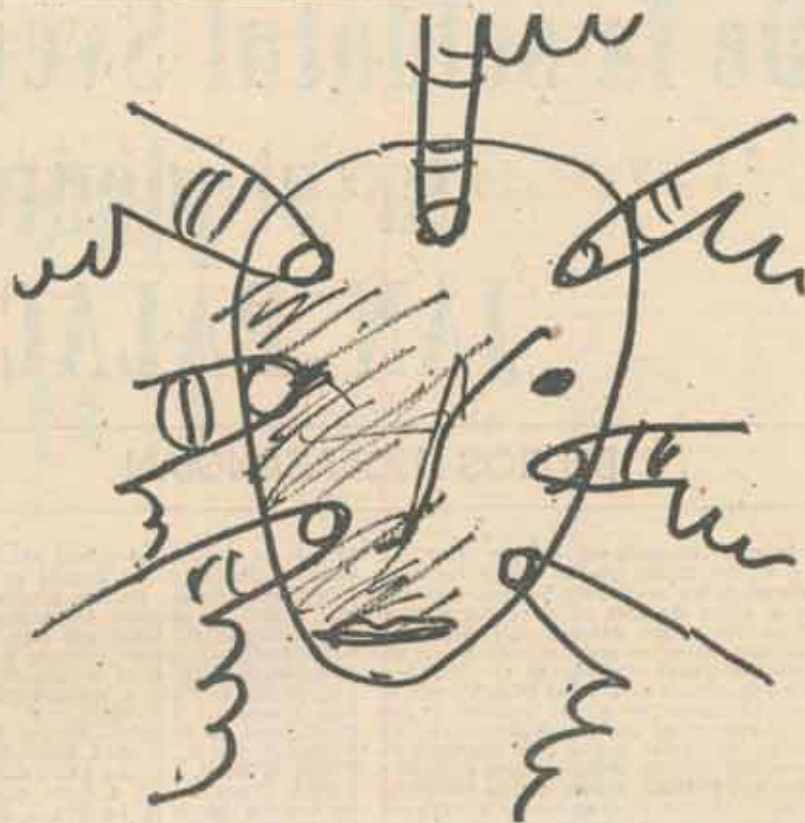
H. P. — Ai adus în discuție Legea nr. 15/1990 și implicit articolele cu privire la privatizare. Varianta Căjocaru a fost propusă ca alternativă. Care este opinia dumneavoastră?

N.H. — Confederația noastră respinge teza lui Căjocaru. Dar să discutăm concret. Eu sînt strungar la „23 August” și pot să vă spun că utajele sînt de pe vremea lui Malaxa. Potrivit privatizării gândite de Căjocaru, mie imi revin niște mașini cu care nu am ce face. Eu trebuie să investesc în modernizarea tehnologiei, dar nu am de unde. Această formă de privatizare ne-ar duce cel mai repede la faliment.

T. F. — Varianta Căjocaru e un proiect cu mare priză la public, dar din punct de vedere economic nu credem că ar avea cele mai ferice consecințe. În acest sens dispunem de citeva bune exemple. Astfel de experiențe s-au făcut în Occident. O întreprindere de ceasuri elvețiene a dat faliment. A fost preluată în gestiune de muncitori, care nu beneficiat și de subvenții. În scurt timp întreprinderea a devenit iarăși falimentară deoarece toți s-au gândit numai la consum și nu au reinvestit. Noi avem rezerve și față de Legea nr. 15, dar aceasta are totuși anumite avantaje. Sînt avantajele celor 70 de procente care pot fi vindute eventual unor investitori străini.

H.N. — Nu există decît o singură posibilitate de a ieși din impas: investițiile de capital străin.

HORĂȚIU PEPINE

Grafică de A. PERJOVSKI

Primul TRIBUNAL MORAL din România și-a început lucrările la Brașov

Joi 8 noiembrie, marcînd aniversarea înlăturării opoziției din viața politică a țării de către comuniști acum 44 de ani și începînd seria de manifestări care vor marca împlinirea a trei ani de la revolta populară de la Brașov, s-a deschis lucrările Tribunalului Moral. Constituit din inițiativa și prin grija Asociației „15 Noiembrie”, această instituție de onoare — prima din țară — are ca scop declarat judecarea faptelor acelor oameni care au participat activ la reprimarea revoltei ori au cerut publice și vehement pedepsirea exemplară a muncitorilor. În fapt, s-a deschis astfel procesul unei întregi epoci de întuneric în care valorile morale au fost mințite și deformate de o ideologie străină de neam.

În fața unui numeros public și a reprezentanților presei locale și naționale în sala de festivități a Clubului Uzinei de Autocamioane Brașov, dl. Vasile Anghel, președintele Asociației „15 Noiembrie”, a deschis prima ședință. Cu permisiunea sălii, domnia-sa a cerut membrilor Asociației — toți muncitori care au suferit direct în urma protestului lor — să se așeze pe aceleași locuri pe care au stat ca arestați. „Dorim aceasta — a arătat dl. Anghel — pentru a sublinia apartenența evenimentului la același context.” În continuare, vorbitorul a spus: „Acest Tribunal nu-și propune să dea sentințe și, în ultimă instanță, nici să stabilească explicit vinovății. Acest TRIBUNAL MORAL a fost gândit ca un instrument care să scoată la lumină din conștiințele oamenilor care au fost chemați în fața lui motivele pentru care s-au comportat ca atare. Este foarte important să știm de ce. Este foarte important să disecăm asemenea fapte pentru că ele s-au repetat încă și încă. Cel chemat aici vor fi lertați dacă au curajul sau decența să-și descaree sufletul, pentru că nu avem nevoie de victime, ci de încredere între noi.”

Grefierul a dat apoi citire listei celor chemați în număr de 41, de la cei mai implicați — Dumitru Calancea, Ion Radu, Maxim Berghianu, Petre Proțeasca, Maria Cebuc, Elena Schuster, la vremea respectivă înalți demnitari și partidului de tristă faimă — pînă la simplii muncitori care din diverse motive și-au învinovățit colegii și au cerut pedepsirea lor. Deși înainte de începerea lucrărilor în public, se comenta sceptic posibilitatea ca vreunul dintre cei citați să se prezinte, au fost totuși patru care nu răspuns „prezent” la apelul nominal. Ca probe la dosar au fost prezentate procesele verbale ale

ședinței din 3 decembrie 1987, cuprînzînd declarațiile de atunci ale celor în cauză. Într-o autentică limbă de lemn aceste declarații, aproape identice în formă și fond, condamnau cu asprime protestul muncitorilor.

Trei dintre cei patru acuzați prezenți s-au prezentat relativ anost, răspunzînd mai mult sau mai puțin stereotip întrebărilor juriului și sălii. Au admis că respectivele declarații le-au fost impuse, că, în fapt, au fost redactate de altcineva și că le-au semnat de frică. Nu au căutat să descopere sau să înțeleagă motivele pentru care muncitorii s-au revoltat. Păstrînd distanțele, nu difereau prea mult de membrii cpeș și oricînd le-ar fi putut lua locul cu aceleași rezultate.

Mai interesant pentru cauză a fost apărarea pe care a susținut-o dl. Bazil Tătărescu, în prezent director la aprovizionare. El a recunoscut că a cerut din proprie inițiativă pedepsirea protestatarilor. „Am cerut pedeapsa maximă pentru ce am văzut acolo: pentru deturnarea manifestației către stricăciuni și tulburarea liniștii. Am apreciat începutul, dar nu și sfîrșitul.” Dl. Bazil Tătărescu a încercat să nuanțeze atitudinea sa ca fiind prins între ciocan și nicovală, că ar fi fost forțat de conjunctură să acționeze împotriva colegilor săi. Irelevanța și inexactitatea argumentelor sale au fost însă ușor puse în evidență de faptele rememorate de martori. Ca o paranteză, se pare că „insistența” cu care Securitatea l-a anchetat pe muncitorii, le-a fixat în memorie foarte bine faptele acelor zile, ceea ce se dovedește de folos acum. Dl. Tătărescu a mai adus în apărarea sa argumentul că a fost el însuși interogată „strîns” și apoi mutat din județ dar se pare că ar fi fost mutat pentru a fi... protejat și nu tocmai disciplinat.

Sala a apreciat că dl. Tătărescu nu a înțeles scopul instituției în fața căreia a fost chemat. Oameni ca el vor dauna încă mult timp de acum înainte societății noastre, prin perpetuarea unei mentalități gresite.

Lucrările primei ședințe a TRIBUNALULUI MORAL s-au încheiat într-o atmosferă gravă, deloc încurajatoare, urmînd a fi reluate după 15 noiembrie 1990, dar rămîne cert faptul că această instituție este deosebit de utilă. Exemplul ei va fi cu siguranță preluat în țară, pentru că actualele convulsii sociale nu-și pot găsi remediul dacă victimele și călăii vor continua să se prefacă și să refuze asumarea pozițiilor proprii.

LAURENȚIU CONSTANTINESCU

De la soldatul Švejk la studentul JAN PALACH

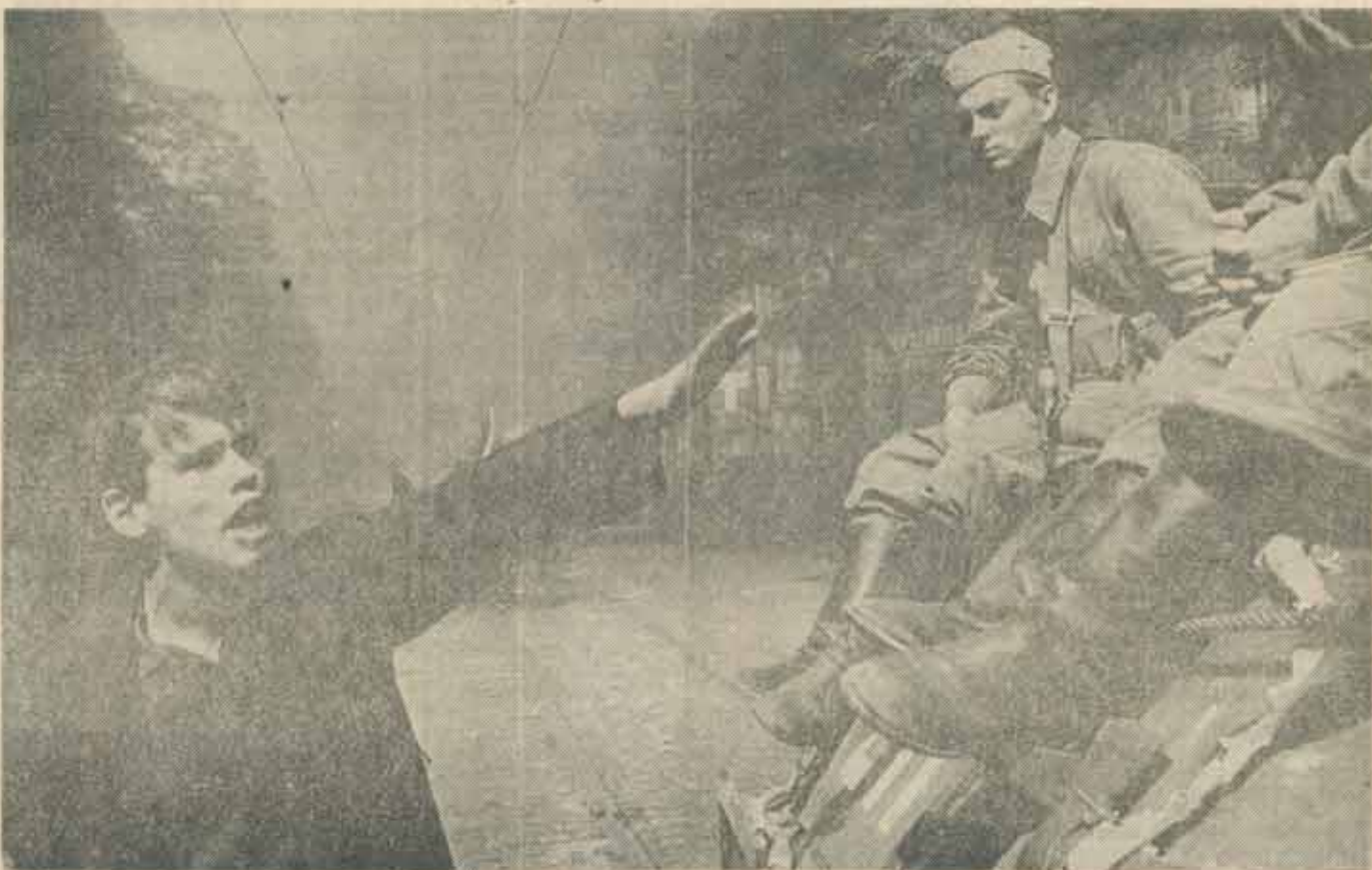
BEDROS HORASANGIAN

În acel binecunoscut omagiu închinat lui Václav Havel puș de Milan Kundera sub protecția unui titlu precum **O viață ca o operă de artă** se strecoară o idee cărăia ne vedem obligați să-i dăm importanță. Kundera aminteste de faptul că renașterea cehă din secolul al XIX-lea s-a organizat nu în jurul Bisericii, nici al unui partid politic sau al armatei, ci „în jurul culturii în general și al teatrului în particular”. Și se spune cum marile personalități politice cehe au fost scriitori: istoricul Palacký, poetul satiric Havlíček, filozoful Masaryk. L-am putea adăuga pe Patočka, profesorul de filozofie, unul dintre membrii fondatori, alături de Havel, al **Chartei 77**. Ce să însemne asta în istoria modernă a unei națiuni mici, prinsă între jocurile de interese ale marilor puteri? Că oamenii de cultură, contrar aparențelor și prejudecăților instalate pe multiple căi — și greu de urnit peste noapte — au fost prezenti și au contribuit din plin la buna „așezare” social-istorică a națiunilor. Exemplele ar fi nenumărate, de la un virtuos ca pianistul-precursor de republică Paderewski până la actorul Ronald Reagan și filozoful bulgar, recent instalat în scaunul prezidențial, Jello Jelenc. Nu totdeauna a fost așa. Nu totdeauna va fi posibil. Chiar dacă natura nu face salturi, oamenii mai rar și peste ea. Ba lumea și bunul simț nu mai sînt dominante. Și le-au locuit ambițiile mărunde, isteriile naționaliste, intoleranțele religioase. Albert Camus ajunge la Praga în iulie 1937. Trăiește câteva zile de mare dramatism, singur, părăsit de soție și prieteni, într-un oraș străin, într-o lume îndepărtată, cenșie și anostă, strivitoare, ucigașă, pentru un om al sudului, ca el. Notează în **Carnete**: „Praga — Primele patru zile. Mănăstire barocă. Cimitir evreiesc. Biserici baroce. Soseala la restaurant. Poeme. Nici un bun. Mortul. Castravete în otet. Ciupul și sardoneul țintit pe sold”. Cine își putea închipui că din înfringerea neputincioasă a omului strivit de destin vor ieși extraordinarele pagini din **Ca moartea** în suflet despre lupta dintre om și propria lui existență. Care, de altfel, oricînd, nici măcar nu-i aparține. Camus își trăiește propria dramă personală. O Europă intravagă se pregătește să trăiască una colectivă. Cultura și istoria față în față, aprinzându-se, mergînd în paralel, ridicîndu-se una împotriva celeilalte. Un profesor universitar și poet este condamnat pentru eresia de **Conciliul de la Konstanz** și ars de viu în 1415. Despre Jan Hus este vorba. De la creștinarea ecuilor sub Veneția în secolul X și pînă la crearea Republicii Cehoslovacie în 1918 au fost zece secole de îndrăgănită luptă între spirit și putere. Care n-a încetat nici în secolul nostru, dovadă sfocventă ultimele șapte decenii cu tot ce cuprind ele. În 1969 studentul Jan Palach își dă foc în semn de protest împotriva ocupării țării de către trupe străine. Douăzeci de ani mai tîrziu un dramaturg împiedică sacrificiul altor tineri preferînd calea închisorii. De aici, pe nesimțite, jurnalul editat în care istoria și-a făcut loc cu rezecțiuni pînă ce a culminat cu o formulă care nu-i place lui Václav Havel: **revoluția de catifea**. Departă de a fi plăcute și moi, tandre și voluptuoase, meandrele istoriei cehoslovace ascund în rufeie ei momente tragice. În 1393 Veneția îl aruncă de pe podul Carol în Vltava pe Jan Nepomoucký. Un om care refuză să trădeze devine legendă vie și trăiește în memoria colectivă. Satul Ládice, de lângă Praga este ras de pe fața pămîntului și toți locuitorii uciși. La doar cîțiva pași de Praga lui Mozart, de sunetele lui **Don Giovanni** și a simfoniei, atît de jucăuse. **Praga**. Sute de mii de oameni sunt epurați și puși la indexul social, cultural, existențial după înăbușirea în singe a **Primăverii pragheze** în toamna lui '68. Și au urmat două decenii de iarnă rece. Va da cineva înapoi acești ani furai? Cine va plăti trasețea, nefericirea, interdicțiile, arestările, perchezițiile, nopțile înfrigurate? Nimic nu e etern. Din fericire răul nu poate dăinui la infinit. Din nefericire binele, atît cît e, nu e nici el perfect și înțeles de fiecare pe cont propriu. Dar ce ne-am face fără subiectivitatea lumii? ! Ne ignorăm reciproc fără să ne dăm seama. Ca să ne dovedim, într-o bună zi, că avem nevoie unul de altul. Dincolo de istorie, de ticăloșile ei. De cuvinte. „Și iată cum cortina de obiceiuri, țesătura confortabilă de gesturi și cuvinte sub care inima atîpste, se rî-

dică încet, dezvăluind chipul palid al neînștișii.” Naratorul lui Camus se dezvăluie lumii într-o berărie pragheză. El este umilit de propria lui neputință în fața universului. Mare sau mic. Acolo unde Švejk își găsea puterea de a se autoalimenta. De a se refăce, de a căpăta forță. O forță a supraviețuirii în fața birocrăției organizate, a prostiei solidarizate cu lașitatea. Sintem în plină Europă Centrală, în plină **Kakanie**. A lui Kafka și Musil. Dar și a atîtor duci și arhiduci. Praga a fost a doua capitală a unui uriaș imperiu. La Praga și Viena își trăiește Mihai Viteazul sfetnicul de talnă. La Praga își trăiește lupta dintre propria sensibilitate și absurdul vieții supuse rigorilor paterne, comunitare, socio-culturale Kafka. Oamenii politicii s-au ocupat de literatură. Și literatura, cu personajele ei reale sau fictive, a făcut politică. Kafka a existat cu adevărat. Ca și Werfel, ca și Max Brod, ca și Seifert, Hrabal sau Kundera. Švejk este o proiecție în imaginar. Un valcă care primește ordine și le execută. Nu are ambiții, nu vrea să-și depășească propria condiție. Departă de a fi nebun, el se prefăce în ne-bun prin bufoneriele lui. Iar risul dezarmență răul. Ironia induce o notă de luciditate. De scepticism,

cîntăreții Marta Kubisová a putut fi auzită chiar dacă ea n-a mai cîntat după aderarea la **Charta 77**. Această faimoasă formă de neîngenerunchiere intelectuală și umană, la urma urmelor, a fost o adaptare la timpurile moderne a **nonviolentei** promovată cu succes de Gandhi. Un subcontinent cu sute de milioane de locuitori și-a cîștigat independența printr-o uriașă voință colectivă. Sînt momentele fericite ale istoriei. Nu totdeauna s-a întîmplat așa. Nu întotdeauna a fost posibil. Așa cum un Jan Palach a avut o tărie de caracter și o forță morală de excepție. Švejk poate ar fi ris de el. Ca și Mitică. La ce bun să te sacrifici cînd viața este atît de frumoasă? Nu au murit atîția cîlugări budiști și noi am dat, neputincioși sau nepăsători, din umeri? Un Liviu Babeș nu și-a dat foc în semn de protest vizavi de politica dusă de Ceaușescu și e ca și necunoscut pentru o țară întreagă? Cum de am ajuns la atîta egoism și dezumanizare? Anii în sir cehei și slovacii au trăit, ca și românii, în minciună. Adevărul era la îndemîna copilului care striga: **Primul secretar e gol!** Și totuși se găseau atîția care să-i îmbrace și să aplaude. Pînă într-o bună zi. Mai multe zile. Care au venit din interiorul națiunii dar și din afara granițelor. Nu mai putem trăi izolați. Chiar dacă ne simțim sau suntem uneori singuri, lumea din proajmă nu ne (mai) ignoră. Și nu o putem refuza? Ceea ce s-a întîmplat în 1989 în Cehoslovacia nu ar trebui să neămire. Departă de a alinge cote violente cu care alte popoare sunt mai obișnuite — să ne reamintim doar de loviturile de stat militare sud-americane, unde de fiecare dată curge sînge — revoluția de catifea s-a consumat la **la tîbetică, en douceur, sans haine ni esprit de revanche**, cum notează Timothy Garton Ash, un bun cunoscător al realităților est-europene. Și, să nu uităm, autorul acelei prime legi a politicii din Europa de Est după 1989: **omul care zice că nu e nici de stînga, nici de dreapta, este de stînga**. Aviz amatorilor noștri „neutri”, avem și noi clienți noștri, măcar de-ar fi stînga și dreapta românească bine definite. **Pentru cine bat clopotele, Mitică?** este un strigăt de disperare și neputință, un film de Pîntilie, frate bun cu **Amadeus**-ul lui Miloš Forman. Doar niște oameni din Est puteau înțelege în adînc tragedia umanului. Ca și Gogol. Ca și Dostoevski. Ca și Kafka. Hašek. Ca și Jan Palach. Fiecare în felul lui.

persată brutal de brigăzile speciale a mobilizat o întreagă națiune. Și iar să luăm amînte: în 1948 partidul comunist era majoritar în această țară și foarte popular în Cehoslovacia lui Dubček. Fata umană s-a schimonosit în chip brutal. În 1939 studentul Jan Opletal era asusinat de nazisti. În 1969 studentul Jan Palach se sacrifică pentru o idee care trece de la Hus la Havel: **adevărul va învinge**. El nu va cîștiga însă dacă nu va fi sprijinit și servit cu o anume consecvență. După o lungă dominare a birocrățiilor devenite simple marionete, cehei și slovacii au găsit în Havel acea „față umană” a lui Masaryk și Dubček. Cu un puternic și demn sentiment național, dar fără naționalisme, ei au transformat înfrîngerile în victorii morale. **Lanternă magică** le-a purtat noroc. Am văzut cu ochii noștri ce-au însemnat lunile tragice din toamna lui '68. Cînd soldatul Švejk a fost strivit de forța tancurilor înrobitoare. Cînd căutam să vedem **Help**, filmul Beatles-ilor într-un cinematograful de cartier printre oameni care aveau pe buze Dubček și Svoboda. Iar peceții caselor aveau puse alături — ironia istoriei — zvastica nazistă germană și steaua roșie cu cinci culori internaționalistă. Este o eroare să le cerem studenților să-și vadă de „cărțile” lor. Totdeauna au fost înaintea celor „maturi”. Prin caracter, intransigentă, radicalism, spirit civic. Să nu-i minimalizăm nici noi și să le acordăm încredere. Nu e straniu că douăzeci de ani nu s-a pomenit un cuvînt despre Jan Palach? Să credem că acest brav soldat pentru adevăr și dreptate va dăinui în memoria colectivă a Europei. Poate tinerii de azi nu-și pot imagina momentele de emoție și entuziasmul general trăite de români în toamna lui '89. Cînd un popor și-a regăsit o anume identitate și cînd Ceaușescu și-a înșelat propriu-zis succes politic. Cînd investițiile de autoritate și încredere au fost spulberate în doar cîțiva ani pentru mărunt și stupide ambiții personale. Istoria se răzbuună. O altă tragedie, pe lângă altele altele, din păcate nu doar personale, ci cu nefaste consecințe. Pe termen lung. Multe din ele le suportăm abia astăzi. Ar fi trebuit să învățăm din nenorocirile trecutului. Din nefericire nu o facem și încrecăm să o păcălim. Iar cînd nu dăm seama se dovedeste prea tîrziu. Lecția „**revoluția de catifea**” oferită de cehei și slovaci rămîne la îndemîna și nu strică s-o cunoaștem mai bine. Iar dacă

Švejk nu poate schimba istoria, el i se supune, o îndură, o suportă. Încearcă să se adapteze, să se — cu o vorbă atît de la îndemîna noastră — descurce. Ne putem închipui o întîlnire între bravul soldat Švejk al lui Hašek și Mitică al lui Caragiale? Sînt foarte populari amîndoi, dar nu eroi naționali. Chiar dacă milioane de oameni îi cunosc mai bine pe cei doi și știu mai puține despre Masaryk și Havel, despre I.L.C. Brătianu și mareșalul Averescu (oricînd de ciudat ar părea, cei doi oameni politici români s-au bucurat de o uriașă popularitate în anii '20; cum nu s-a mai întîmplat în mod real ulterior). De ce tot amestecăm istoria cu literatura? Nu tot ce reprezintă Švejk înseamnă un popor. Poate, uneori, comportamentul lui Mitică ne enervează. E superficial, găunos, chiar antipatic. Dar noi cum suntem? ! Švejk n-a făcut nici un act de eroism. Cîțiva soldați parașutisti în timpul celui de-al doilea război mondial și-au dat viața omorîndu-l pe Heydrich. Halba de bere n-a mai rezolvat conflictele politice. Așa cum zgomotul produs de șenilele tancurilor sovietice n-a putut asurzii vocile unor Patočka și Havel. Așa cum vocea

Că plîngem sau ridem după cum se schimbă anotimpurile. Important a rămas să nu ne pierdem încrederea. Dramă de speranță care să ne tragă înainte. Picătura de inteligență și umor care să ne dovedească un lucru altminteri banal și firesc: cine trișează, pînă la urmă pierde. Sînt reguli, poate nu bine explicate prin logică sau statistică matematică: nu se poate mînti la infinit, nu te poți (auto)amăgi oricînd și oricum. Faptul că inteligenții și oamenii de spirit ca Smrkovský, Zdeněk Mlýnař, Jiří Hájek sau Pelikan au fost scoși de pe eschierul politic s-a răzbuinat peste douăzeci de ani: multimea adunată la Praga să sprijine **Forumul Civic** izbucnea în **Huoh** și fluterături doar la pomenirea unor nume precum Bilák sau Husák. E rău cînd intelectualii nu mai pricep bine frămîntările de „jos”. E riscant cînd cei de „jos” nu mai acordă încredere și autoritate celor de la vîrf. Cum să se medicze astfel de situații? Cehei ne-au dovedit că se pot găsi alternative. Biserica a sprijinit opțiunile **Forumului**. Armata a fost garantul — să apreciem și să luăm amînte — unei formidabile discipline sociale. O manifestare studentescă dis-

berea românească s-a scumpit în condițiile așa-zisei liberalizări a preturilor, iar cea de Pilsen ca și cum nici nu mai există, să contăm pe nemurirea celor care, într-un fel sau altul, ne țin treze conștiințele. Cultura politică nu poate da roade decît printr-o elastică și eficientă politică culturală. Fără modificarea unor mentalități adînc înrădăcinate n-ar fi luat naștere mișcarea pentru drepturi civile **Charta 77**. Fără urmărirea cu consecvență a unor idei și asumarea riscurilor potențiale, dramaturgul Václav Havel nu ar fi ajuns nici în închisoare, nici președinte, nici un punct de reper în politica est-europeană. Pe 17 noiembrie președintele George Bush va vizita Praga. Praga soldatului Švejk. Care rîdea de ei însuși și-i făcea și pe alții să rîdă. Un bufon, făcînd, ca și noi de atîtea ori, haz de necaz. Studentul Jan Palach are dreptul la popularitatea acestui brav ostaș. Amîndoi s-au luptat împotriva prostiei și forței organizate. Fiecare după mîntea și puterile lui. Cunoșcîndu-le eforturile, poate vom deveni într-o bună zi mai buni și ne vom înțelege mai bine unul cu altul. ■

CORTINA SFÎȘIATĂ

Născut la 5 octombrie 1936 la Praga, actualul Președinte al Republicii Federative Cehă și Slovacă și-a încheiat ciclul școlar elementar în 1951; nefiind nevoit să-și continue studiile, datorită mediului familial înstărit, Václav Havel a absolvit liceul la seară, lucrând totodată patru ani ca laborant chimist. Debutând la 20 de ani, a publicat studii și articole în presa literară și teatrală. Tradițiile culturale, aflate inclusiv în mediul familial, l-au îndreptat spre valorile umaniste ale culturii cehe, însă, din motive „de cadru”, accesul la școlile de profil umanist i-a fost refuzat. Drept care, a urmat o școală tehnică timp de doi ani, satisfăcând ulterior serviciul militar.

Printre profesiile practicate, se numără aceea de tehnician de scenă, la Teatrul „A.B.C.” iar din 1960 la „Teatrul de la balustradă” din Praga. Activitatea fundamentală rămâne însă cea de dramaturg (primele sale piese jucate fiind în chiar „Teatrul de la balustradă”), una dintre cele mai importante serieri rămânând Sărbătoarea din grădina (1963), datorită puternicei tendințe de renaștere în arta și societatea cehă pe care o ilustrează. În timpul „Primăverii de la Praga” — moment culminant al respectivei tendințe — Václav Havel a deținut un rol activ, ca exponent al unor reprezentări democratice despre cultura și societatea cehă. După invazia din 21 august 1968, piesele sale au fost interzise, printre ele

numărându-se: Înștiințarea (1965) și Posibilitatea îngreunată a concentrării (1968).

Renumerele mondiale ale lui Havel a început să se contureze încă din anul '60, pentru ca în decada următoare și în anii '80 să cistige în amploare. Václav Havel a fost în acei ani nu numai un talentat dramaturg, ci și un cetățean activ, un militant pentru liberalizare și recunoașterea drepturilor omului. Atitudinea aceasta s-a concretizat cu maximă acuitate în contribuția avută la fondarea, împreună cu un grup civic, a Chariei 77. Havel numărându-se totodată printre primii trei purtători de cuvânt ai acesteia. Urmărit de autoritățile comuniste, a fost închis în trei rânduri, perioada de detenție totalizând cinci ani.

Operele scrise în perioada opririi cuprind atât piese de teatru (Opera calcicilor, 1972, Audienta, 1975, Vernisajul, 1975, Protestul, 1978, Largo desolanto, 1984, Ispita, 1985, Așanarea, 1987) cit și un volum de corespondență din închisoare, cunoscut pretutindeni sub titlul Scrișori către Olga, la care se adaugă trei cărți de eseaistică. Pentru opera și activitatea sa de luptător pentru drepturile omului, Václav Havel a primit premii internaționale importante: Premiul „Erasmus” — 1986, Premiul pentru pace al librărilor germani — 1989 și premiul „Olof Palme” — 1989.

TRECUT ȘI VIITOR

Stimați prieteni,

Vin toamă de la statula Sf. Václav, unde am deus fiori în amintirea victimelor de pe urma invaziei armateilor Tratatului de la Varșovia din 21 august 1968. Am fost acolo împreună cu cei câțiva cetățeni sovietici nămficați, care neluând în seamă consecințele drastice pe care le vor sunorta, au avut curajul să protesteze în ziua de 23 august 1968, în Piața Rosie, împotriva ocupării Cehoslovaciei. Acestor cetățeni le adresăm mulțumirile noastre. Cel puțin în mod simbolic au apărut onoarea popoarelor Uniunii Sovietice. **Ce s-a întâmplat, de fapt, acum 22 de ani?** După schimbările în conducerea partidului comunist, cind în funcțiile de conducere au ajuns reprezentanții aripii reformiste și au început să infăptuiască anumite reforme parțiale, întreaga noastră societate s-a trezit treptat la viață. S-au desțențat în ea speranțele că începem să făurim în țara noastră, după 20 de ani de totalitarism comunist, o ordine socială mai democratică, mai liberă, mai dreaptă. Aceste speranțe au suferit o mare decepție în noaptea de 30 spre 21 august, cind cinci armate ale Tratatului de la Varșovia, la care s-au adăugat câțiva conspiratori locali, au atacat prin surprindere țara noastră, pentru ca procesul care s-a declansat atunci și care era expresia speranțelor deșteptate ale popoarelor noastre, să fie înăbușit cu brutalitate. Datorită acestei agresiuni, la noi a fost instaurat unul din cele mai conservatoare regimuri comuniste din blocul sovietic, care apoi s-a răzbunat nemilos pe toți cei care au militat pentru renașterea societății noastre și care a comis oarbe incalculabile, ale căror dimensiuni abia acum le cunoaștem în totalitate.

Datorită înăbușirii violente a Primăverii de la Praga și a regimului de deștație, care a fost instaurat după înăbușire, nu au mai existat șanse nici pentru ceea ce se preconiza a se face, cu multe greutăți și pierderi, în țările vecine. Cehoslovacia a devenit o insulă de liniște, lipsită de drepturi, de demoralizare sistematică și de exploatare criminală a viitorului. Așa am pierdut alți 20 de ani din viață.

Ziua de 21 august 1968 o comemorăm astăzi într-o atmosferă specială. În atmosfera unei neliniști generale, a unei nervozități generale, a unei nemulțumiri generale, datorită faptului că spargerea vechilor structuri totalitare înaintează foarte încet. Am avut alegeri libere, la care a participat un procent foarte mare, inexistent pînă acum, din populația noastră, am ales un parlament liber, avem o presă liberă, avem un guvern democratic. Dar nu am reușit să ne echilibrăm cu această moștenire grea a sistemului totalitar. Tot mai există și mai funcționează structuri puternice ale vechiului regim, care au apărut după lungi de-

ceali, și mai cu seamă în acei ultimi 22 de ani. În multe localități la conducere se află aceiași oameni care au condus și înainte. Merg mină în mină cu factorii de conducere și întreprinderilor economice. Încă mai există celești birocratici care discreționează modalitățile economice rationale ale întreprinderilor și unităților de servicii în parte.

Vechia birocratie dănuie încă la toate nivelurile, pînă la birourile centrale, pînă la ministerele republicilor sau pînă la nivel federal. Cei 20 de ani pe care i-am pierdut au lăsat consecințe tragice, fiind o perioadă de existență a unei generații. Datorită sistemului totalitar a dispărut din țara noastră creativitatea umană, pe care regimul anterior o înăbușea sistematic, la fel ca și caracterul întreprinză-

binetelor agricole și diverselor întreprinderi se adună toți norii unor directorate inutile și al unor birocratii incapabile. Întreprinderile de comerț exterior trăiesc ca niște parazii de pe urma producției, vinzind produsele pe care întreprinderile ar fi fost în stare să le vîndă mai bine și mai repede singure. În spațiile tuturor se ascund tentaculele unei mafii invizibile, care se străduiesc să comercializeze bunurile ce nu le aparțin, să constituie societăți de acțiuni suspecte sau să dețeneze cit mai sigur capitalul obținut.

Vinuri de proastă calitate, foarte obscure, de tip „Slušovice”, pătrund pe neobservate în întregul nostru sistem alimentară. Aceasta nu spune mare lucru pentru majoritatea oamenilor. Faptul este îndeobște cunoscut și se aud deja voci din toate părțile care

Trebule să exercităm presiuni asupra parlamentului pentru a adopta mai repede legi bune și asupra guvernului pentru a nu se teme de hotăriri îndrăznețe. În sfîrșit, trebuie să se pună în mișcare procesul de privatizare, care eliberează energiile creatoare și întreprinzătoare ale societății noastre. Trebuie să se ajusteze codul muncii, pentru a permite o schimbare mai elastică a nomenclaturii incapabile sau sabotoare. Nu ne putem buza numai pe parlament și guvern, eventual pe președinte. Trebuie ca toți cetățenii să-și aducă contribuția la opera comună. În fiecare localitate, în fiecare întreprindere oamenii trebuie deprinși să riste, să se folosească de toate posibilitățile juridice și politice pe care le au la dispoziție. Astăzi, cetățenii pot influența cine să fie în fruntea cooperativelor sau în fruntea întreprinderilor. Pot atrage atenția asupra normelor, circulațiilor și regulamentelor învechite, pot să ceară anularea lor, să propună altele noi. Se pot pregăti conștient pentru alegerile din toamnă în organele de administrație locală și să nu permită ca în ele să se reînnoască reprezentanții vechilor structuri, fie și sub formă mascată. În țara noastră trăiesc doar destul de mulți oameni cinștiți și deșteți, care pot ocupa locuri în organele reprezentative din comune și orașe.

Fac un apel la tinăra generație pentru ca să nu se teamă să intre în viața politică și să preia răspunderea politică. Peste țara noastră ar trebui să adie un vînt proaspăt. Dacă în anul 1968 a avut o anumită logică argumentul reformiștilor, potrivit căruia trebuia să înaintăm încet, cu atenție, cu sobrietate, cu discreție spre a nu irita și provoca pe vecinul nostru puternic, astăzi acest argument nu mai e valabil. Astăzi nimeni nu ne mai amenință, astăzi totul depinde numai și numai de noi, în ce fel de țară vom locui. Nu mai putem să ne scuzăm cu nimic și față de nimeni. Cu cei care aici, la noi acasă, ne mai chinulesc și ne distrug, care se îmbogățesc în contul celorlalți, care așează deznădejdea și apatia pentru a putea trăi mai departe așa cum s-au obișnuit și care în liniște persiflicăză conducerea democratică de astăzi, putem și chiar trebuie s-o scoatem la capăt singuri.

În această piață, în Piața Inșurrecției naționale slovacă din Bratislava și în alte multe alte piețe, nu ne-am adunat în luna noiembrie numai pentru ca mafia totalitară să nu mai devasteze pe mai departe, fără să fie deranjată, republica noastră. Opera ne care atunci am inaugurat-o trebuie desăvîrșită cu succes. Conșoirorii noștri de aici nu se mai pot sorziți pe armate străine puternice. Dacă ne vom lăsa păcăliți de ei și de data aceasta, vina va fi numai a noastră. Am pierdut 20 de ani și nu ne mai putem permite să pierdem nici o zi. ■

Prezentare și trad- cere
MIRELA NEDELCU

Discursul lui Václav Havel ținut cu ocazia acțiunilor legate de cea de-a 22-a comemorare a ocupării Cehoslovaciei de către armatele Tratatului de la Varșovia, din 21 august 1990, în Piața Václav din Praga

tor, inventivitatea și îndemnarea. În locul suteilor și miilor de mici magazine și ateliere găsim stururi trase pe străzile noastre, care ascund spații cu care face comerț activ mafia întreprinderilor-mamut ale fondului localiv, care abuzează cu măiestrie de sutele de regulamente și dispoziții timpite, pe care nimeni, pînă acum, nu le-a deștînțat. Tărani, muncitorii și meseriașii noștri sînt considerați încă drept oameni care nu se bucură de drepturile lor, care mai trebuie să aibă deasupra lor un aparat administrativ larg, care, chipurile, i-ar dirija, dar în realitate le comolcă existența și munca și care, mrt mult, se lasă să fie întretinut de către ei. Restaurantele noastre nu sînt locuri primitoare, ospitaliere, de bună dispoziție și de înțîniri prietenești, ci niște jungle periculoase, unde oaspeții noștri și străinii se înțînesc fără plăcere, cu nepăsare și cel mai adesea sînt chiar jefuiți. Aceasta nu se datorează faptului că în acest domeniu al ospitalității ar lucra numai oameni necinștiți. Restaurantele se prezintă astfel, pentru că sînt administrate de birocrati din înștitului absurd de thoul „Restaurante și can'line” sau „Inter-hotel”, a căror menire principală nu este de a mulțumi oaspeții, ci numai propria supraviețuire.

Deasupra fabricilor noastre, ale com-

chemă la îndepărtarea unor asemenea stări de lucruri. Din nou se dovedește că revoluția noastră nu este încă încheiată. Dimpotrivă, lucrul cel mai important urmează să se facă. Nu este adevărat că această revoluție a dat greș. Ea pur și simplu nu s-a terminat și nici un lucru nu poate fi judecat pînă nu e gata. Pentru a putea repara lucrurile trebuie să începem discuțiile imediat și în mod energic.

Cel puțin cu gîndul trebuie să ne întoarcem la zilele lunii noiembrie, pentru acel spirit de unitate și de nostalgie după schimbări, pentru acea dirzenie cetățenească și pentru acea fanție cetățenească care atunci s-au manifestat mai puternic decit toate structurile totalitare. Astăzi ar trebui să ne amintim și de atmosfera de unitate spontană cu care cehii și slovacii, mină în mină, s-au oous, fără violență, violenței, acum 22 de ani.

Săptămîna aceea de rezistență a stîrnit admiratia întregii lumi. Trebuie să prevaleze interesul general în fata intereselor de partid sau particulare. De asemenea, trebuie să acționăm fără violență și tolerant, dar hotărît și rapid, așa cum am dovedit-o la sfîrșitul anului trecut, cind partidul atotputernic de pînă atunci, sub ocesiunea voinței maselor, în decurs de câteva zile, a renunțat la rolul său conducător.

CORTINA SFÎȘIATĂ

Romancierul, dramaturgul, eseistul, ziaristul de notorietate mondială Karel Čapek s-a născut la 9 ianuarie 1899, în comuna Malé Svatonovice, din nord-estul Boemiei, fiu al unui medic de țară. În același an, familia sa se mută la Úpice, unde tatăl său deschide un cabinet medical.

Ținărul Karel Čapek urmează cursurile Facultății de filozofie din Praga, continuându-și studiile la Berlin și, apoi, împreună cu fratele său Josef, în Franța. Obține doctoratul cu tema „Metoda obiectivă în estetică cu referințe la artele plastice”. În paralel, colaboră cu revistele de critică literară și de artă —, pentru o viață întreagă, colaborarea la ziarul „Čadové noviny”.

Primele volume de proză (Răstignire, Povestiri penabile) se fac ecoul frământărilor sale meditative despre destinul sinuos și nesigur al omului în sistemul social, reflectând, în același timp, viața cenusie și adesea tragică a săracilor. Treptat însă, orientarea mai clară spre problematica socială din operele sale un ton critic îndreptat asupra țărilor socialiste, abordând marile dileme ale existenței omenirii, Karel Čapek recurge cu o remarcabilă putere de creație la limbajul fantastic. Piesa R.U.R. este prima din această serie, parabola halucinantă a conștientelor necontrolabile pe care le poate avea manipularea științifică în scopuri tehnice, antiomane. De menționat că în această lucrare apare pentru prima dată în literatura universală termenul de „robot”, de la substantivul ceh „robota” — „munca”. În piesele următoare (Din viața insectelor, Reteta Mahropoulos) sub aceeași halucinantă și rece se numește astăzi „S.F.T.”, obsedantă preocupare a scriitorului pentru destinul omenirii, amenințat de tehnocismul antisocial, se va insera ca un hitmotiv. Nu alta va fi și cea care inspiră romanul său Fabrica de absolut, închipuind un adevărat paradis infernal al unei false abundanțe, declanșatoare de ură la proporții planetare, anticipând isteria nihilistă a hitlerismului. Maleficele forțe ale războiului, mișcând arme

de exterminare în masă, sînt denunțate cu aceeași profetică luciditate în romanul Krakati, exasperarea crâurilor lui Čapek contaminându-l pe autor însuși de o opțiune generoasă, dar utopică, aceea a reintegrării la o existență primitivă, scutită de pericolele și vicile civilizației.

După o perioadă de recul, fluxul evenimentelor sociale și politice din anul '38 îl resesează pe Čapek pe poziții critice radicale. O măturare majoră în acest sens o constituie trilogia sa romanică alcătuită din Hordubal, Metazorul și O viață obișnuită, în care dezvăluie drama emigranților într-o Americă a promisiunilor crunte dezmințite.

Între timp fascismul se înscăunase la putere în Germania. Iluziile pacifist-parlamentariste pe care le nutrește Čapek cad, Radicalismul devine evident în romanul Război cu salamandrele (1938), parabola neîndurător-satirică a goanei după „spatul vital”, a proliferării instrumentelor orbe de curcuzare a omenirii. Este anticipat aici întreg enervat de orori și crime cu care nazismul avea să impună Europa. Începînd chiar cu țara iluziilor scriitor, angajat definitiv pe baricadele umanismului, „Crisea — prezenta Čapek — a calificat cartea mea «cuman utopice». Nu accept cuvîntul. Aici e vorba de prezent, nu de utopie. Aici nu este vorba de o speculație asupra unor evenimente viitoare, ci de reflecție asupra ceea ce se întîmplă în mediul în care trăim. Literatura care refuză să reacționeze la evenimentele cu toată forța cuvîntului, această literatură nu mă interesează”. Auzi imediat următorii auca să-i confirme sumbrele prezvenții. Ultima sa chemare patetică la rațiune și la unirea omenilor împotriva spectrului agresivității fasciste este diessa de teatru Mama (1939), adevărat „cîntec de lebdă”, dă-lînd din el chiar anul morții scriitorului, a căruia înmormîntare la cîmîțirul Vyšehrad avea să pîllejulască o mare demonstrație patriotică și antifascistă a populației praghene. ■

KAREL ČAPEK

De ce nu sînt COMUNIST?

De ce nu sînt comunist? Întrebarea s-a ivit pe neașteptate într-un grup de oameni care nu se gîndeau deloc să discute politică. Sigur e că nici unuia dintre cei prezenți nu i-ar fi venit ideea să se întrebze de ce nu era membru al partidului agrarian, sau al partidului național democrat. A nu fi agrarian, asta nu implică nici o credință, nici o concepție preciză asupra lumii sau a existenței. A nu fi comunist, în schimb, înseamnă a fi ne-comunist. A nu fi comunist, nu este deci o simplă opinie ci un eror.

Personal m-a făcut bine să-mi pun această întrebare. Simteam nevoia, nu să polemizez cu comunismul, dar să justific în propriul meu ochi faptul că nu sînt comunist, să elucidez pentru mine însumi rațiunile pentru care nu pot să fiu comunist. Dacă aș fi comunist aş avea viața mai ușoară. Nu m-aș îndoi că și eu contribuț, făcînd tot posibilul, la edificarea unei lumi mai bune, as avea certitudinea că sînt de partea săracilor împotriva bogatilor, de partea infomațiilor împotriva plutocrațiilor, aș ști ce trebuie să urmez, ce nu trebuie să fac în seamă. În timp ce, nefiînd comunist, sînt ca un om dezbrăcat în mijlocul unui tufă de mărcelin, dezarmat, fără nici o doctrină în spatele căreia să mă ascund, simtîndu-mă neputincios în ceea ce privește ajutorarea lumii și neștiind ce să fac pentru a nu-mi călca pe constiință. Dacă inima mea este de partea celor săraci, de ce nu sînt comunist?

„PENTRU CĂ SÎNT DE PARTEA CELOR SĂRACI”

Am văzut mizeria sub formele ei cele mai copioase, o mizerie indicibilă care m-a făcut să-mi privesc propria existență cu deosebit. Peste tot unde am fost în lume, am fugit de palate pentru a mă apropia de săraci... pentru a fi conștient să privesc, în rolul umililor al unui spectacol neplăcut, viața lor. Nu e suficient să privesc, nici să compătimesc; trebuie să încerc să înțeleg cu ei această viață, dar mi-e frică de moarte. Nici un partid nu s-a făcut purtătorul de cuvînt al acestei mizerii, pîduchione și inumană. Comunismul rămîne la distanță, respingîndu-se de aceste hîdeaviluri în care oamenii nu au nici măcar un cui în care să-și agăte hainele nonorabile, nici măcar o zdreanță pe care să o întindă în loc de cerșet. Comunismul se multumeste să strige de deosebit: „E vina regimului la putere! În doi ani, în doizeci de ani va fi ridicat stîndardul revoluției și atunci...”. „În doi ani?”. „În douăzeci de ani?”. Cum se poate afirma fără a ști că oamenii vor continua să trăiască astfel, fie și numai două luni de țîră, două zile chiar?

„COMUNISMUL NU VREA SĂ SALVEZE OAMENII, CI SĂ-I SUPUNĂ”

N-am nimic în comun cu burghezia care în fața acestui spectacol, se abține sau refuză să ajute. Dar nici nu mă sînt mai aproape de comunism care, în locul aju-

torilor concrete, nu aduce decît vîndutul revoluției. În ultima analiză, comunismul nu vrea să salveze oamenii, ci să-i supună; ceea ce îl interesează nu este ajutorul, ci puterea; sărăcia, înseamnă, șomajul nu sînt pentru el o rușine și o durere insuportabilă, ci un bun câștig, un rezervor de forțe obscure. Fiechînd, un ferment de mișcă și revoluție. „E vina regimului la putere”. Nu, e vina noastră a tuturor, că privim mizeria umană cu brațele întinse, sau agînd stîndardul revoluției.

Săracii nu sînt o clasă. Sînt dispozițivă, oameni scoși din rînduri, declassați și dezorganizați. Săracii nu vor urma niciodată pe treptele tronului, oricine ar fi cel care îl ocupă. Plămînzii nu vor să doarnască, ci să mîlinesc. În raport cu mizeria, a ști cine deține puterea este o problemă fără importanță. Ceea ce continează sînt sentimentele noastre omenesci. Mizeria nu e o instituție, ci o memorie. Căuind o chemare la ajutor direct, de la om la om, nu găsim în comunism decît aceea doctrină a unei dictaturi de clasă. Nu pot să fiu comunist pentru că morala comunismului nu este o morală a ajutorului, pentru că acest comunism vrea să suprimă ordinea existenței, și nu dezordineze care este mizeria. Pentru că puținul ajutor pe care comunismul îl promite săracilor este mereu condiționat: „Ajută-ți-ne lui și tu ai puterea, și pe urmă — poate — ne vom gîndi la voi”. Din nofritate, nici măcar această salutare condițională nu este garantată negru pe alb.

Săracii nu sînt o masă. Mii de muncitori par să ajute pe unul dintre ei în lupta sa pentru existență. Nu e cazul celor cîștigați în mizerie, înșurababili să se ajute unul pe altul. Fie și numai pentru a-și procura o bucată de pîine. Omul sărac lipsește prezentului, infamei, nepatincios este cu totul singur. Viața sa este unică, este o istorie pentru ea înșăși, un caz particular ca toate nofericirile, chiar cînd se asemănă pînă la confuzie cu mil de alie cazuri. Infamei socialiste, puneti-o cum vrei, cu suuz în jos — săracii vor cădea întotdeauna la fund, unde se vor întîlni cu noi lovarii de mizerie.

Nu sînt artistocrat nici de doi bani, dar cu atît mai mult nu cred în valoarea ma-

ilor. Mi se pare, de altfel, că nimeni nu pretinde în mod serios să pună puterea în mîinile lor; ele nu sînt decît un simplu instrument material de care ne folosim pentru a alina anumite scopuri. O materie primă a politici. Pentru că oamenii să devină masă, trebuie turuși într-un țipar, trebuie să li se dea uniforme croite dintr-un material sau altul, cu o idee sau alta. Chichiș și cu uniforma ideologică nu e de obicei ceva care să poată fi pus în dulap la sfîrșitul serviciului.

„A HRĂNI UN SĂRAC CU PROMISIUNI, ÎNSEAMNĂ A-I FURA”

Aș stimula comunismul dacă el ar spune cîștigat quacitocidul: „Îți cer ceva, fără să-ți promit nimic în schimb; îți cer să fii în serviciul meu o rotită, un element, un material de prelucrat. În schimb, într-o zi, cînd totul va fi schimbat, tu vei rămîne ceea ce ești: cele ce te privesc vor merge poate mai bine, poate mai puțin bine, nu pot să-ți garantez nimic; ordinea lumii nu va fi niciodată mai liberă, nici mai clementă în ceea ce te privește, dar va fi mai dreaptă”. Mă gîndesc că majoritatea muncitorilor vor cîștiga de două ori mai mult de la accepta o propunere de acest gen, care ar avea avantajul unei perfecte bune credințe.

A hrăni un sărac cu promisiuni, înseamnă a-i fura. Poate că el va lua viața mai ușor dacă i se promite luna de pe cer, dar în practică, se țîră cu și acum o sută de ani, ce e în mîină și e mîincun, și e mai bine să ai foc în sobă decît să dai foc la palate, care de altfel sînt mult mai puțin numeroase la noi decît o cred unii care în loc să privească lumea cu proprii lor ochi o privesc prin prisma constinței de clasă. E noștim că de repede se uită că în materie de nivel de trai, cu foarte puține excepții, sîntem o națiune de oameni foarte modesti. Se zice în schimb și se răzlece, că săracul n-are nimic de pierdut — el, care, orice s-ar întîmpla, rîcă întotdeauna cel mai mult, anume ultima sa coșă de pîine. Nu trebuie să facem experimente cu pîinea săracului. Revoluțiile nu se fac niciodată pe seama elitelor, ci de fiecare dată pe spatele co-

lor multi. Fie că e vorba de un război, de o crîză monetară sau de pricure altă camilantă, săracii mor și săracii în primul rînd plătește oasele sparte. Mizeria e fără fund și nu cunoaște limite. Ceea ce e mai puțin în lume nu sînt locuințele bogatilor, ci acelea ale săracilor; scuturati odala planete și veți vedea cui li cade acoperșul în cap.

Ce e deci de făcut? În ceea ce mă privește, cuvîntul „evoluție” nu mă linștește deloc. Ar spune că mizeria este singurul lucru din lume care nu evoluează, care nu face decît să crească înotic. Orice ar fi nu se poate amîna problema săracilor așteptînd dină stie în regim viitor. Dacă doctri să-i ajutoi trebuie să ne punem pe lucru chiar de astăzi. Rămîne binecîntele de știut dacă lumea de astăzi are pentru aceasta suficiente mijloace morale, comunismul spune că nu; în acest punct părerile noastre se despăr. Sigur, nu prelung că Sodaia socială în care trăim debordează de oameni drepti; dar este în fiecare din noi, locuitorii ai Sodomei, un mic fragment de dreptate și sînt sigur că un putez, dîndu-ne puțină aspenală, să ne punem de acord asupra unui sistem care ar face dreptate tuturor. Comunismul în schimb negază orice posibilitate de înțînire. În mod evident, el este sceptic în ceea ce privește valoarea umană a celor mai mulți dintre oameni, dar aceasta este o problemă asupra căreia trebuie să revin. Societatea actuală nu e-a prîbșit punînd de bine de rău în funcțiune salutarele sociale pentru șomeri, persoanele în vîrstă și bolnave. Nu spun că măsurile luate ar fi suficiente, dar esențialul, atît pentru mine cît și pentru săraci, e că e-a putut cel puțin face acest lucru, și ci acum, țîră e nu uza nerșit în așteptarea orei glorioase în care va fi agitat stîndardul revoluției.

A crede că problema săracilor este o problemă actuală, a cărei soluție nu este rezervată viitorului, aceasta presupune, binecîntele, să nu fi comunist. A crede că pîinea și încălșitul locuințelor în zăua de azi sînt mai importante decît revoluția peste 30 de ani, aceasta presupune un temperament în antipodul spiritului comunist.

Aspectul cel mai ciudat și mai inuman al comunismului constă în morala sa, în mania sa de a vedea totul în negru. Cu cît merge mai sîu, cu atît e mai bine. Dacă se întîmplă ca un biciclist să rătoarne o habă surdă, e o dovadă a putreciunii regimului la putere. Dacă un muncitor își bagă mîna în buzunetul unui mamei, nu maxima este cea care li strîvește bicicletele degate, ci burghezia care, în plus, glăste în acest spectacol o plăcere singulară. Totuși care, pentru rațiuni personale, nu sînt comunisti, sî o inimă de brută, purulentă și infectă. Statu quo-ul n-are nimic bun; tot ce există, e rău.

1924

Prezentare și traducere ANCA OLĂRESCU

(Va urma)

Redacția: Anton Burtea, C-tin Serafimovici (secretariat), Dan Florescu (tehnoredactor), Emanuel Părvu, Ovidiu Bogdan (fotoreporter), Mariana Dinu, Radu Dobândă, Mihai Gherman, Ileana Micu (corectură), Nicolae Baltă, Laurențiu Constantinescu, Marina Mezei, Anca Olărescu, Dan Oprescu, Horațiu Pepine, Andreea Pora (redactori), Dan Pavel (șef secție social-politic), Rodica Palade (șef secție actualități), Bogdan Ghiu (șef secție cultură), Teodor Șugar (secretar general de redacție), Gabriela Adameșteanu (redactor șef adjunct), Stelian Tănase (redactor șef).

Adresa redacției: Calea Victoriei 120, telefon 14 17 76, telefax 14 15 25. Tiporul executat la Combinatul Poligrafic București.

16 pagini - 5 lei